

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

**ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE VERGİ
HUKUKUNDA KULLANILMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemalettin DANACI

Balıkesir, 2016

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

**ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE VERGİ
HUKUKUNDA KULLANILMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Cemalettin DANACI

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Özgür BİYAN

Balıkesir, 2016

T.C. BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün MALİYE Anabilim Dalı'nda 201112537002 numaralı Cemalettin DANACI'ın hazırladığı "Elektronik İmzanın Hukuki Niteliği ve Vergi Hukukunda Kullanılmasının Değerlendirilmesi" konulu DOKTORA/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 15/07/2016 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan

Yrd. Doç. Dr. Özgür BİYAN, İmza..... (Danışman)

Üye

Doç. Dr. Güneş YILMAZ, İmza.....

Üye

Yrd. Doç. Dr. Musa GÖK, İmza.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylım.

18/07/2016
Doç.Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Elektronik imza (e-imza), yeni gelişen ve gittikçe de kullanım alanları daha da genişleyecek bir uygulamadır. İnternet ortamının hayatın her alanında kullanılmaya başlanması ile birlikte yeni ortaya çıkan uygulamalar da internete entegre şekilde inşa edilmektedir. E-imza da kendine has özellikleri ile kendini hissettirmiş ve ilgili alanlarda kullanımına başlanmıştır. E-imzanın birçok alanda kullanılması mümkündür. Fakat konumuz itibarıyla çalışmamızda e-imzanın vergi alanındaki kullanım alanları detaylı incelenmeye çalışılmıştır. Vergi çok önemli bir kavram olmakla birlikte, teknolojinin sunduğu imkanlar dahilinde sisteme yeni uygulamalarında eklendiğini ifade etmek mümkündür. Hem resmi hem de özel kurumlar tarafından, elektronik ortamın kullanımına paralel olarak e-imzanın da kullanım alanlarının artması beklenmektedir. E-imzanın kullanımı ile zaman, mekan, kırtasiye ve bürokrasi vb. alanlarda tasarrufların sağlanması mümkün hale gelmektedir. Söz konusu tasarruflar e-imzanın yaygınlaşmasında temel esasları ifade etmektedir.

Ayrıca yüksek lisans eğitimine başladığım ilk günden itibaren gerek maddi gerekse de manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen tüm arkadaşlarıma, özellikle Nevzat ÇALIŞ ve Serdar ŞENOL'a ve tabii ki desteğini kelimelerle ifade etmenin imkansız olduğu sevgili aile bireylerime, hususiyetle göstermiş olduğu sabrı ve desteğinden dolayı eşim Emine ERDAL DANACI'ya ve biricik oğlum Hüseyin Asaf'ıma şükranlarımı sunmayı bir borç biliyorum.

Tez savunma sürecinde göstermiş oldukları destek ve dayanışma için Doç. Dr. Güneş YILMAZ'a ve Yrd. Doç. Dr. Musa GÖK'e teşekkürlerimi sunuyorum. Yüksek lisans eğitim sürecinde, engin bilgilerini öğrencilerinden esirgemeyen tüm hocalarıma, gece gündüz demeden yardım ve desteğini esirgemeyen, tezimin her devresinde bana verdiği bilgiler ve tavsiyeler ile bakış açımı zenginleştiren değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Özgür BIYAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Cemalettin DANACI

ÖZET

ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ VE VERGİ HUKUKUNDA KULLANILMASININ DEĞERLENDİRİLMESİ

DANACI, Cemalettin

Yüksek Lisans, Maliye Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Özgür Biyan

Temmuz 2016

Teknolojinin hızlı gelişimi ve değişimi beraberinde birçok uygulamanın ve düzenlemenin yeniden ele alınmasına sebep olmaktadır. Bunun en güzel örneklerinden birisi de e-imza konusudur. E-imza, internet ortamındaki uygulamaların yürütülmesinde ve güvenliğin tesis edilmesi açısından önemli bir fonksiyona sahiptir. Çalışmanın amacı, e-imzanın kavramsal analizinden sonra vergi hukukunda kullanımının değerlendirilmesidir. Türkiye’de e-fatura, e-beyanname, e-tebliğ, e-arşiv, e-defter ve e-haciz gibi e-maliye uygulamaları yürütülmektedir. Söz konusu uygulamalarda güvenliğin tesisi anlamında e-imzanın kullanıldığı görülmektedir. Bu anlamda kullanımı giderek yaygınlaşan e-imzanın vergi hukuku açısından hukuki durumu, kullanımında sağlanan fayda ve eksiklikler bu çalışmanın inceleme konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik İmza, Teknoloji, Vergi Hukuku, E-maliye

ABSTRACT

THE LEGAL NATURE OF ELECTRONIC SIGNATURE AND EVALUATION OF THE USE OF IT IN TAX LAW

DANACI, Cemalettin—Master Thesis, Public Finance Department

Thesis Advisor: Asistant Professor Doctor Özgür Biyan

July 2016

The rapid change and development of technology causes lots of regulations and applications to be reconsidered along with . One of the best examples for this is the electronic signature issue. Electronic signature has an important function in terms of the security facilities for the execution of applications on the internet. The aim of this study was to evaluate the use of tax law after conceptual analysis of e-signature. In Turkey, e-finance applications are carried out such as e-declaration, e-paper, e-library, e-books, , e-invoicing, and e-foreclosures. It is observed that e-signature is used in these applications in the meaning the security of the facility. With its features E-signature provides confidence and security for its users. In this sense, increasingly widespread use of e-signatures in terms of tax law, legal status, and lack of benefits provided in the use of this work is the subject of investigation.

Key Words: Electronic signature, Technology, Tax law, E-Finance

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
AATUHK	Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun
AAA	Açık Anahtarlı Altyapı
AEHS	Akredite Edilmiş Hizmet Sağlayıcısı
AESHS	Akredite Edilmiş Sertifika Hizmet Sağlayıcısı
BK	Borçlar Kanunu
BTK	Bilgi Teknolojileri Kurulu
DYİAS	Doküman Yönetimi İş Akış Sistemi
EİKUHK	E-İmza Kanunu Uyg. İliş. Us. ve Es. Hak. Yön.
Eİ	Elektronik İmza
ESHS	Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı
ETKK	Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu
ETY	Elektronik Tebligat Yönetmeliği
EİK	Elektronik İmza Kanunu
GT	Genel Tebliğ
GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
HÇG	Hukuk Çalışma Grubu
HUMK	Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HMK	Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İYUK	İdari yargılama Usulü Kanunu
KBP	Kamu Bilişim Platformu
KEP	Kayıtlı Elektronik Posta
KEPY	Kayıtlı Elektronik Posta Yönetmeliği
KEPHS	Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcısı

MM	Mali Mühür
MB	Maliye Bakanlığı
Me-İmza	Mobil Elektronik İmza
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
NES	Nitelikli Elektronik Sertifika
SHS	Sertifika Hizmet Sağlayıcısı
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
TK	Telekomünikasyon Kurumu
TBD	Türkiye Bilişim Derneği
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
UNCITRAL	Draft Model Law on Electronic Commerce
UKKHÇG	Ulusal Koordinasyon Kurulu Hukuk Çalışma Grubu
VUK	Vergi Usul Kanunu
VEDOP	Vergi Dairesi Otomasyon Projesi
VKN	Vergi Kimlik Numarası
VUK	Vergi Usul Kanunu
MM	Mali Mühür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
KISALTMALAR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
GİRİŞ	1
1.BİRİNCİ BÖLÜM	4
ELEKTRONİK İMZANIN ÖZELLİKLERİ, TÜRLERİ, GÜVENLİĞİ ve KULLANIMI	4
1.1.ELEKTRONİK İMZA KAVRAMI	4
1.1.1. İmza Kavramı	4
1.1.2. İmza Türleri.....	5
1.1.2.1. Islak İmza	6
1.1.2.2. Elektronik İmza	6
1.1.2.2.1. Kavramsal Tanımı	6
1.1.2.2.2. Elektronik İmzanın Önemi	8
1.1.2.2.3. Elektronik İmzanın Ortaya Çıkışı	10
1.1.2.2.4. Elektronik İmza ile Islak İmza Arasındaki Farklar	12
1.1.2.3. Paraf	12
1.2.ELEKTRONİK İMZANIN İŞLEVLERİ, TÜRLERİ, GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ.....	13
1.2.1. Elektronik İmzanın İşlevleri.....	13
1.2.1.1. Kimlik Doğrulama.....	13
1.2.1.2. İnkâr Edilemezlik	14
1.2.1.3. Veri Bütünlüğü.....	14
1.2.1.4. Gizlilik.....	15
1.2.2. Elektronik İmzanın Türleri.....	15
1.2.2.1. Basit Elektronik İmza.....	16

1.2.2.2. Gelişmiş Elektronik İmza.....	16
1.2.2.3. Güvenli (Nitelikli) Elektronik İmza	16
1.2.2.3.1. Güvenli (Nitelikli) Elektronik İmza Oluşturma Araçları	17
1.2.2.3.2. Güvenli (Nitelikli) Elektronik İmza Doğrulama Araçları	18
1.2.2.3.3. Elektronik Sertifika	19
1.2.2.3.4. Nitelikli Elektronik Sertifika.....	20
1.2.2.4. AESHS Tarafından Verilen E-İmza.....	21
1.2.3. Elektronik İmzanın Görünüm Şekilleri	21
1.2.3.1. Biyometrik İmza.....	22
1.2.3.2. Dijital İmza.....	23
1.2.3.3. Mobil Elektronik İmza (Me-İmza).....	24
1.3. ELEKTRONİK İMZANIN GÜVENLİĞİ	25
1.4. ELEKTRONİK İMZANIN YAYGINLAŞTIRILMASI VE TOPLUMSAL BİLİNÇLENME.....	27
1.5. ELEKTRONİK İMZANIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	30
1.5.1. ELEKTRONİK İMZA KULLANIMININ AVANTAJLARI.....	31
1.5.2. ELEKTRONİK İMZA KULLANIMINDA ORTAYA ÇIKABİLECEK SORUNLAR.....	33
1.5.2.1. İşsizlik Sorunu.....	34
1.5.2.2. Yüksek Maliyet Sorunu.....	34
1.5.2.3. Güvenlik Sorunu	35
1.5.2.4. Uyum Sorunu	37
1.6. E-İMZANIN GELİŞİM SÜRECİ.....	39
1.6.1. E-imzanın Dünya'da Gelişim Süreci.....	39

1.6.2. E-imzanın Türkiye'de Gelişim Süreci.....	41
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	43
E-İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ ve İSPAT AÇISINDAN ÖNEMİ.....	43
2.1. ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	43
2.1.1. İmzanın Hukuki Niteliği.....	43
2.1.1. Elektronik İmza Kanunu (EİK).....	43
2.1.2. Elektronik İmza Kanunu'nun Amacı	44
2.1.3. Elektronik İmza Kanunu'nun Kapsamı.....	46
2.1.4. Elektronik İmzanın Kullanım Alanları.....	47
2.1.4.1. Elektronik İmzanın Kamusal Alanda Kullanım Alanları.....	47
2.1.4.2. Elektronik İmzanın Özel Sektör Kullanım Alanları.....	48
2.2.ELEKTRONİK İMZANIN İSPAT AÇISINDAN ÖNEMİ.....	49
2.2.1.Elektronik İmza ile İmzalanmış Verilerin Hukuki Geçerliliği.....	49
2.2.2. Genel Olarak Türk Hukukunda İspat ve Delil	51
2.2.2.1. İspat Kavramı ve Önemi	52
2.2.2.1.1. İspat Kavramının Önemi	52
2.2.2.1.2. İspat'ın Konusu	52
2.2.2.2. Delil Sistemi.....	53
2.2.2.2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanun'unda Delil Türleri.....	54
2.2.2.2.2. Kesin Deliller	54
2.2.2.2.3. Takdiri Deliller.....	55
2.2.3. Vergi Hukukunda İspat ve Delil.....	55
2.2.3.1. Vergi Hukukunda İspat	55
2.2.3.2. Vergi Hukukunda Delil	58
2.2.3.2.1. Vergi Hukukunda Delil Türleri	58

2.2.3.2.2. Vergi Hukukunda Geçerli Delil Türleri	59
2.2.3.2.3. Vergi Hukukunda Geçerli Olmayan Delil Türleri.....	59
2.2.4. Elektronik İmzanın İspat Hukukundaki Yeri ve Önemi.....	59
2.2.4.1. İspat Aracı Olarak Elektronik İmza	60
2.2.4.1.1. Elektronik İmza ile İmzalanmış Verilerin Delil Değeri	60
2.2.4.1.2. Güvenli E-İmza ile İmzalanmış Verilerin Delil Değeri	61
2.2.4.1.3. Güvenli E-İmza ile İmzalanmamış Verilerin Delil Değeri	63
2.2.4.1.4. Elektronik İmza ile Yapılamayacak İşlemler	64
2.2.4.2. Elektronik İmzada Hukuki Sorumluluk	66
2.2.4.2.1. Elektronik İmza Sahibinin Hukuki Sorumluluğu.....	67
2.2.4.2.2. ESHS Hukuki Sorumluluğu	69
2.3. VERGİ HUKUKUNDA E-İMZA DÜZENLEMELERİ	72
2.3.1.1. 4108 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	73
2.3.1.2. 4369 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	73
2.3.1.3. 4731 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	74
2.3.1.4. 4962 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	75
2.3.1.5. 5228 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	75
2.3.1.6. 5398 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler	76
2.3.1.7. 5766 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	77
2.3.1.8. 6009 sayılı Kanun ile VUK'da Yapılan Düzenlemeler.....	78
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	80
TÜRK VERGİ HUKUKUNDA VE E-MALİYE UYGULAMALARINDA ELEKTRONİK İMZANIN KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	80
3.1. VERGİ HUKUKUNDA E-İMZANIN KULLANIM ALANLARI....	80
3.1.1. Gelir İdaresi Başkanlığı'nda E-imza Kullanım Alanları.....	80
3.1.1.1. Elektronik Beyanname (E-Beyanname).....	81

3.1.1.1.1. Elektronik Beyannameye İlişkin Düzenlemeler.....	83
3.1.1.1.2. Elektronik Beyannameye İlişkin Tebliğler	83
3.1.1.1.3. Elektronik Beyanname Yönteminin Avantajları	83
3.1.1.1.4. Elektronik Beyanname Gönderebilecek Mükellefler	84
3.1.1.2. Elektronik Fatura (E-Fatura)	86
3.1.1.2.1. E-Faturanın Oluşmasına Sebep Olan Etkenler.....	87
3.1.1.2.2. E-Faturanın Kullanım Zorunluluğu.....	88
3.1.1.2.3. E-Faturanın Tarafları	91
3.1.1.2.4. E-Faturada Mali Mühür ve Elektronik İmza.....	91
3.1.1.2.5. E-Faturada Mali Mühür.....	92
3.1.1.2.6. E-Faturada E-İmza	93
3.1.1.3. Elektronik Haciz (E-Haciz) Uygulaması.....	93
3.1.1.3.1. Elektronik Haciz (E-Haciz) Kavramı	94
3.1.1.3.2. E-Haciz Uygulamasının Hukuki Dayanağı.....	95
3.1.1.3.3. Elektronik Haczin Amacı	96
3.1.1.4. Doküman Yönetimi ve İş Akış Sistemi (DYİAS).....	97
3.1.1.4.1. DYİAS Amacı ve Kapsamı	98
3.1.1.4.2. DYİAS Uygulamasının Avantajları	98
3.1.1.5. Elektronik Defter	101
3.1.1.5.1. Elektronik Defter Tanımı	101
3.1.1.5.2. Elektronik Defter Kanuni Dayanağı.....	101
3.1.1.5.3. Elektronik Defter Amacı	103
3.1.1.5.4. Elektronik Defter Tutmak Zorunda Olan Mükellefler	105
3.1.1.5.5. E-Defter Kullanan Mükelleflerin Taşınması Gereken	105
3.1.1.6. Kayıtlı Elektronik Posta Kullanımı (KEP).....	106

3.1.1.6.1. Kayıtlı Elektronik Posta Kavramı	106
3.1.1.6.2. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin Amacı	107
3.1.1.6.3. Kayıtlı Elektronik Posta Özellikleri	108
3.1.1.6.4. Kayıtlı Elektronik Posta Mevzuatı	109
3.1.1.6.5. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin Hukuki Sonuçları.....	110
3.1.1.6.6. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin GİB’de Kullanılması ..	111
3.1.1.7. Elektronik Arşiv (E-Arşiv).....	111
3.1.1.7.1. Elektronik Arşiv Kavramı	112
3.1.1.7.2. Elektronik Arşiv Kullanımı	112
3.1.1.7.3. Elektronik Arşiv Mevzuatı	114
3.1.1.7.4. Elektronik Arşiv İzni Verilen Mükellefler	115
3.1.1.8. Elektronik Tebligat (E-Tebligat).....	116
3.1.1.8.1. Elektronik Tebligat Amacı	116
3.1.1.8.2. Elektronik Tebligat Mevzuatı.....	118
3.1.1.9. Elektronik Yoklama (E-Yoklama)	120
3.1.1.9.1. Elektronik Yoklama Mevzuatı	124
3.1.1.9.2. Elektronik Yoklamanın Amacı.....	124
3.1.1.9.3. E-Yoklama Fişinin Oluşturulması ve Onaylanması.....	124
3.2. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARINDA E-İMZANIN KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	126
3.2.1. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARININ VERGİ İDARELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	128
3.2.2. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARININ VERGİ MÜKELLEFLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	131
3.2.2.1. Elektronik Vergisel Uyg. Tüzel Kişiler Açısından Değ.....	131

3.2.2.2. Elektronik Vergisel Uyg. Gerçek Kişiler Açısından Değ	133
SONUÇ	135
KAYNAKÇA.....	141

GİRİŞ

Günlük yaşamdaki değişmelerin temelinde teknoloji unsuru yatmaktadır. Teknoloji unsurunun gelişmesi ve insan hayatında yer edinmesi, birçok değişikliği ve düzenlemeyi de beraberinde getirmiştir. Bu değişimler iş hayatını, iletişim kanallarını, bilgi edinme yollarını, sosyal yaşam alanlarını farklı şekillerde etkilemektedir. Teknolojinin gelişmesi aynı zamanda bilgiye gereksinimi de artırmıştır. Bilgilerin oluşturulması, düzenlenmesi, hangi kanallardan ne şekilde talep edenlere sunulacağı ve bilgilerin gerek oluşturulma gerekse ulaşım aşamalarında güvenliğinin nasıl sağlanacağı gibi sorular da önem kazanmaktadır. Teknolojik gelişmeler toplum açısından bilgiye ulaşmada kolaylık sağlamaktadır. Nitekim bilgiye erişmenin ve bilgi dolaşımının hızlı olduğu bu dönemde akla gelen en önemli soru '*Bilginin ne derece güvenli olduğu*' sorusudur.

Bilgi teknolojilerinin güvenliğinin sağlanması için, söz konusu bilginin doğru şekilde doğru amaçla kullanılması ve bilginin dolaşımı aşamasında istenmeyen kişiler tarafından elde edilmesinin önlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle bilginin korunmasına yönelik çalışmaların yapılması ve gerekli önlemlerin alınması önem arz etmektedir. Güvenlik probleminin aşılması halinde bilgi teknolojilerinden amaçlanan faydanın sağlanması ve teknolojik ürünlerin kullanılmasının yaygın hale gelmesi mümkün olmaktadır. Fakat teknolojinin kullanım oranlarının artması ile birlikte elektronik ortamda şifreleme yöntemlerinin de yetersiz kaldığı görülmekte ve farklı güvenlik sistemlerinin oluşturulması zorunlu hale gelmektedir. Nitekim internet ortamında kullanılan bilgi ve belgelerin güvenliğinin sağlanması önemlidir. Çünkü söz konusu bilgi ve belgelerde gizlilik unsuru ortaya çıkabilmekte ve bazı hallerde bilgilerin üçüncü kişiler tarafından öğrenilmesi arzu edilmemektedir. Burada güvenliğin üst düzeyde tutulması ve tarafların işlemlerini hızlı şekilde yapmaları önem arz etmektedir. Bu aşamada tarafların yaptıkları işlemlerde kendilerine ait imzaları kullanması önem arz etmektedir. İmza ile birlikte kişiler birtakım haklara sahip olabilmekte veya yükümlülük altına girebilmektedir.

Teknolojik gelişmeler kendini imza konusunda da hissettirmiş ve gelişen teknoloji ile birlikte imzanın çeşitleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi ‘Elektronik İmza’dır. E- imza, taraflar arasında imzanın, elektronik yollar ile atılmasının sağlanması yöntemidir. Bu noktada ıslak imza ile farklılıklar ortaya çıkmaktadır. E-imza ile birlikte taraflar arasında bilgi paylaşımında güvenlik sorunu önemli derecede çözülmektedir. Çünkü e-imza ile birlikte kimlik doğrulama, veri bütünlüğünün sağlanması, inkar edilemezlik ve zaman damgası gibi özellikleri sayesinde internet ortamında karşılaşılan güvenlik sorunlarının aşılmasına katkıda bulunması mümkündür. Bu gibi özellikleri bünyesinde barındıran bir teknoloji unsurunun, resmi kurumların ve özel kurumların kullanması neticesinde, kaynak kullanımında verimliliğin artmasını söylemek mümkündür.

Aynı şekilde vergi sisteminde, mükelleflerin vergiye katılımının sağlanması önemli bir konudur. Vergi idaresi mükelleflerin vergilerini ödemelerinde gerekli her türlü önlemi almakla ve mükelleflere gerekli kolaylıkları sağlamakla yükümlüdür. Bundan dolayı vergi idaresinin teknolojik gelişmelere duyarsız kalması düşünülemez. Bilgisayar ve internet ortamının vergi sistemine dahil edilmesi ve gerekli alanlarda gerekli adımların atılması, mükellefler tarafından olumlu karşılanacak ve vergiye gönüllü katılımın artması mümkün olacaktır. Vergi idareleri ile mükellef arasındaki bilgi paylaşımında gizlilik ve güvenlik unsuru da önemli bir konudur. Yukarıda bahsi geçen özelliklerinden dolayı e-imzanın kullanımı vergi sistemine ve vergi uygulamalarına büyük katkılar sağlayacaktır. Bununla birlikte verginin tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil aşamaları hızlı, ekonomik ve güvenli bir şekilde sağlanacaktır. Bu da vergi sisteminin gelişmesine ve vergi sisteminde sarf edilen zaman, mekan, personel vb. gibi maliyetleri oluşturan unsurlarda tasarrufların sağlanmasına yol açacaktır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, e-imza kavramsal olarak incelenmekte, diğer imza çeşitlerinden farklılıkları ortaya konulmaktadır. Aynı zamanda işlevlerine ve görünüm şekillerine yer verilmiştir. Diğer yandan e-imzanın özellikleri üzerinde durularak farklı türleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Sonrasında e-imzanın güvenliğinin sağlanması, kullanımının yaygınlaştırılması ve toplumun e-imza konusunda bilinçlendirilmesi ile ilgili açıklamalar yapılmaktadır. Bölümün devamında e-imzanın avantajları ve sorunları açıklanmaktadır. İkinci bölümde, e- imzanın hukuki yönü irdelenmiş ve dünyadaki gelişim süreci de ele alınmıştır. Aynı zamanda e-imzanın hukuken ispat aracı olarak kullanılabilmesi ile ilgili düzenlemelere değinilerek, ispat hukukundaki yeri ve önemi açıklamıştır. Devamında e-imzanın vergi sisteminde kullanılmasının başlanmasına yönelik hukuki düzenlemelere ve vergisel işlemlerdeki kullanım alanlarının neler olduğu açıklanmıştır. Nihayetinde ise e-imzanın vergi hukukunda kullanılan uygulamalarına değinilmektedir. Ayrıca e-imzanın, hem vergi idaresi hem de mükellef açısından kullanımını açıklanmaktadır.

1.BİRİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK İMZANIN, ÖZELLİKLERİ, TÜRLERİ, GÜVENLİĞİ ve KULLANIMI

Bu bölümde Elektronik İmza (e-imza) kavramı detaylı olarak incelenecek olup e-imzanın özelliklerinin neler olduğu, oluşum araçlarının türlerinden ve görünüm şekillerinden bahsedilecektir. Aynı zamanda e-imza ile ilgili kavramlar da detaylı olarak irdelenecektir.

1.1.ELEKTRONİK İMZA KAVRAMI

1.1.1. İmza Kavramı

Bir kimsenin herhangi bir belgeyi yazdığını veya onayladığını belirtmek için her zaman aynı biçimde kullandığı işarete imza denir (Türk Dil Kurumu, TDK). İmza, bir belgenin kişinin kendisi tarafından oluşturulduğunu, içeriğinin onaylandığını gösteren, bu yönüyle hukuk dünyasında sonuç doğuran, ad ve soyadı kullanılarak oluşturulan yazı veya işaret olarak da tanımlanmaktadır (Çakmakkaya, 2013:5).

İmza, sahibini tanıtan bir kimsenin kimliğini tespiti yarayan, sahibine ait özel bir işarettir. İmza ile imzayı atan kişi belli bir konudaki iradesini beyan etmiş, açıklamış olur (Orta, 2005:25). İmza, bir belgeyi kanıtlamak amacıyla yapılan her türlü işaret olarak tanımlanmakta, bu işaret parmağın kağıda basılması olduğu gibi el yazısı ile de olabilmektedir (Güler, 2008:9).

İmza, her türlü resmi veya özel belgenin geçerlilik kazanabilmesi için, üzerinde bulunması gereken en önemli unsurlardan birini ifade etmektedir. İmzasız bir belge kural olarak sahibine hak veya yükümlülük getirmediği gibi hukuki açıdan bir kıymet de taşımamaktadır. Bu bakımdan imza, kişilere hak sağlayıp, sorumluluk yükleyen bir hususu ifade etmektedir (Önder, 2007:21-22).

Bu yönleri ile imza kişilerin ilişkilerinde zamanla önemini artırmış olmakla birlikte, kişiye has bir işareti belirtmektedir Kendisi tarafından atılan bir imza, söz konusu olay karşısında kişiyi bağlamakta ve bundan dönmesi, aynı zamanda ortaya

koyduğu iradeyi geri alması anlamına gelmektedir. İmza, kişiyi hukuki olarak bağlaması anlamında gerçekten üzerinde özenle durulması gereken ve toplumun bilgilendirilmesi açısından önemli bir konudur. İnternet üzerinden işlem yapmak isteyen herkeste, bunu güvenli olarak yapmak istiyorsa bu anlamda e-imza imza kullanmak durumundadır (Sonsuzoğlu, 2005:2).

Bir insan yaşamı boyunca pek çok imza atmaktadır. Resmi evraklardan sınavlara kadar pek çok yerde binlerce kez kullanılan imza kişi için oldukça önem arz etmektedir. Günümüzde artık pek çok işlemin dijital ortamlar ve internetten yapılabilmesi sonucunda, kimlik doğrulamayı sağlayan yazı işleminin dijital ortama da taşınması gerekmektedir (Şamlı, 2009:1).

Nitekim teknoloji, insanlar arasındaki ilişkilerin daha hızlı şekilde gelişmesini, ilişkiler için mekan kavramını ikinci plana itmesi açısından önemli bir konudur. Günümüzde insanlar ile devlet arasındaki iletişimin ne kadar bürokratik ve zaman alan bir konu olduğu bilinen bir olayı ifade etmektedir. Bu nedenle teknolojik gelişmelere devletlerin duyarsız kalmasının düşünülmesi söz konusu değildir.

İmza, bir belgenin kişinin kendisi tarafından oluşturulduğunu, içeriğinin onaylandığını gösteren bu yönüyle hukuk dünyasında sonuç doğuran, ad ve soyadı olarak oluşturulan yazı veya işaret olarak tanımlanırken, kağıttan bilgisayara geçiş sürecinde bu tanım yetersiz kalmış, internetin kullanımı, bilgisayarların birbirine bağlanması, karşılıklı veri aktarımı ve şifreleme imkanlarını beraberinde getirdiğinden, teknolojik ilerlemenin doğurduğu ihtiyacı karşılayabilecek e-imza kavramının ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Çakmakkaya, 2013:5).

1.1.2. İmza Türleri

İmza türleri 3'e ayrılır:

- Islak İmza
- Elektronik İmza
- Paraf

1.1.2.1. Islak İmza

Islak imza tabiri genelde halk arasında kabul gören bir terim olmakla birlikte anlamı, gerçek imza veya orijinal imza ile eşdeğerdir. Daha farklı bir ifadeyle mürekkep, boya gibi yazı oluşturan kimyasal maddenin kalem veya benzeri bir materyal ile kağıt veya herhangi bir yüzeye bizzat kişi tarafından kendisini tanımlayan çizgi veya şekillerin aktarılması ile oluşan izlerdir (Birincioğlu ve Özkara, 2010:425).

Islak imza, kişiye özgü olup el ile atılmaktadır. Bu nedenle kişilerin imzaları kendilerine mahsustur ve farklılık içermektedir. El ile imza (ıslak imza) kişiye has olduğu için, kişinin içinde bulunduğu duruma, şartlara, ruh haline ve hatta psikolojisine bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

El yazısı ile imza, kişilerin karakteristik yapısı ile alakalı olduğundan ve kişinin imzayı attığı andaki, birçok çeşitli nedenle imzanın farklı olarak atılabilmesi durumu ortaya çıkacağından, bu imzanın kim tarafından nasıl atıldığı ve hukuk anlamında geçerliliği yönünde zor durumlar ortaya çıkabilmektedir.

1.1.2.2. Elektronik İmza

E-imza kavramı güncel olmakla birlikte tanımını önem arz etmektedir.

1.1.2.2.1. Kavramsal Tanımı

E-imza, klasik imzaya tanınan işlevleri de kapsayan ve bir veri mesajında bulunan veya ona eklenen ya da mesaj ile mantıksal bağlantısı kurulabilen, bireyin kimliğini tanıtan ve bireyin, mesajın içeriğinin onaylandığını gösteren elektronik ortamdaki veridir (Nasırlıel, 2008:23).

E-imza, gerçek hayatta ıslak imza ile yapılan her işin (kanunla hariç tutulanlar dışında: evlenme, tapu işlemleri gibi) elektronik ortamda yapılabilmesi için bir aracı ifade etmektedir (Ankara Barosu ve Türkiye Bilişim Derneği, 2006:11). Diğer bir ifade ile e-imza, elektronik ortamda kişinin doğruluğunu kanıtlama tekniğidir. Kişinin doğruluğu kağıt ortamında el imzası, mühür veya pul ve sair şekillerle

kanıtlanırken, elektronik ortamda da e-imza ile kanıtlanmaktadır (Yavuzcan, 2007:24).

En basit tanımlamasıyla e-imza, bilgisayar tabanlı kimlik belirleyici işaretlerdir. Bu durumda e-imza için şu özellikleri ifade etmek mümkündür (Altundağ, 2006:61);

- Genel belirli bir teknolojiye bağımlı olmayan,
- Elektronik kaydın bütünlüğü ve doğruluğunun ispatı ile kaydın sahibi arasında ilişki kurmak için kullanılan tüm metotlara verilen addır.

Temel anlamda e-imza, elektronik ortamda dokümanlarımızı imzalamak için kullandığımız sayısal verileri ifade etmektedir. E-imza, bir bilginin üçüncü tarafların erişimine kapalı ortamda, bütünlüğü bozulmadan (bilgiyi ileten tarafın oluşturduğu haliyle) ve tarafların kimlikleri doğrulanarak iletildiğini elektronik veya benzeri araçlar ile garanti eden harf, karakter veya sembollerden oluşmaktadır (<https://www.e-imzatr.com/elektronik-imza>).

Elektronik veriler kağıt dokümanlardan farklı olarak kişisel şekilde imzalanamamaktadır. Bunun için e-imza adı verilen yeni bir araç gerekmektedir. E-imza pratik terim olarak bir imza değildir, ancak elektronik veriyi herhangi bir değişime karşı koruyan bir elektronik mühür olarak kabul edilmektedir (İnalöz, 2003:23). E-imza, başka bir elektronik veriye eklenen veya elektronik veriyle mantıksal bağlantısı bulunan ve kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik veriyi ifade etmektedir (EİK, m.3/b). Kanunda vurgulandığı üzere, e-imza için bir verinin elektronik olarak sisteme kaydedilmesi, eklenmesi veya başka bir elektronik veri ile mantıksal olarak bağlantı oluşturulması ve kimlik doğrulama hususu taşıması gerekmektedir.

Elektronik belge veya elektronik kayıt gibi terimler, elektronik ortamda oluşturulan bir bilgiyi ifade etmektedir (Yaltı, 2001:131). E-imzanın tanımlarından da anlaşılacağı üzere, ıslak imzadan farklı olarak bir nesne olan bilgisayar vb.

teknolojiler işin içine girmektedir. Oysa ıslak imza da bu gibi teknolojiler gerekmemektedir.

1.1.2.2.2. Elektronik İmzanın Önemi

Teknolojinin devamlı olarak gelişim göstermekte olduğu günlük yaşamda, konumuz olan e-imzanın payı da, giderek vazgeçilmez ve zaruri bir konuma gelmektedir. Bunun nedeni insanların birçok kağıttan ibaret olan verilerini artık internet ortamında ve daha kısa sürede istediği bir üçüncü şahısa/kuruma gönderebilmesidir.

E-imza, ıslak imzaların tarayıcıdan geçirilmiş hali olan sayısallaştırılmış imzaları, göz retinası, parmak izi ya da ses gibi biyometrik teknikleri içeren e-imzaları veya bilgilerin bütünlüğünü ve tarafların kimliklerin doğruluğunu sağlayan sayısal imzaları içermektedir. Gelecekte e-imzanın yerini parmak izi, göz retinası, ses gibi biyometrik özelliklere sahip imzaların alacağı öngörülmektedir (Güler ve Ömürgönülşen, 2011:202). Toplumumuzun çoğu tarafından bilinmeyen ancak hem uluslararası ilişkilerde hem de modern toplumlarda günlük hayatta sıkça kullanılan e-imza, gerek günlük hayatı ve gerekse iş hayatını kolaylaştıran bir vasıtayı ifade etmektedir (Biçkin, 2006:124)

E-imza ile birlikte, imzalanması gereken belgelerin ve bu belgelerin kopyalarının taraflar arasında fiziksel olarak taşınmasına gerek kalmamaktadır. Bütün bilgi ve belgeler kullanıcıların izni dahilinde çevrimiçi (online) olarak elektronik ortamdan taşınacak ve böylelikle kağıt tasarrufu sağlanacaktır. Bu bilgi ve belgelerin taraflar arasında taşınması elektronik ortamdan yapılacağı için zaman tasarrufu da sağlanmaktadır. E-imza altyapısının sağladığı güvenlik sayesinde bilgi ve belgelerin gizliliği sağlanmakta ve bunun için önceden yapılan başka fiziki prosedürlere gerek kalmamaktadır. Ayrıca bilgi ve belgeler elektronik ortamda bir arşivde gizliliği sağlanarak tutulabilmekte ve mevcut durumda kullanılan dosya, dolap ve arşiv odası gibi uygulamalarda tasarruf sağlanmaktadır. Dolayısıyla kağıt ortamında yapılan belge yönetimine oranla elektronik ortamda yapılan belge yönetimi çok daha etkili olmaktadır. Zaman, mekan kağıt tasarrufu sağlandığında ise

verimlilik artmaktadır (Kamu Bilişim Platformu (KBP), 2005:14). Buradaki konular biraz daha e-imzanın ekonomik yönünü ilgilendirmekle birlikte konunun öneminin vurgulanması açısından önem arz etmektedir.

E-imza, elektronik ortamda gerçekleştirilen belgelerde el ürünü imzanın doğurduğu hukuki sonuçları sağlamaktadır. *Dijital imza* olarak da tanımlanabilecek olan e-imza, el yazısı ile atılan imzanın sahip olduğu özellikleri, elektronik belgeler bakımından da sağlamaya çalışan bir yöntemi ifade etmektedir. Şifreleme yöntemleri sayesinde, elektronik olarak imzalanan bir belgenin, sadece e-imzanın sahibi olan kimse tarafından düzenlendiğini tespit etmektedir (Biçkin, 2006:110). E-imza, tıpkı ıslak imzada olduğu gibi evrak ile kişinin kimliği arasında bir ilişki oluşturmaktadır. Ancak e-imzanın ıslak imzaya oranla üstünlükleri bulunmaktadır. E-imza, ıslak imzaya oranla taklit edilmeleri imkansız denecek oranda zordur ve sadece kişinin kimlik bilgisiyle değil, ayrıca mesajın içeriğiyle de ilişkili olabilmektedir. Mesajdaki en küçük değişikliklerde bile e-imza değişime uğramaktadır. Bu nedenle mesajın bütünlüğünü (bir yerden bir yere giderken bozulmadan, değiştirilmeden, orijinal haliyle gitmesi) sağlamada oldukça önemli bir rol oynamaktadır (TBD-Kamu Bilişim Platformu, 2006:11).

Bilgisayar teknolojisinin günlük yaşamın her aşamasına girmesi, elektronik ortamda el yazısıyla imzayı ikame edebilecek bir yapı olan e-imzayı gerekli kılmaktadır. Bunu gerçekleştirmek için güvenilir sistem arayışlarına gidilmektedir. Bu sayede gönderilen verinin veya e-postanın güvenli bir şekilde alıcısına iletilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında hukuki geçerliliğini sağlamak için teknik çalışmalara başlanmıştır. E-imzanın kanuni dayanağının olması önem arz etmektedir. Çünkü e-imza, belge ve bilgilerin hukuksal açıdan geçerli olması, güvenliğinin ve gizliliğinin sağlanması, verilerin şifrelenmesi, bütünlüğün sağlanması, özetleme algoritmalarıyla, kimlik doğrulama ve inkâr edilmezlik gibi özellikleri sayesinde kullanıcıyı hukuk karşısında korumaktadır. Bu sayılan özellikleri itibarıyla e-imza, bilgiyi kimliklendirme açısından, son derece önemli bir yere sahiptir (Şahinbaş, 2009:1). E-imza, sadece bilgisayardan ibaret olan bir konu olmamakla birlikte onun yanında bazı temel kavramların açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim bu

kavramlar e-imza ile doğrudan alakalı olabilmekle birlikte bazıları dolaylı olarak da olsa bilinmesi gerekmektedir.

E-imza, birçok yönü ile toplumsal hayatı doğrudan etkileyebilmektedir. Bundan dolayı incelenmesi ve devletlerin, milletlerin gelişimi için mutlaka üzerinde durulması gereken bir konudur. Nitekim uluslararasıdaki diplomatik yazışmalarda, uluslararasıdaki ticaretin gelişiminde, ekonomik düzende, sosyal yaşamda kullanımının sağlanması mümkündür. Kısacası ıslak imzanın mevcut olduğu veya olabileceği her yerde e-imzanın uygulanabilirliğinden bahsetmek mümkündür.

1.1.2.2.3. Elektronik İmzanın Ortaya Çıkışı

1960'lı yılların ortalarında bir askeri deneme ile başlayan internetin, ilk başlarda askeri işlemler için kullanılması amaçlanmış, fakat geçen yarım asırda adeta hayatın vazgeçilmezi haline gelmiştir. İnsanlar internetin etkinliğini görmüş ve onu her alanda kullanmaya başlamıştır. İnternette taraflar arasında fiziki olarak buluşulmasına ve ona göre hareket edilmesine gerek olmadığından, yüz yüze olma konusu önemini bazı konularda yitirmektedir. Kişiler veya kurumlar arasında irade beyanı ortaya konulacağı zaman imza ile hukuken sorumluluk altına girilmektedir. Söz konusu ilişkiler uluslar arası boyut kazanınca, imza konusunun bazı konularda daha da tasarrufu sağlayıcı özellikler aranmış ve e-imza kavramı ortaya çıkmıştır.

Dünya çapında e-ticaretin hızla geliştiğini ve online yaşamın hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğu ifade edilmektedir. Fakat bunların önündeki en büyük engelin güvenlik konusudur. Dijital kimlik ve verilerin güvenliği, şirketlerdeki ve kurumlardaki işleyişi önemli oranda etkilemektedir. Tüm araştırma raporları kırmak (hack) olaylarının ve internet zayıflıklarının alarm verecek durumda arttığını göstermektedir. 2006 yılına kadar birçok kredi kartı bilgileri veya internet bankacılığı bilgilerinin hackerlerin eline geçtiği birçok araştırmacı kurum tarafından rapor olarak ortaya konulmaktadır. İşte e-ticaret ve dijital kimliklere olan saldırılar, bu tür bilgilerin korunmasına özel bir ihtiyaç ortaya çıkarmaktadır. Bu sorunların sitelerin (e-ticaret, internet bankacılığı gibi) muhatap oldukları kişiyi tanımlamamasından

kaynaklandığını göstermektedir. Bu sorunları gidermek içinde dünya çapında dijital imzalar ortaya çıkmaktadır (Avaroğlu, 2007:45).

Her alanda olduğu gibi ticari hayatta artık elektronik ortama taşınmaktadır. İnternet üzerinden yapılan sözleşmelerin ve pazarlamaların geçerliliği ve güvenliği için birçok ülkede hukuki düzenlemelerin yapılması zorunluluk arz etmektedir (Nasırlıel, 2008:21).

Öncelikle internetin bulunması, ardından gelişmesi ve insan hayatında her alana olabildiğince hızlı bir şekilde girmesi, kişilerin yaşam tarzını ve düşüncesini şüphesiz değiştirmektedir. Gerek günlük yaşamın içinde gerek ticari-sosyal yaşam içinde yaygın olarak kullandığımız internet beraberinde, kişiler veya kurumlar arasındaki ilişkilerde önemli bir boyut kazanmaktadır. Bunun sonucunda alışverişlerde internet kullanılmaya başlanmış ve bir zaman sonra güven problemlerinden ve sağladığı özelliklerinden dolayı e-imza ortaya çıkmıştır. E-imza, bu ilişkilerde tarafların kimliğini açık bir şekilde ortaya koymakta ve güvenilirliği sağlamaktadır.

E-imza'ya ihtiyaç duyulmasının en önemli sebebi, hukuki işlemlerde güvenlik, kimlik tespiti, inkar edilememe gibi özelliklerin sağlanmak istenmesidir (Erturgut, 2004:37). İnternetin kullanımından sonra ortaya çıkan bu kavram, zamanla gelişmiş ve birçok alanda kendini kabul ettirmeyi başarmıştır. Mesela ekonomi, finans, hukuk, sosyal vb. alanlarda yeni çalışmaların yapılmasına sebebiyet oluşturmaktadır. Islak imzadan e-imzaya geçmek bir süreci ifade etmektedir. Bu süreçte e-imza, her yönü ile çeşitli kanallardan (seminer, eğitim, sosyal medya, dergi, tv, internet vb.) topluma anlatılmalıdır. Ardından toplumun hayatını bölümlendirmiş olduğu alanlara doğru, hukuki düzenlemeleri ile birlikte yerleştirilmeye çalışılmalıdır.

E-imza kullanımının dünya çapında kabul görmesinin ve gittikçe yaygınlaşmasının sebepleri şöyle sıralanabilir; (Özler, 2007:22)

- E-imza, güvenilirdir.

- E-imza, taklit edilemez.
- E-imza, yeniden kullanılamaz.
- E-imza, metin değiştirilemez.
- E-imza, inkar edilemez.

E-imzanın gelişim süreci, çalışmamızın ikinci bölümünde daha detaylı olarak ve hukuki yönleri ile inceleneceğinden burada sadece temel sebeplerini açıklanmakla yetinilmiştir.

1.2.1. Elektronik İmza ile Islak İmza Arasındaki Farklar

E-imza ile Islak İmza kavramları birbirinden farklı iki konudur. Bu farklılıkları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- E-imza kullanımında öncelikle teknolojik bazı unsurlar gerekmekte iken, (bilgisayar, internet araçlar, vb.), ıslak imzada bu kavramlara ihtiyaç duyulmamaktadır.
- E-imzada gerektiğinde şifreleme işlemleri mümkün iken, ıslak imzada bu mümkün olmamaktadır.
- E-imzanın farklı şekillerde görünüşleri mevcutken, (biyometrik, dijital, mobil gibi) ıslak imzada herhangi bir çeşitlilik bulunmamaktadır.
- E-imza için bazı sertifikaların kullanımı zorunlu iken, ıslak imzada bu şekilde zorunluluk bulunmamaktadır.
- Islak imza kişiye sıkı sıkıya bağlıyken, e-imzanın kullanımı başkası tarafından mümkün olabilmektedir.

1.1.2.3. Paraf

İlgilisi tarafından, söz konusu metnin veya diğer materyallerin görüldü, onaylandı vb. gibi demek için atılan küçük imzaya paraf denmektedir. (<http://www.uludagsozluk.com/>). Paraf genellikle kişinin isminin ve soy isminin baş

harflerinden oluşturularak kullanılmaktadır. İmza, kişiye sıkı sıkıya bağlı ve hukuki geçerliliği söz konusu olduğundan dolayı, parafa göre daha çok önem arz eden bir konudur. İmzanın kullanımında kişi işlem sonucunda hukuken sorumlu olacağından, nereye imza attığının kontrolünü ve incelenmesini yapması önem taşımaktadır.

1.2.ELEKTRONİK İMZANIN İŞLEVLERİ, TÜRLERİ, GÖRÜNÜM ŞEKİLLERİ

E-imzanın oluşturulmasında birçok faktör birlikte hareket etmektedir. Burada faktörlerden kastımız, e-imza oluştururken öncelikle bir bilgisayarın var olması ve yanında gönderiminin sağlanması için internet bağlantısının zorunlu olmasıdır. Bu bölümde e-imzanın ıslak imzadan farklı özellikleri, işlevlerinin neler olduğu, hangi şekillerde olabileceği ile ilgili hususlar açıklanmaktadır.

1.2.1. Elektronik İmzanın İşlevleri

E-imzanın birden fazla işlevi bulunmaktadır. E-imzanın işlevleri, Elektronik İmza Kanunu (EİK)'da belirtildiği üzere dört unsurdan oluşur.

1.2.1.1. Kimlik Doğrulama

E-imza uygulamasında, elektronik bilgi ve belgeleri karşı tarafa iletirken, iletiyi gönderen tarafın kimliğini belirtmesi gerekmektedir. Bu da e-imzanın önemli bir işlevini ifade etmektedir.

Kimlik doğrulama, kişinin kimliğinin doğrulanmasıdır. İşlemin kim tarafından yapıldığı ya da işleme kim ya da kimlerin dahil olduğu e-imza ile belirginleşmektedir. E-imza, işlemi yapan kişiye ait sertifika olduğundan işlemin gerçekleşmesi, işlemi yapan kişi ile işlemin gerçekleştirildiği kişi arasındadır. İşlemlerin bir ya da birkaç kişi arasında gerçekleşmesi durumunda da kimler tarafından paraf edildiği ve /veya imzalandığı görülebilmektedir (Güler, 2008:12).

E-imzanın oluşturulmasında kullanılan en gelişmiş şifreleme yöntemi olan Açık Anahtarlı Altyapı (AAA) sayesinde kişi elektronik veriler üzerindeki bilgilerini istediği gibi şifreleyebileceği gibi bu mesajı güvenli bir şekilde karşı taraftaki kişiye veya kuruma aktarabilmektedir.

Mesajın kimden geldiği veya gelen mesajın hakiki bir mesaj mı yoksa sahte bir mesaj mı sorularına cevap alınmasını sağlayan AAA sisteminin bu fonksiyonu, dijital sertifika ile sağlanmaktadır. Dijital sertifika, günlük hayatta kullanılan kimlik kartlarının elektronik ortamdaki karşılığıdır. Dijital sertifika kişinin kimliğini ve söz konusu bilgiye veya online hizmete ulaşım hakkını kanıtlamak için elektronik olarak ibraz edilmek üzere geliştirilmektedir. Dijital sertifikalar, dijital bilgileri şifrelemek ve şifrelenen bilgileri çözmek için kullanılan bir çift elektronik anahtar ile kimlik bilgisini bağlamaktadır. Dijital sertifika kullanıcıların ve kuruluşların bilgilerinin iletişim ağlarında güvenli bir şekilde iletilmesini sağlamaktadır. Dijital sertifikada kullanıcıya ait açık anahtar, kullanıcının adı, son kullanma tarihi, sertifikanın alındığı kurumun adı ve seri numarası bulunmaktadır (Sevim, 2006:8).

1.2.1.2. İnkâr Edilemezlik

E-imzanın kullanılmasından sonraki zamanlarda, söz konusu işlemin gerçekleşmediğine itiraz edilmesi mümkün değildir. Yani kişi imzaladığı bir belgeyi gelecekte imzalamadığını öne sürememektedir. Nitekim söz konusu evrakların elektronik ortamda arşivlenmesi buna müsaade etmemektedir.

E-imza ile birlikte gönderilen mesajın, gönderen tarafından reddedilememesi ve işlemi gerçekleştiren kullanıcı açısından hukuki yükümlülük oluşturmaktadır. Bu fonksiyon, kullanıcının gelecekte söz konusu işlemin inkarının mümkün olmadığını düşünmesi ve öne göre hareket etmesi anlamına gelmektedir (Orta, 2005:60). Bu nedenle hukuki süreçlerde, ispat olarak ileri sürülebileceği yönünden hareketle, e-imzanın itirazı mümkün olmayan bir delil niteliğinde olması da önemlidir.

1.2.1.3. Veri Bütünlüğü

E-imzanın fonksiyonlarından diğer bir tanesi de verinin bütünlüğü özelliğidir. Burada mesajı ileten kişi, karşı tarafa gönderdiği mesajın hiçbir değişikliğe uğramadan ve orijinal hali ile iletildiğini ileri sürebilir.

Bu özelliğin mantığı, e-imzanın sahibinin imzası (gizli anahtarı) üzerinde kontrolü kaybetmedikçe taklidinin yapmanın mümkün olmamasına dayanmaktadır. Gizli anahtarın başkalarının eline geçmesi, imzanın devredilmesi ile eş anlama

gelmektedir (Orta, 2005:59). Diğer ifade ile veri bütünlüğü, gönderilen mesajın, herhangi bir değişikliğe uğramadan karşı tarafa gitmesi anlamına gelmektedir. Mesaj değişikliğe uğrarsa geçersiz olmaktadır. İmza ise verinin bütünlüğünü korumaktadır. Onaya giden bir işlemde evrağın onay için uygun bulunmadığı durumlarda ya da evrakta değişiklik yapılması gerektiğinde bile evrakın ilk gönderene gitmesi gerekmektedir. Çünkü o evrak ilk aşamada evrakı çıkaran makam tarafından imzalanmıştır ve değiştirilmesi yine o makama ait olmaktadır (Güler, 2008:12-13).

1.2.1.4. Gizlilik

Gizlilik günlük yaşamda önemli olduğu kadar ekonomik ilişkilerde de çok önemli bir konudur. Bazen bir bilginin veya verinin sadece bazı kişiler veya kurumlar arasında kalması istenmektedir. E-imza da gönderilecek olan bilginin veya verinin, gönderen tarafından gizli kalması sağlanabilmektedir.

Güvenliğin en önemli unsuru gizlilik kavramıdır. Gönderilen mesajın başkaları tarafından görülmesi istenen bir husus değildir. Veri haberleşmesinde gizlilik mesajların şifrelenmesi ile sağlanmaktadır. Elektronik veri iletişimde gönderilen mesajlar başkaları tarafından öğrenilmeyecek şekilde şifrelenerek anlaşılabilir bir hale getirilmektedir. Mesajı alan kullanıcı aynı algoritmayı kullanarak mesajı deşifre etmektedir (Özler, 2007:9).

E-imza, gönderilecek olan mesajın gizli kalmasını sağlamaktadır. İmzalanan evrak dijital ortamda mühürlenmiş bir şekilde alıcısına ulaşana kadar gizli kalmaktadır. Burada işlemi yapan kişi işlemin ulaşmasını istediği kişileri belirleme hakkına sahip olduğundan işlem gizli olarak kalmaktadır ve böylece üçüncü kişilerin işleme ulaşma imkanı kalmamaktadır (Güler, 2008:12).

1.2.2. Elektronik İmzanın Türleri

E-imzanın birden fazla tanımı bulunmakla birlikte, çalışmada basit e-imza, gelişmiş e-imza, güvenli e-imza ve akredite edilmiş sertifika hizmet sağlayıcı tarafından verilen e-imza türleri açıklanacaktır.

1.2.2.1. Basit Elektronik İmza

Basit e-imza, sadece verinin bütünlüğünün korunduğu e-imza türüdür (Orta, 2005:106). Basit e-izmaya hukuki işlem güvenliğinin sağlanması bakımından çeşitli şartlar getirilmiştir. Diğer e-imza türlerinin ayrımı, basit e-izmaya getirilen ek şartlara göre yapılmış bir ayrımı ifade etmektedir. Bu ayrımın tercih edilmesinin sebebi, gerek Kıta Avrupası'ndaki hukuksal düzenlemelerde, gerekse Türk Hukuku'ndaki düzenlemelerde e-imzanın çeşitlerine bakılmaksızın taşıdığı özelliklere göre farklılık göstermesinden kaynaklanmaktadır. Bu tür bir düzenlemede, teknikteki gelişmelerin değişikliğe uğrayabileceği dikkate alınmaktadır. Böylece kanun koyucu, bilimin ve tekniğin, kanunun yapıldığı o günkü durumuyla kendini sınırlamaksızın gelecekteki e-imza alanındaki teknolojik gelişmelere de uyarlanabilir bir yol izlemek amacındadır. Hukuki işlemlerde sadece güvenli e-izmalar şekil şartını yerine getirmeye elverişli olup yargılama sürecinde caiz delil olarak kullanılabilir. Basit e- izmalar bakımından bu sonuca varmak mümkün değildir (Erturgut, 2003:69).

1.2.2.2. Gelişmiş Elektronik İmza

Gelişmiş e-imza, genel olarak e-imza tanımından yola çıkılarak, bu tanıma çeşitli unsurların eklenmesi suretiyle tanımlanmaktadır. Gelişmiş e-imza, verinin bütünlüğünün korunduğunu göstermesinin yanında, imzalayanın kimliğinin tespitini de sağlamaktadır (Erturgut, 2003:69). EİK'de gelişmiş imzaya yer verilmemiştir. Fakat EİK'nin 4.maddesinde, gelişmiş e-imzanın önemli bir özelliği olan, imzalayanın kimliğinin tespiti unsuru da, güvenli e-imza konusunun içerisinde düzenlenmektedir.

1.2.2.3. Güvenli (Nitelikli) Elektronik İmza

Güvenli e- imza konumuz açısından daha da bir önem arz etmektedir ki bunun nedeni, 5070 sayılı EİK'de e-imza türlerinden güvenli e-imza konusunun ele alınmasıdır. Güvenli e-imza;

- Münhasıran imza sahibine bağlı olan,

- Sadece imza sahibinin tasarrufunda bulunan güvenli e-imza oluşturma aracı ile oluşturulan,
- Nitelikli elektronik sertifikaya dayanarak imza sahibinin kimliğinin tespitini sağlayan,
- İmzalanmış elektronik veride sonradan herhangi bir değişiklik yapılıp yapılmadığının tespitini sağlayan e-imzadır (EİK, mad.4).

EİK’de, gelişmiş e-imza ayrımı yapılmamıştır. Avrupa Birliği ũlkelerinin, ilki 13 Aralık 1999, ikincisi ise 8 Haziran 2000 tarihli olmak ũzere, e-imza ile ilgili 2 Direktifi bulunmaktadır. Avrupa Birliği (AB) Direktif’lerinde güvenli e-imza da olduğu gibi gelişmiş imzanın niteliklerine de rastlamak mũmkũndũr. Gũvenli e-imza da olduğu gibi, EİK’de de gelişmiş e-imzanın tanımlanması ve diğer e-imzalar ile ilgili farklılıklarının ortaya konulması yerinde olacaktır. Nitekim güvenli e-imza yargılama sũrecinde geçerli bir delil olarak kullanılabilir. Zira EİK’de güvenli e-imza, el yazısı ile atılan imzaya eşdeğer (m. 5-22) olarak dũzenlenmekte ve güvenli e-imza ile oluşturulan verilerin senet hũkmũnde sayılacağı (m. 23) ifade edilmektedir.

Gũvenli e-imza, basit ve gelişmiş tanımlardaki e-imza çeşitlerine gũre daha ayrıntılı olup, onların yanında gũvenliđe daha ũnem veren ve elektronik sertifika gerektiren bir mũessesedir. Gũvenli e-imza oluştururken ismi ile mũsemma olan gũven konusunun sağlanması gerekmektedir. Bu e-imza tũrũnũn güvenli olarak sıfat almasının nedeni, bazı araçlarla oluşturulması ve doğrulanması gereğindedir.

1.2.2.3.1. Gũvenli (Nitelikli) Elektronik İmza Oluşturma Araçları

İmza oluşturma verisi, imza sahibine ait olan, imza sahibi tarafından e-imza oluşturma amacıyla kullanılan ve bir eşi daha olmayan şifreler, kriptografik gizli anahtarlar gibi verileri ifade etmektedir. İmza oluşturma aracı, e-imza oluşturmak ũzere, imza oluşturma verisini kullanan yazılım veya donanım aracını aklamaktadır (EİK, mad.3-d/e). E-imza oluştururken, daha ũnce de bahsettiğimiz

üzere, güven konusu önem kazanmaktadır. Güvenli e-imza oluştururken birtakım araçlar gerekmektedir. Bunlar;

- Ürettiği e-imza oluşturma verilerinin kendi aralarında bir eşinin daha bulunmamasını,
- Üzerinde kayıtlı olan e-imza oluşturma verilerinin araç dışına hiçbir biçimde çıkarılmamasını ve gizliliğini,
- Üzerinde kayıtlı olan e-imza oluşturma verilerinin, üçüncü kişilerce elde edilememesini, kullanılmamasını ve e-imzanın sahteciliğe karşı korunmasını,
- İmzalanacak verinin imza sahibi dışında değiştirilememesini ve bu verinin imza sahibi tarafından imzanın oluşturulmasından önce görülebilmesini,

sağlayan imza oluşturma araçlarıdır (EİK, m.6). EİK burada elektronik verinin güvenliğinin üzerinde durmakta ve imzayı oluşturan kişiye birtakım yükümlülükler getirmektedir.

1.2.2.3.2. Güvenli (Nitelikli) Elektronik İmza Doğrulama Araçları

İmza doğrulama verisi, e-imzayı doğrulamak için kullanılan şifreler, kriptografik açık anahtarlar gibi verileri ifade etmektedir. İmza doğrulama aracı, e-imzayı doğrulamak amacıyla imza doğrulama verisini kullanan yazılım veya donanım aracını açıklamaktadır (EİK, m.3/f).

5070 sayılı EİK'nin 7.maddesinde, güvenli e-imza doğrulama araçları şu şekilde maddeler halinde açıklanmaktadır;

- İmzanın doğrulanması için kullanılan verileri, değiştirmeksizin doğrulama yapan kişiye gösteren,
- İmza doğrulama işlemini güvenilir ve kesin bir biçimde çalıştıran ve doğrulama sonuçlarını değiştirmeksizin doğrulama yapan kişiye gösteren,
- Gerektiğinde, imzalanmış bir verinin güvenilir biçimde gösterilmesini sağlayan,

- İmzanın doğrulanması için kullanılan elektronik sertifikanın doğruluğunu ve geçerliliğini güvenilir bir biçimde tespit ederek sonuçlarını değiştirmeksizin doğrulama yapan kişiye gösteren,
- İmza sahibinin kimliğini değiştirmeksizin doğrulama yapan kişiye gösteren,
- İmzanın doğrulanması ile ilgili şartlara etki edecek değişikliklerin tespit edilebilmesini sağlayan, imza doğrulama araçlarıdır.

1.2.2.3.3. Elektronik Sertifika

Güvenli e-imzanın kavranıp, anlaşılabilmesi için elektronik sertifikanın izahına gerek duyulmaktadır. Nitekim elektronik sertifika, imza sahibinin imza doğrulama verisini ve kimlik bilgilerini birbirine bağlayan elektronik kaydı ifade etmektedir (EİK, mad.3-1). Bu tanım, AB Direktif'indeki ve yabancı mevzuattaki sertifika tanımlarına uygundur. Elektronik sertifikalar, imzalama-doğrulama işlemi sırasında imzalayanın kimliğinin güvenilir üçüncü taraf (Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı, ESHS) tarafından teyit edilmesi amacıyla kullanılırlar. Burada adı geçen ESHS, elektronik sertifika, zaman damgası ve e-imzalarla ilgili hizmetleri sağlayan kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerini ifade etmektedir (EİK, mad.8). Türkiye'de Elektronik Bilgi Güvenliği A.Ş (E-Güven), TÜRKTRUST Bilgi İletişim ve Bilişim Güvenliği Hizmetleri A.Ş, E-TUĞRA EBG Bilişim Teknolojileri ve Hizmetleri A.Ş gibi firmalar ESHS olarak hizmet vermektedirler.

Elektronik sertifika, sahibinin kişisel bilgilerini ve bu kişisel bilgilere ait açık anahtar bilgisini taşır ve taşıdığı açık anahtar bilgisinin belirtilen kişi veya kuruma ait olduğunu temin etmektedir. Elektronik sertifikaların taklit edilemiyor olmaları önemlidir. Bunu sağlamanın yolu sertifikaların güvenilir kurumlar tarafından dağıtılmasıdır. Sertifika sahibinin kimlik bilgileri ve açık anahtarı Sertifika Hizmet Sağlayıcıları (SHS) tarafından onaylanıp imzalandıktan sonra sertifikaların dağıtımı yapılmalıdır. Burada sertifika hizmet sağlayıcısının imzasının taklit edilemez olması büyük önem taşımaktadır (Orta, 2005:109).

1.2.2.3.4. Nitelikli Elektronik Sertifika

Nitelikli elektronik sertifika, 5070 sayılı EİK'de tanımlanmamaktadır. Nitekim 5070 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar hakkındaki çıkarılan yönetmelikte, nitelikli elektronik sertifikanın tanımı, 'Kanunun 9. maddesinde sayılan nitelikleri haiz elektronik sertifikayı ifade etmektedir' şeklinde açıklanmaktadır (EİKUHY).

Nitelikli elektronik sertifikada (NES);

- Sertifikanın 'NES' olduğuna dair bir ibarenin,
- Sertifika Hizmet Sağlayıcının (SHS) kimlik bilgileri ve kurulduğu ülke adının,
- İmza sahibinin teşhis edilebileceği kimlik bilgilerinin,
- E-imza oluşturma verisine karşılık gelen imza doğrulama verisinin,
- Sertifikanın geçerlilik süresinin başlangıç ve bitiş tarihlerinin,
- Sertifikanın seri numarasının,
- Sertifika sahibi diğer bir kişi adına hareket ediyorsa bu yetkisine ilişkin bilginin,
- Sertifika sahibi talep ederse mesleki veya diğer kişisel bilgilerinin,
- Varsa sertifikanın kullanım şartları ve kullanılacağı işlemlerdeki maddi sınırlamalara ilişkin bilgilerin,
- SHS'nin sertifikada yer alan bilgileri doğrulayan güvenli e-imzasının bulunması zorunludur (EİK, mad.9).

Kanun'un 9.maddesinde düzenlenmiş bulunan NES'nin, tanımlanmamış olması önemli bir eksikliği ifade etmektedir. Söz konusu kanunun ilgili maddesinde sadece nitelikli e-imzanın unsurları maddeler halinde sıralanmıştır.

Kanun'un 9.maddesinde sayılan unsurlar nitelikli elektronik sertifikada bulunması zorunlu unsurlardır. Bu unsurlardan birinin olmaması halinde sertifika

'NES' olarak kabul edilemez. Kanun e-imza için nitelikli elektronik sertifika aramaktadır. Elektronik sertifikalar, sertifika sahibinin elektronik ortamda nüfus cüzdanı olarak adlandırılır. Bu nedenle, Kanunun 10'uncu maddesinin (b) bendinde belirtildiği şekilde, NES verdiği kişilerin kimliğini resmi belgelere göre güvenilir bir biçimde tespit ederek, imza sahibini teşhis edebilecek kimlik bilgilerinin sertifikada yer almasını sağlar. Daha önceden alınmış ve geçerli bir sertifikaya dayanılarak e-imza ile imzalanmış resmi belgeler kişilerin kimliğinin tespitinde dayanak teşkil edebilir. Zira bunun aksini belirten herhangi bir hüküm bulunmamaktadır (Orta, 2005:110).

1.2.2.4. Akredite Edilmiş Sertifika Hizmet Sağlayıcısı (AESHS) Tarafından Verilen Elektronik İmza

EİK'de sertifika hizmet sağlayıcıları bakımından akreditasyon sistemi kabul edilmemektedir. Buna karşılık, AB Direktifi'nde ihtiyari akreditasyona yer verilmiştir. İhtiyari akreditasyon, bir sertifika hizmet sağlayıcısı işletmesi için özel hak ve yükümlülüklerle bağlı olarak izin verilme usulüdür. Sertifika hizmet sağlayıcısı, yetkili makama başvurarak akredite edilmek isteyebilir. Bu durumda EİK'de yer alan ve EİK'ye dayanarak çıkartılmış olan yönetmelikteki şartları taşıdığını ispat etmelidir. Bu halde yetkili makam, ilgili sertifika hizmet sağlayıcısının akreditasyonunu sağlar. Akredite Edilmiş Hizmet Sağlayıcısı (AEHS), yetkili makamdaki bir işaret alır ve bu işaretle sertifika hizmet sağlayıcısının nitelikli sertifikaya dayanan nitelikli e-imzası için kapsamlı teknik yönetsel güvenlik araştırması yapıldığı konusunda bir ispat sağlar (Gürbüz, 2005:82).

AESHS tarafından verilmiş nitelikli sertifikaya dayanan nitelikli e-imzaların, hukuki işlemin şekli veya belgelerin ispat gücü bakımından nitelikli e-imzalara nazaran bir farklılığı bulunmamaktadır (Orta, 2005:108).

1.2.3. Elektronik İmzanın Görünüm Şekilleri

E-imza, bünyesinde farklı imza türlerini barındıran üst bir kavram olup, kişiye özel şifreleme yönteminde kullanılan yöntemlere göre, biyometrik imza, dijital imza, mobil e-imza gibi bazı alt başlıklara ayrılmaktadır (Çakmakkaya, 2013:16).

1.2.3.1.Biyometrik İmza

Bu tür e-imza kişinin doğal özellikleri kullanılarak meydana getirildiğinden kişiye sıkı sıkıya bağlı olması söz konusudur. Fiziksel özellikler kullanılarak oluşturulan biyometrik sistemler; parmak izi, avuç içi, yüz, ses, iris ve retina gibi kişide bulunan sabit fiziksel özellikler üzerine, davranış özellikleri kullanılarak oluşturulan biyometrik sistemler ise; imza, yazı alışkanlığı, dudak hareketleri, yürüyüş şekli gibi davranışlar üzerine kurulmaktadır (Özkaya ve Sağıroğlu, 2006:2-3).

Biyometrik sistem tanımlama, tanıma ve doğrulama modu olmak üzere üç modda çalışmaktadır. Tanımlama modu, ilk aşamayı oluşturmakta ve sistem kullanıcılarının sisteme tanıtıldığını ifade etmektedir. Kullanıcıların hem kimlik bilgileri hem de biyometrik bilgileri uygun bir formatta veri tabanına kaydedilmektedir. Bundan sonraki aşamayı tanıma modu oluşturmaktadır. Sistem tanıma modunda çalışırken sisteme girmek isteyen kullanıcının biyometrik bilgisi alınır, veri tabanında bulunan tüm kayıtlarla tek tek karşılaştırma yapılarak kullanıcının sistemde tanımlı bir kullanıcı olup olmadığı araştırılmaktadır. Son aşama ise evvelce biyometrik bilgileri tanımlanan kişi ile sisteme giriş yapmak isteyen kişinin aynı kişi olup olmadığının saptandığı doğrulama aşamasıdır ki sistem doğrulama modunda çalışırken, kullanıcı sistemde tanımlı olan ve kendisini temsil eden bir belirteçle (kimlik numarası, kullanıcı adı gibi) birlikte gelmektedir. Kullanıcıya ait biyometrik bilginin o anki özellikleri ile aynı kullanıcıya ait daha önce alınmış ve veri tabanına kaydedilmiş özellikler karşılaştırılarak kişiye verilen hak gereğince sistem cevabının üretilmesi mümkün hale gelmektedir (Özkaya ve Sağıroğlu, 2006:2-3).

Biyometrik özellikler kullanılarak oluşturulan imza, kişiye sıkı sıkıya bağlı olduğundan dolayı, e-imzanın günümüzde güvenlik problemleri açısından düşünüldüğünde, biyometrik imzaya göre kullanımının daha pratik olması beklenmektedir.

1.2.3.2.Dijital İmza (Sayısal İmza)

Sayısal imza teknik olarak bir yazılımdır ve verinin (belgenin) anahtar olarak tanımlanan özel bir veri kullanılarak şifrelenmesi temeline dayanmaktadır. Sayısal imza, bir açık şifre alt yapısı içinde yerleşik asimetrik şifreleme yöntemi ile ıslak imzanın kağıt üzerinde gerçekleştirdiği tüm işlevleri ve fazlasını herhangi bir tereddüde mahal vermeyecek şekilde elektronik ortamda gerçekleştirecek şartları ve teknik gereksinimleri içeren bir elektronik ispat metodunu ifade etmektedir (Önder, 2007:33-34). E-imza ve dijital (sayısal) imza sıklıkla birbiriyle karıştırılmaktadır. Bazen sayısal imza yerine dijital imza kavramının kullanılması mümkün olmaktadır (Topcan ve Bensghir, 2008:2).

Çeşitli ülkelerde yürürlüğe girmiş bulunan ya da girmek üzere olan yasa metinleri incelendiğinde ‘sayısal imza’ ve ‘e-imza’ terimlerinden birinin seçildiği görülmektedir. İlk bakışta bu bir terminoloji tercihi meselesi gibi durmakla birlikte, bu iki terim birbirinden farklıdır ve birbiriyle karıştırılmamalıdır. Bir ‘Sayısal İmza’ aynı zamanda elektronik olmakla birlikte, ‘E-imza’ çok daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu geniş alanın içinde, el yazısı (ıslak) imzanın yerini elektronik ortamda alabilecek bütün teknolojiler girmektedir. El yazısı imzanın orijinalinin taranarak dönüştürüldüğü bir görüntü dosyası, PIN kodu ve dijital kalemle atılmış bir imza gibi. ‘Sayısal imza’ ise, elektronik ortamda iletilen bilgilerin kesinlikle bunları gönderen kuruma veya kişiye ait olduğunu doğrulayacak, verinin başkası tarafından yollanmadığını garanti edecek teknolojik uygulamanın adıdır. Sayısal imza ile imzalanmış bir belgeyi yollayan kişi onu yolladığını, alıcı da aldığını inkar edememektedir. İmzayı şifrelemek veya deşifre etmek için kullanılan sayısal karakterler dizisine ‘*Anahtar*’ denilmektedir. Anahtarlar simetrik veya asimetrik olabilmekte, sayısal imzalar için açık anahtar algoritması kullanılmaktadır. Sayısal imza, imza sahibinin gizli anahtarı kullanarak oluşturulan ve imza sahibinin açık anahtarını kullanılarak alıcı tarafından kontrol edilen bir yapıya sahiptir. Sonuç olarak bu konuda yapılan yasal düzenlemelerde, bu iki kavramın bir arada kullanılması, kavram karmaşasına yol açmaktadır (UKKHÇG, 2002:3-4).

Sayısal imzanın oluşturulması ve kullanılması yeterli değildir. Sayısal imzanın kendisinden beklenen hukuki sonuçları doğurabilmesi için güvenli sayısal imza özelliğini de taşıması gerekmektedir (Çakmakkaya, 2013:18).

Sayısal imzanın, internette işlem güvenliğini sağlamak için en çok tercih edilen e-imza çeşidi olduğunu söylemek mümkündür (Gürbüz, 2005:61). Sayısal imzanın, güvenlik açısından daha donanımlı ve güvenilir kabul görmesinden dolayı, aynı zamanda e-imzanın ticarete kullanılırken en önemli konunun güvenlik olması, e-imzanın türlerinden olan sayısal imzanın bu denli kullanılmasını ve açıklanmasını gerektirmektedir.

1.2.3.3. Mobil Elektronik İmza (Me-İmza)

Mobil teknolojilerin sağlamış olduğu mekandan bağımsızlık ve kullanım kolaylığı ve bu ortamlarda belirgin bir şekilde hissedilen güvenlik gereksinimi sebebiyle me-imzanın (mobil elektronik) kısa sürede ıslak imzanın yerini alacağı değerlendirilmektedir. E-imza ve me-imza yaklaşımları, artık sadece e-ticaret yapanları, bankacıları, özel ve kamu hukukçularını değil herkesi ilgilendirmektedir. Çünkü e-imza ile e-devlet yapısının yaygınlaşması, devletin vatandaşıyla, vatandaşın devletle, vatandaşın vatandaşla ve devletin devletle olan ilişkileri, elektronik ortama taşınarak, güvenli bir iletişim kanalı oluşturulabilecektir. Ülkemizde, mobil elektronik ortamların yaygınlaşmasıyla iş ve işlemleri hızlandırma, verimliliği ve güvenliği artırmanın yanında me-imzanın aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyal ve yönetsel yönden birçok gelişmeyi ve dönüşümü de beraberinde getireceği düşünüldüğünde konunun önemi ortaya çıkmaktadır (Kabasakal, 2007:33).

Mobil e-imza (me-imza), bir cep telefonu veya cep bilgisayarı SIM kartı içerisinde tutulan bu gizli şifre, kriptografik bir algoritma tarafından üretilmektedir. E-imza kullanıcılarının, elektronik belgeyi imzalayabilmeleri için gelişmiş bir SİM kartına(Cep telefonlarının GSM servis sağlayıcısının telefon hizmetinden yararlanmasını sağlayan, abone kimlik bilgilerini ve telefon defterini barındıran mikroçip) veya yukarıdaki işlemleri gerçekleştirebilecek bir özel karta sahip olmaları gereklidir. Bilindiği gibi mobil telefonlarda kullanılan SİM kartlar aslında birer akıllı

kartı ifade etmektedir. SİM kart üzerinden sunulan e-imza teknolojisi ile kullanıcılara SİM kartları ile diledikleri yerde ve zamanda, ek bir kart veya kart okuyucuya ihtiyaç duymaksızın e-imza atabilme imkanı sunmaktadır (Sağiroğlu; Kabasakal ve Alkan, 2006:3).

Me-imza uygulamalarına günümüzde özellikle, kullanım yaygınlığı ve kolaylığı, pratik ve taşınabilir olması nedeniyle cep telefonları aracılığıyla başlanmıştır. Elektronik devlet uygulamalarına hızlı, güvenli ve kolay erişim ile kağıt, enerji ve doğal kaynakların daha az tüketilmesine katkı sağlamanın yanı sıra zaman tasarrufu sağlamaktadır. Me-imzanın, doküman imzalama, elektronik posta imzalama, şirket ve kurumların intranetine güvenli erişim, Adalet Bakanlığı UYAP projesi, belediyeçilik uygulamaları, bilgi edinme talebi, adli sicil kaydı, online dava işlemleri, elektronik vergi beyanı ve takibi, bankacılık işlemleri, elektronik ihale, online şirket kuruluşu, online araç tescili, elektronik ticaret, diğer uygulama sahaları ve elektronik devlet uygulamalarında kullanımı mümkün olabilmektedir (Çakmakkaya, 2013:20-21).

1.3. ELEKTRONİK İMZANIN GÜVENLİĞİ

E-imzanın kullanım aşamasında şüphesiz en önemli unsurlardan biri de yapılan işlemlerde güvenlik derecesinin ne aşamada geçerli olduğu konusudur. Güven konusunun gelişmesi için e-imza konusunun geliştirilmesi ve tatmin edici düzeylerde, güvenlik sorusuna çözümler getirmesi gerekmektedir. Birtakım ilişkiler kurulurken ön planda bazen bilinçaltı hareketi ile bazen ise bilgi ve belgeler ile öncelikle güveni oluşturan bulgulara başvurulabilmektedir. Bunun nedeni yapılan işlemin sonucunda zarar görmemek ve istenilen sonuca ulaşmaktır.

Bilgiye ulaşmanın ve bilgi dolaşımının bu kadar kolay olduğu bir ortamda şüphesiz ki en büyük sorun '*dolaşımda olan bilginin güvenliği*' sorunudur. Gizlilik mahiyeti yüksek bir bilginin iletimi, önemli miktarlardaki para transferlerinin gerçekleştirimi gibi üçüncü kişilerin bilgisine kapalı kalması zorunlu bütün durumlar için elektronik ortamların (internet/intranet) güvenilirliği son derece önemlidir. Günümüz şartlarında, kişi-bilgi etkileşiminin niteliği değişmiş olup, bilginin elde

edilmesinden çok, bilgiyi kullanmanın önemi artmaktadır. Kötü niyetli bir internet kullanıcısının, size ait banka hesapları bilgilerine ulaşarak, hesabınızı kendi kontrolüne alması buna verilebilecek çarpıcı bir örneği belirtmektedir (Oğur, 2007:1).

Bilgi tüm kuruluşların can damarıdır ve birçok şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Bilgi, yazıcıdan kağıt ortamına aktarılabilen, elektronik ortamda saklanabilmekte, posta veya elektronik yolla iletilebilmektedir. Günümüzün rekabete dayanan iş ortamında, bu tür bilgiler devamlı olarak birçok kaynağın tehdidi altındadır. Bu tehditler dahili, harici, rastlantısal veya kötü niyet şeklinde olabilmektedir. Bilginin saklanması, iletilmesi ve alınması için yeni teknolojinin artan bir şekilde kullanılmasıyla, kendimizi artan sayıdaki tehditlere ve tehdit tipleri ile karşı karşıya kalmak söz konusudur. Bilgi güvenliği, günümüzde kişisel olarak önemli olduğu kadar, toplumların kurum ve kuruluşların geleceklerinin teminatını ifade etmektedir. Bunun sağlanması için yeni teknolojilerin geliştirilmesi, yeni bilgilerin üretilmesi, kayıpların en aza indirilmesi, bilgi ve öz bilgi oluşturulması, depolama ve aktarma esnasında karşılaşılabilecek tehlike ve tehditlerin ortadan kaldırılması ve e-dönüşüm projelerinin hayata geçirilmesi hızlandırılması önem arz etmektedir (Avaroğlu, 2007:15).

E-imzanın daha da güvenli olması, vatandaşın e-imzaya olan güvenini de artırmaktadır. E-imzanın güvenliğini artırmaya yönelik araştırmalar gerçekleştirerek farklı bakış açılarıyla yeni algoritmalar ve yaklaşımlar geliştirmeyi hedeflemek söz konusu elektronik dönüşümlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Özlu, 2011:55). E-imzanın düzenlenmesindeki çalışmalar yapılırken, internet ortamının gerektirdiği işlem güvenliğini sağlayıcı yasal tedbirlerin alınmasına özen gösterilmelidir. Nitekim yukarıda bahsedildiği üzere e-imzanın kullanım sırasında birtakım riskler ve tehditlerle karşılaşılabilir. Bu risk ve tehditlere karşı kullananların hukuken korunması şüphesiz çok önemli bir mevzudur. Hukuken güvenliğin olmadığı bir alanda uygulamaların gelişmesi zor bir sürece ortaya çıkarmaktadır. Bir de konu e-imza gibi güncel ve internete paralel bir konu olunca bu gelişme ve düzenlemelerin ciddiyeti daha da önemli olmaktadır. EİK'nin 11.maddesi'nde '*Bilgilerin*

Korunması' başlığı altında güvenlik açısından bazı hususlar belirtilmiştir. Bu hususlar şunlardır;

- Elektronik sertifika talep eden kişiden, elektronik sertifika vermek için gerekli bilgiler hariç bilgi talep edemez ve bu bilgileri kişinin rızası dışında elde edemez.
- Elektronik sertifika sahibinin izni olmaksızın sertifikayı üçüncü kişilerin ulaşabileceği ortamlarda bulunduramaz.
- Elektronik sertifika talep eden kişinin yazılı rızası olmaksızın üçüncü kişilerin kişisel verileri elde etmesini engeller. Bu bilgileri sertifika sahibinin onayı olmaksızın üçüncü kişilere iletmez ve başka amaçlarla kullanamaz.

Burada şunu belirtmek gerekir ki bu maddelerde sadece ESHS'nin yapması gerekenlerden bahsedilmektedir. Nitekim burada e-imzayı kullanan tüm taraflara yükümlülükler yüklendiği gibi hususi olarak ESHS'lerinin daha bir özenle konuya hakim ve güvenli bir şekilde donanımlı olması zorunludur. Çünkü e-imzanın ortaya çıkmasındaki en önemli kuruluşlar söz konusu ESHS'leridir.

E-imza konusunun gelişmesi ve kullanım alanlarının her geçen gün daha da genişletilmesi isteniliyorsa, burada bu kavramın güvenliğinin öncelikle sağlanması gerekmektedir. Çünkü yukarıda da değinildiği üzere, güvenliğin olmadığı yerde söz konusu kavramların kullanımının yaygınlaşmasından bahsedilemez. Kendini güvenli hissetmeyen kişi veya kurumlar bu kavramın kullanımından vazgeçerek kendini daha güvenli (gerek hukuki gerek ekonomik anlamda) hissettiği diğer alanlara yönelecektir.

1.4. ELEKTRONİK İMZANIN YAYGINLAŞTIRILMASI VE TOPLUMSAL BİLİNÇLENME

Günümüzde, hayatın hemen her alanında e-imza uygulamalarına rastlamak mümkündür. Bir sınava başvururken, sosyal güvenlik uygulamalarında (e-bildirge vs.), vergi işlemlerinde (e-beyanname, e-fatura vs.), bankacılık işlemlerinde e-ticaret

uygulamalarında ve daha birçok işlemde e-imza karşımıza çıkmaktadır. (Çekici ve Kaya, 2011:5).

E-imza oldukça yeni bir konu olduğu için dikkatli davranılmalı, aksi takdirde riskler ile karşılaşılması söz konusu olmaktadır. Güvenlik ön planda olduğundan dolayı yazılım, donanım vb. hizmetler konusunda çok dikkatli olunması, bilinçli yaklaşılması ve hizmet kalitesinin doğru değerlendirilmesi gerekmektedir (Avaroğlu, 2007:68).

Toplumsal bilinçlenme, toplumun genel olarak, ekseri çoğunluğunun herhangi bir konu hakkında bilinçli olması hususudur. Ülkelerde kişi veya kurumlar tarafından herhangi bir konunun ön planda tutulmak istenmesi halinde birtakım yollar ile (tv yayınları, dergi, gazete, billboard, makale, tez, köşe yazısı vb.) konu toplumun bilinçaltına yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Nitekim o konunun benimsenmesi ve toplum tarafından kabul görmesi bu gibi yollar ile gerçekleşebilecektir. Konumuz itibariyle e-imzanın toplum tarafından benimsenmesi ve kullanılması bu açıdan çok önemlidir. Aslında e-imza konusu hakkında toplumun bilinçlenmesi, genel olarak düşünüldüğünde bir zorunluluktan ibarettir. E-imza gibi bir müessesenin öneminin önce ülkemizin bazı resmi kuruluşları tarafından farkına varılması ve ardından ivedi şekilde o konu üzerinde araştırmalara geçilmesi, ülkemiz vatandaşları ve kurumları açısından şüphesiz önemli bir adımı ifade etmektedir. E-imza konusunun toplumun her kesiminde kullanılması, gelişen teknoloji ile mümkün olabilecektir. Teknolojinin gelişimine paralel olarak çeşitli elektronik uygulamalar ortaya çıkmakta ve bunların güvenilirliğinin sağlanması için e-imza konusunun kullanılması kaçınılmaz olmaktadır. Kişi ve kurumların e-imza konusunda bilgilendirilmesi, ileride kullanılması muhtemel olan bazı elektronik uygulamaların gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Toplumun olumsuz olarak etkileyen birçok konunun, elektronik ortamların kullanılmasıyla ve elektronik ortamların verdiği kolay kullanım alanları ile azalacağı ifade edilmektedir. Bu sebeplerle, e-imza konusunda vatandaşların ve kamu personelinin bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Güler ve Ömürgönülşen, 2011:11).

E-imzanın topluma anlatılıp, toplumun bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yapılması ise kurum içinde ve vatandaşların kurumlarla olan ilişkilerinde e-imzanın zorunlu olarak kullanılması ile mümkündür. Böylece insanlar elektronik ortamda e-imza ile güvenli olarak işlemlerini yapma imkanına sahip olacaklardır (Güler, 2008:26).

E-imzanın toplumda yaygınlaştırılması için öncelikle bireylerin e-imzanın ne olduğunu kavramaları ve elektronik yaşam ile birlikte e-imza kullanımının hayatlarına getireceği kolaylıkları fark etmeleri gerekmektedir. Bu amaçla yapılacak etkinlikler, temel eğitim, basılı ve görsel medya, üniversiteler, sivil toplum örgütleri aracılığıyla yapılabilir (TBD-BİB Kamu Bilişim Platformu, 2005:26);

- **Temel Eğitim:** İlk ve orta öğretim kademelerinde mevcut müfredat programı içerisinde yer alan derslerin içeriğine e-devlet, e-dönüşüm ve e-imza kavramları eklenerek bu konuyla ilgili kavramların bu düzeyden başlanarak öğrencilere verilmesi sağlanmalıdır.
- **Basılı ve Görsel Medya:** Gerek günlük gazeteler ve süreli yayınlar gerekse radyo ve televizyon gibi yayım organları aracılığıyla vatandaşın e-imza konusunda anlayabilecekleri bir düzey ve şekilde bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- **Üniversiteler:** Üniversiteler, öncelikle kendi içlerindeki elektronik uygulamalarda (öğrenci ve ders kaydı, not takibi, transkript, çıkış işlemleri gibi) e-imzayı kullanarak üniversite elemanları ve öğrencileri arasında e-imza uygulamalarını yaygınlaştırmalıdır. Bununla birlikte ilgili bölümlerde lisans düzeyinde kavramlar verilmeli, yüksek lisans düzeyinde de kavramların derinlemesine incelenmesi ve konuyu özel akademik çalışmaların yapılarak sonuçların günlük hayattaki uygulamalara aktarılması sağlanmalıdır.
- **Sivil Toplum Örgütleri:** Tüm sivil toplum örgütlerinin e-imza kavramı hakkında farkındalıklarının artırılması, öncelikle kendi uygulamalarında e-imza uygulamalarını hayata geçirmeleri sağlanmalıdır. Farkındalığı sağlamış sivil toplum örgütleri e-imzanın yaygınlaştırılması için hem vatandaşlar

arasında yaygınlaştırma çalışmalarını sürdürmeli hem de konu ile ilgili yürütme organlarını sürekli takip etmeli ve üzerine düşen görevini yapmalıdır.

Yapılan çalışmalarda, halen birçok kurum ve kuruluş tarafından yeni bir kavram olarak gözlenen e-ımda, bilgilendirme konusunun ve akabinde yeni başlaması planlanan projeler için, kurumlar arası veri entegrasyonunun ele alınması düşünülmektedir (Özler, 2007:71).

Bireylerin e-ımdanın kullanımında üzerine düşen yükümlülüklerin yanında kamu sektörünün de ciddi anlamda bu konuya bazı çalışmalar ile katkılarından bahsetmek mümkündür.

Bunlara örnek olarak 25/1/2005 tarihli ve 8409 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı (BKK)'nı göstermek mümkündür. Karara göre, kamu hizmetlerinin ortak platformda, tek kapıdan (portal) sunumunu ve vatandaşın devlet hizmetlerine elektronik ortamdan güvenli ve hızlı bir şekilde erişimini sağlayacak olan e-Devlet Kapısı teknik altyapısının kurulması görev ve sorumluluğu TT AŞ'ye verilmiştir (Orta, 2005:150-151).

E-ımdanın ileriye dönük kullanım alanlarının neler olabileceği hakkında çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte kamu kurum ve kuruluşlarının da uygulamalarında e-ımdayı kullanmaları ve zorunlu hale getirmeleri de e-ımdanın yaygınlaşması açısından önemli bir adım olacaktır. Aynı zamanda kişi ve kurumların, kullanım alanı her geçen gün artan bir konu üzerinde bir farkındalık oluşturarak çalışması ve uygulamaya geçirilmesi önem arz etmektedir. Nitekim toplumsal olarak benimsenen bir konunun gelişmesi ve daha verimli sonuçlar vermesi düşünülmektedir.

1.5.ELEKTRONİK İMZANIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

E-ımda gibi bir konunun ortaya çıkması beraberinde birçok alanda yenilikler getirmektedir. ESHS kurumlarının oluşturulması, e-ımda kanunun, yönetmeliğinin ve tebliğlerinin oluşturulmasındaki ortaya konulan zaman ve çabalar, ESHS

kurumlarında çalışanların istihdam edilmesi, e-maliye uygulamalarında kullanım için bazı kurumlara ve şahıslara kullanma zorunluluğu getirilmesi gibi açıklamak mümkündür. Nitekim e-imzanın uygulamaya alınması ile birlikte olumlu etkilere rastlanmanın yanında, bazı eksik yönlerinden de bahsetmek mümkündür.

1.5.1. ELEKTRONİK İMZA KULLANIMININ AVANTAJLARI

E-imza konusunun çalışmanın daha önceki bölümlerinde de üzerinde durulduğu gibi birçok açıdan insan yaşamını kolaylaştıracak, rahatlatacak, zamanı etkin kılacak, hayat standartlarını artıracak, verimlilik açısından önemli zenginlikler katacak gibi birden fazla olumlu yönde özelliği bulunmaktadır.

E-imzanın elektronik iletişimde daha güvenli bir ortam oluşturabilecek olması nedeniyle gerek kişiler ve kurumlar gerekse serbest piyasada çok olumlu etkiler ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Genel olarak;

- Güvenilir bir kimliklendirme ve onay mekanizmasıyla güvenli olarak elektronik ortamlarda işlemlerin yapılabilmesine katkı sağlayacaktır.
- İş ve işlemler hızlıca yapılabilir.
- İş maliyetleri düşecek verimlilik artacaktır.
- İş takipleri kolaylaşabilecektir.
- Elektronik ortamlarda meydana gelebilecek güvenlik zafiyetleri veya açıklar ortadan kaldırılabilir.
- Elektronik ortamlara güven artacak dolayısıyla elektronik ortamlarda yapılabilir iş ve işlemlerde artışlar meydana gelecektir.
- E-ticaret ve m-ticaret hacimleri arttırması beklenmektedir.

Bunları arttırmak da mümkündür. Elektronik ortamın daha güvenli hale getirilmesinin, bizlere birçok kolaylıklar sağlamasının yanında, farklı yeni ortamları ve fırsatları sunacağı da düşünülmektedir. Bu fırsatlar (Sağiroğlu ve Alkan, 2007:64-65);

- Kâğıt tabanlı işlemlerin ve bunu takip eden süreçlerin iyileştirilmesi veya ortadan kaldırılması,
- Müşteriye daha ucuz ve daha hızlı servis edilmesi,
- Yüksek kaliteli hizmet verilmesi,
- Aracıların ortadan kaldırılmasına ve kazançların artırılmasına katkılar sağlaması,
- Ulusal ve uluslararası yeni pazarlara kolaylıkla ve güvenle açılabilme ve
- Yeni hizmet sektörlerinin açılmasına katkıda bulunma şeklinde sıralanabilmektedir.

Bilişim teknolojisinin sunduğu olanakların, sınır ötesi ekonomi aktiviteleri artırdığı açıktır. Vergi hukuku açısından elektronik ticaretin vergilendirilmesinde bazı çalışmalar gerekmektedir. E-imza ile birlikte internet ortamında yapılacak her türlü e-devlet, e-belge, e-ticaret, e-haberleşme, e-sağlık gibi işlemlerde hem kullanıcı hem de alıcı, koruma altına alınmış olmaktadır. Taraflar birbirlerinin kimliklerini şüpheye meydan vermeyecek bir şekilde öğrenmektedir (Orta, 2005:153).

E-imzanın kullanımı ile birlikte elektronik ticaretin hacminin şuan da trilyon dolar değerlerinde olduğu bir gerçektir. Ekonomik işlemlerin giderek elektronik ortama taşınması bir güvenlik gerektireceğinden dolayı e-imzanın bu alanda kullanımı gerekmektedir. E-imzanın güven tesis etmesi, günümüz ticaretinin gelişmesi için önemli bir adımdır. Elektronik ticaret için e-imza, büyük bir araç ve fırsatı ifade etmektedir.

Diğer taraftan, e-imza kanun çalışmaları AB'ye uyum çalışmaları açısından da önemli bir adımdır. E-imza, bilgilerin elektronik olarak taşındığı, toplandığı ve işlendiği her yerde kullanılmaktadır. Örneğin;

- Bankacılık işlemleri
- İnternetteki iş ilişkilerinde
- Fikri hakların korunmasında

- Yazılımlardaki hileli yönlendirmelerin kontrolünde
- Kimlik tespitinde

Birçok uygulamada e-imzanın yanı sıra, bilgilerin gizliliğini korumak için kriptografik şifrelemeler de kullanılmaktadır (Orta, 2005:155).

E-imza kullanımıyla, vatandaşlar arasında hukuken bağlayıcı haberleşme imkanı geliştirilmiş olacaktır. Gerçekten, kişiler arasında haberleşme, internet vasıtasıyla artmaktadır. Dolayısıyla e-postanın kimden geldiği, içeriğinin değişip değişmediği konularındaki şüpheler ortadan kalkmış olacaktır. Elektronik ticaretin gelişmesi ve e-imzanın kullanıcılar tarafından benimsenmesi için açık ağ sistemine güven duyulmasının sağlanması gerekmektedir. Bu güvenin sağlanabilmesi taraflar arasında karşılıklı olarak iletilen bilgilerin gizliliğinin ve bütünlüğünün korunması, tarafların kimliklerinin doğruluğunun güvence altına alınması, e-imza kullanımı sayesinde mümkün olabilecektir.

E-imzanın amacı, kimliği belirlenebilir bir kişinin mevcut bir belgenin görüldüğünü ve imza edildiğini, ispat edebilir şekilde garanti etmektedir. Böylelikle gerçeklik ve orijinalliği garanti altına alınmış olmaktadır. İşlemler elektronik ortamda güvenli bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Aynı zamanda elektronik ortamda bilgi paylaşımı ve ticaret hacminin artması, alıcı ve satıcıların kimliklerinin elektronik sertifika sayesinde net bir şekilde de belli olması sağlanmaktadır (Orta, 2005:156).

1.5.2. ELEKTRONİK İMZA KULLANIMINDA ORTAYA ÇIKABİLECEK SORUNLAR

Her konunun insan yaşamı için olumlu yönleri olduğu gibi haliyle bazı olumsuz yönleri de olabilmektedir. E-imza gibi bir müessesenin, önemli ve çok olumlu yönlerinden çalışmanın hemen önceki bölümünde bahsedilmiştir. Bu kısımda ise e-imzanın kullanım sırasında birtakım olumsuz sonuçlar doğurabilecek konulara değinilecektir.

1.5.2.1. İşsizlik Sorunu

E-imza kullanımı ile personel tasarrufu sağlanmakta olup bu da işsizliğin artmasına sebep oluşturmaktadır (Orta, 2005:153). Öncelikle bu konu üzerinde çalışılması gereken ve işsizlik dengesinin düşünülmesi, atılacak teknolojik adımların bu sürece uygun şekilde atılması gerektiğinin bilinmesi gerekmektedir. Çünkü e-imzanın kullanımı sonrası şirketler bazı uygulamalardan faydalanarak muhtemel çalışan sayısında negatif yönlü bir revizyona gidecek ve bu durum ekonominin genel seyri için olumsuz olarak yorumlanabilecektir.

1.5.2.2. Yüksek Maliyet Sorunu

E-imza uygulamalarını hayata geçirerek devam ettirebilmek, altyapı, teknik donanım, yazılım vb. unsurları gerekli kılmaktadır. Vergi dairelerinin otomasyonu, diğer kurumlarla entegrasyonu ve vatandaşlara hizmet sunulması bilgisayarlar aracılığıyla olmaktadır. Bilişim teknolojilerindeki sürekli gelişim ve değişim anılan donanımın belirli aralıklarla yenilenmesini zorunlu kılmaktadır. Sürekli güncel teknolojiye uyarlanması gereken işlemciler, ana kartlar, ramler, ekran kartları, monitör gibi bileşenler özellikle ilk piyasaya çıktıklarında yüksek maliyet oluşturmaktadır. Öncelikle vergi dairelerinde bulunması ve periyodik olarak yenilenmesi gereken bu donanım, paralel olarak elektronik devletin diğer organlarında, vergi denetim elemanlarında, vergi mahkemelerinde, mali müşavir, avukat ve diğer uygulayıcılar da mükellef ile vatandaş nezdinde de maliyet unsuru olarak yer almaktadır. Vergi uygulamalarının uluslar arası boyutu ele alındığında yurtdışı serverlarla bağlantı kurulması donanım ve teknik altyapının da sürekli olarak yenilenmesini gerekli kılmaktadır. Beraberinde anılan donanımın yanında e-imzanın kendisine ait maliyet sorunları da bulunmaktadır (Çakmakkaya, 2013:79).

E-imzanın önceden de belirtildiği üzere, güncel bir konu olması ve internet olgusunun zihnin sınırlarını aşan şekilde gelişmesi ve insan hayatının zorunlu unsuru olmasından dolayı, sürekli bir değişim ve gelişim süreci içerisinde bulunması gerekmektedir. Bu nedenle e-imzanın kullanım süresinde bu gelişim ve değişime ayak uydurmak kaçınılmaz olmaktadır. Haliyle böyle bir konunun teknoloji gibi bir

unsura paralel olarak güncellenmesi gereği, maliyet anlamında bazı zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

E-imzanın güvenli olarak kullanılabilmesi için gerekli olan güvenlik yazılımları ve ağ güvenliğinin sağlanması için kullanılan takip ölçme ve ağ taramaya yarayan diğer programlar birer maliyet unsuru olarak karşımızda durmaktadırlar. Bilgisayar teknolojilerinin kullanımının personel giderlerine de yansması kaçınılmaz olmaktadır. Vergi daireleri, vergi denetim birimleri, vergi mahkemeleri, şirketler artık teknik ofis personeli istihdam etmek veya buna ait hizmeti satın almak zorundadırlar. E-imza kullanımı ile teknolojinin kötüye kullanımı yeni hukuki ihtilaflarına ve suç tiplerine sebep olmaktadır. Bu nedenle elektronik adli bilişim konularında uzmanlaşmış bilirkişilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da ayrı bir maliyetli beraberinde getirmektedir. Günümüzde e-imzanın sayısal imzadan ibaret olduğu biometrik nitelik taşımadığı unutulmamalıdır. Dijital imza şifrelerinin çalınması veya ilgililerin rızası dışında kullanılması ile ortaya çıkacak uyuşmazlıklar neticesinde biometrik yöntemlere ihtiyaç duyulacağı hatta görüntü aktarımı ile destekli biometrik doğrulamaların kullanılması gerekliliğinin ortaya çıkacağı düşünülürse, bu doğrultudaki gelişim çerçevesinde kullanılması gereken donanım, yazılım, transfer ve güvenlik yöntemlerine ait yeni bir maliyet oluşturmaktadır (Çakmakkaya, 2013:80).

Özellikle kamu kesiminde e-imza gibi bir uygulamanın tüm işlemlerde yaygın hale getirilmesi ve kullanılması düşünüldüğünde, kamunun tüm kurumlarında gerekli teknolojik ve teknik, donanım, altyapı gibi hizmetlerin oluşturulması, kurulması gerçekten büyük maliyetlere neden olması söz konusudur.

1.5.2.3. Güvenlik Sorunu

Sayısal imza, elektronik uygulamalarda güvenliği sağlamak üzere geliştirilmiş bir aracı ifade etmektedir. Birbiriyle ilişkisi olmayan çok farklı uygulamalarda güvenliğin sayısal imzalarla sağlanması söz konusudur. Uygulamalar arasında uyumlu entegrasyon için, sayısal imzalara ilişkin standartların tam olarak yerleşmiş olması zorunluluk arz etmektedir. Bu durumda birbirinden bağımsız

tarafarca imzalanmış farklı belgelerin diğer taraflarca sağlıklı bir biçimde doğrulanmasında güçlükler yaşanması kaçınılmazdır (Ermiş, 2006:133).

Elektronik belgenin güvenilirliği bakımından söz konusu olabilecek tehlike, bizzat belgeyi düzenleyen kişiden kaynaklanabilir. Elektronik belgelerde de, yazılı belgelerdeki yalan veya yazılı şekle tabi belgelerdeki hata gibi sorunlar oldukça sık ortaya çıkmaktadır. Ancak yazılı belgelerdeki yalan beyanlar veya hata iddiaları belli şartlar altında keşfedilebildiği veya özel analiz metotları sayesinde tespit edilebildiği halde, elektronik belgelerde sonradan yapılan değişiklikler ise prensip olarak arkasında hiçbir iz bırakmadan yapılabilmektedir. Bu nedenle, yazılı belgeler delillerin serbestçe değerlendirilmesi faaliyeti çerçevesinde elektronik belgelere nazaran, daha fazla kesinlik temin edilmesi gerekmektedir. Basit bir örnekle açıklamak gerekir ise, eğer bir kişinin bilgisayarına yazdığı bir mesaj, mahkemede görülen bir davada delil olarak kullanılacaksa, bu belgenin mahkemeye ibraz edilecek nüshasında içerik olarak bazı değişiklikler yapılabilir. Belge lehine olan kimse, içerik olarak kendi elindeki nüshadan farklı bir belge verildiğini iddia etse bile, bu değişiklik mahkeme veya bilirkişi tarafından ispat edilememektedir. Bu durum, bilgisayarın hafızasındaki bilgilerin kontrol edilmesi yoluyla da tespit edilemez. Bilgisayarın çalışma sistemi bilgilerin kaydetme anını, tarih ve saat olarak dakikası dakikasına hafızasına kaydetmesine rağmen, bu veri yine de gerçek kaydetme zamanını göstermesi bakımından güvenilir değildir. Çünkü bilgisayarın sistem ayarını değiştirmek ve bilgilerin kaydedildiği an olarak, gerçek kaydedilme zamanı ile ilgisi olmayan, tamamen başka bir tarih elde etmek için küçük bir el hareketi yeterli olabilmektedir. Hiç kimse elektronik kaydetme sisteminde yapılan bu işlemi fark etmesi mümkün değildir (Keser Berber, 2002:543-544). Bu gibi nedenlerden dolayı, hukuk nezdinde e-imza kullanıcılarının mağduriyetlerinin yaşanmaması ve bunun gibi güvenlik zafiyetlerinin oluşmaması için gerekli adımların atılması ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Sertifika başvurularının güvenilir bir biçimde yapılmasının sağlanması, gerçek kişilere doğru sertifikaların verilmesinde son derece önemlidir. Sertifika üretim süreci, azami, fiziki, teknik ve idari güvenlik içinde gerçekleştirilmelidir.

Hizmet sağlayıcının gizli anahtarına izinsiz erişim, telafisi güç sorunlara neden olabilmektedir. Sertifikalar yaşayan bir sistemin en önemli unsurlarıdır. Genellikle bir yıllık geçerlilik süresi verilen sertifikaların, süresi tamamlanmadan önce aynı anahtar çiftiyle yenilenmeleri veya yeni bir sertifikanın alınmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Süresi içinde olmasına karşın, bir sertifikanın çok farklı nedenlere dayalı iptali gerektiğinde, bu zaman yitirilmeden ve güvenli bir biçimde hizmet sağlayıcı tarafından yapılabilmelidir. Sertifika sahiplerinin gizli anahtarlarını korumaları için yeterince bilinçli olmaları, uygun araçları bu amaçla kullanmaları, sistemin işleyişine ilişkin genel de olsa bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Aksi halde imzadan doğacak yasal sorumlulukların işletilmesinde ciddi sorunlarla karşılaşılması söz konusu olmaktadır (Ermiş, 2006:132).

Biometrik yöntemlerle desteklenmiş e-imza ile sayısal şifreleme arasında fark bulunmaktadır. Bu haliyle yasa da bahsedilen dijital imzanın güvenliği biometrik yöntemlerle doğrulanmadığı için çok açık zafiyet oluşturmaktadır. Örneğin, vergi dairelerinin e-imza uygulamalarına geçmesi halinde e-imza donanımının yetkili kişinin kullanması doğal olan iken yetkili kişi işlerin yoğunluğu veya başkaca sebeplerle imzasını bir başka personele verirse ve bu kişi de rıza hilafına hukuki işlemler yaparsa hukuki ve cezai bir ihtilaf ortaya çıkmaktadır. Bu durumun olması en basit haliyle çok açık bir güvenlik açığının varlığını ifade etmektedir. Elektronik işlemlerde güvenlik sorunu, mesajların içeriğinin rızanız dışında görünmesi, içeriklerinin yolda değiştirilmesi, mesajı gönderen ile alan arasında yönlendiriciler veya benzerleri aracılığıyla hedefte sapma oluşturularak mesajın farklı kaynağa iletilmesinin mümkün olması, mesajın kaynağı tarafından kısmen veya tamamen reddedilmesi şeklinde olabilmektedir. Bu sebeple e-imza konusu ciddiyle üzerinde durulması ve güvenlik konusunda sürekli üzerinde çalışılması gereken bir kavramdır (Çakmakkaya, 2013:81).

1.5.2.4. Uyum Sorunu

E-imza uygulamaları teknoloji kullanımını zorunlu kılmaktadır. Teknolojinin yeni ve karmaşıklığı nedeniyle kullanıcı, bilinçli bir kullanım düzeyi için en azından

sertifika hizmet sağlayıcısının uygulama ilke ve esasları hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmalıdır. E-imza günlük hayata yeni kazandırılmış bir kavramdır. Bu olguya ilişkin olarak toplumsal anlamda eğitim ve bilinçlendirme gerekmektedir. Öncelik kamudan başlamak üzere, toplumun bütün kesimleri yüzyıllardır kullanılagelen yazılı alışkanlıklarında elektronik ortam şartlarına uyum sağlayacaktır. Ancak bu zamanla, ciddi eğitim ve bilinçlendirme ile olması mümkündür. Eğitim sayesinde benimseme sağlanabilir. Aksi halde kişiler için bilinmeyene şüpheyile yaklaşmak doğaldır. Gerekli unsurlar sağlandığı takdirde elektronik ortamın yazılı ortam kadar, hatta daha fazla güvenli bir alan olabildiği aktarılmalı ve uygulamalarla gösterilmelidir. Eğitim çalışmalarına öncelikle karar mercilerinde bulunan üst düzey yöneticilerden başlanması gerekmektedir. Yöneticiler kamu çalışanları için örnek olmalı, önderlik yapmaları gerekmektedir. Anılan çalışmalar yapılırken kamu kurumunda çalışan görevliler sıklıkla hizmet içi eğitime alınmalı teknoloji kullanımından kaynaklı yıpranma sebebi ile ilave mali haklara sahip olmaları gerekmektedir (Çakmakkaya, 2013:82).

E-imza kullanımının yaygınlaşması ve benimsenmesi, toplum tarafından kabul görmesi şüphesiz zaman alacak bir olgudur. Kişilerin yıllardan beri süre gelen birtakım alışkanlıkları ve standart hale getirdikleri bazı uygulamalar olabilmektedir. Özellikle yaşamın birçok alanında kişiye has olan bir özelliğin, imza konusunun, değiştirilmesi ve benimsenmesi zor olabilmektedir. Bu nedenle e-imzanın kullanıcıları tarafından bu konunun hemen benimsenmesi beklenmemeli, bunun uygun zamanı ve yeri gözetilmelidir. Konunun istenilen amaca ulaşmada ve insan hayatını kolaylaştırmadaki fonksiyonları göz önünde bulundurulmalı ve bilinçlendirme toplumun hemen her kesiminde uygulanmalıdır.

Bu sorunların hepsi, e-imza ile ilgili genel sorunlar olarak ortaya konulmaktadır. Fakat bunların yanında daha farklı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Konu itibariyle e-imzanın kamu sektöründe ki özellikle e-maliye uygulamalarının kullanımında çıkabilecek sorunların başında belki de detaylı olarak üzerinde durduğumuz olan güvenlik sorunu ve e-imzanın kullanımında kişilerin şahsi imzalarının kendi isteği veya rızası dışında kullanılmasının söz konusu olma

ihtimalidir. Nitekim bir kişi ve kurum e-imza kullanımını diğer bir üçüncü kişiye devredebilir ve mali işlerinde kullanılmasını isteyebilir. Burada e-imzanın 3.kişilerce gerek yerinde gerek yersiz ve izinsiz kullanımlarında sıkıntılar ortaya çıkabilecek, neticesinde hem e-imza sahibi hem de e-imzayı gereğinin dışında kullanan 3.şahışlar arasında, aynı zamanda e-maliye uygulamalarının mükellefler ile ilişki içinde olan kurum veya personelleri arasında sıkıntılar ve sorunlar doğabilecektir. Tabii olarak bu da yeri geldiğinde birtakım hukuki sonuçlar doğuracak ve e-imza ile ilgili mahkemece hükümler tesis edilebilecektir. E-maliye uygulamaları öyle bir şekilde düzenlenmeli ki bu şekilde sorunların vuku bulmasına mahal oluşturmamalıdır.

E-imzanın sürekli gelişim ve değişim sürecinde olduğu, çalışmanın birçok yerinde belirtilmiştir. Bunu belirtmemizin en önemli nedeni, yazılım, donanım, teknik veya teknolojik olarak tüm ihtiyaç duyulan söz konusu olguların zaman geçtikçe değişime uğraması olarak ifade edebiliriz. Aynı zamanda devletin söz konusu uygulamada güvenliğin tesisinin sağlanması gerekmektedir. Takdir edilir ki güvenliğin sağlanamadığı, gerekli altyapı ve donanım hizmetlerinin oluşturulamadığı, vatandaşların ilgili konu üzerinde bilinçlendirilmediğı bir e-maliye programında, uygulamaların yaygınlaşması ve vatandaşlar tarafından kullanılması, benimsenmesi düşünülemez.

1.6. E-İMZANIN GELİŞİM SÜRECİ

EİK'nin gelişim sürecini açıklamaktan önce e-imzanın uluslar arasında nasıl gelişim gösterdiğinin belirtilmesi yerinde olacaktır.

1.6.1. Elektronik İmzanın Dünya'da Gelişim Süreci

E-imza konusunda dünyada çeşitli çalışmalar yapılmış, özellikle iki binli yıllara gelindiğinde bu çalışmalar hız kazanmıştır. Gerek AB'nin gerekse diğer ülkelerin düzenleme yapma konusunda çok aceleci davranmadıkları, her zaman olduğu gibi öncelikle ihtiyaçların tam olarak ortaya çıkması, teknolojik konularda gelişimin önünü tıkamamak adına hareket ettikleri, müdahaleci olmak yerine gerekli güven ortamını sağlamaya çalıştıkları söylenmektedir. Bu amaçla ilk yapılan

çalışmalardan birisi Birleşmiş Milletler (BM) Uluslararası Ticaret Hukuk Komisyonunca hazırlanarak BM genel kurulunda kabul edilen Elektronik Ticaret Model Kanun'u (Model Law on International Commercial Arbitration ,UNCITRAL) çalışmasıdır. E-imza kullanımının ulusal olmasının yanı sıra uluslar arası boyutu da dikkate alındığında, pek çok ülkenin e-imza konusunda yaptığı düzenlemede UNCITRAL model yasalarını ve AB'nin konu hakkındaki yönergelerini dikkate almalarının yerinde olduğu söylenmektedir (Orta, 2005:70).

AB ülkelerinin e-imza ile ilgili iki direktifi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olan 13 Aralık 1999 tarihli Direktifte, Avrupa Birliği çerçevesinde elektronik ticaretin gelişmesi bakımından son derece önemli bir adım niteliğinde olduğu belirtilmektedir. Çünkü elektronik iş ilişkileri, içinde bulunduğumuz yüzyılda, dünya ekonomisi üzerinde son derece etkili bir unsur olacağı vurgulanmaktadır. Avrupa ülkelerinin elektronik hayata katılımı sağlanmak isteniyor ise öncelikle sanal ortamda yapılacak olan işlemlerin güvenilirliği sorununa bir çözüm bulunması gerekmektedir. Söz konusu e-imza ile birlikte, sınır aşırı iş ilişkilerindeki elektronik güven sorunu çözümlenmiş olmaktadır. E-imza, sadece gerçek kişiler arasındaki işlemlerde değil, aksine kamusal alanda da özellikle merkezi ve yerel yönetimler bünyesinde ve bizzat bu yönetimler arasındaki veya bu kuruluşlar ile vatandaşlar arasındaki haberleşme ilişkilerinde de kullanılabileceği ifade edilmektedir (Keser Berber, 2000:534).

İkincisi olan direktifte ise (8 Haziran 2000 tarihli, 2000/31 AB sayılı), bilgi toplumu hizmetlerinin üye ülkeler arasında serbest dolaşımını sağlamak amacıyla hazırlanan elektronik sözleşmeler ve bunların hukuki neticelerine ilişkin önemli hususların belirtildiği ifade edilmektedir (Şenocak, 2001:109).

Amerika Birleşik Devletleri'nde 'Eyaletler Arası veya Dış Ticarete Elektronik Kayıtların Kullanılmasını Kolaylaştıracak Kanun' 1 Ekim 2000 tarihinde uygulamaya alınmıştır. Söz konusu Kanun ile, elektronik ticaretin önünün açılması amaçlanmaktadır. Söz konusu ticaret ilişkilerinde, e-imza hukuki bakımdan el yazısı ile atılan imza ile eşdeğer olarak kabul görmektedir (Orta, 2005:74). İlgili

düzenlemelerin 2000’li yılların başında gerçekleştiği görülmektedir. Söz konusu yıllar, internet olgusunun ortaya çıktığı ve yaygınlaşmaya başladığı yılları ifade etmektedir. Ülkelerin internet gibi önemli bir olguyu hızlı bir şekilde ticaretin içine kattığı ve ticaretin gelişiminde kullandığı görülmektedir.

1.6.2. Elektronik İmzanın Türkiye’de Gelişim Süreci

Türkiye açısından e-imza gibi bir müessesenin zamanında ele alınıp incelenmesi, gerekli çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Çünkü e-imza, çalışmanın önceki bölümlerinde de hususi olarak üzerinde durulduğu gibi şahısların ve kurumların hayatına doğrudan etki edecek olup, üzerinde çalışmaların mutlaka yapılması gereken bir konudur.

Türkiye de e-imzanın hayata geçirilmesi konusunda gerekli görülen yasal düzenlemeler hakkında ilgili kurumlarca çalışmalar başlatılmıştır. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından başlatılan, Dış Ticaret Müsteşarlığı Koordinatörlüğü’nde oluşturulan Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) ve Dış Ticaret Müsteşarlığı temsilcilerinden oluşan Hukuk Alt Çalışma Grupları (HÇG) söz konusu çalışmalara örnek olarak gösterebilir.

Adalet Bakanlığı, ETKK Hukuk Çalışma Grubu’na yapılan çalışmanın kendi yetki alanına giren konularda düzenleme içerdiğinden itirazda bulunmuş ve çalışmayı yeterli bulmamıştır. 1999/93/EC sayılı AB Direktifi’nde sadece sertifikasyon makamları, bunların fonksiyonları, birbirleriyle olan ilişkileri, akreditasyon, sertifika çıkarılması, sertifikaların nitelikleri gibi teknik ve idari konulara yer verilmiş olup, elektronik veri ve elektronik sözleşme konularına yer verilmemiştir (Orta, 2005:80).

Ardından Adalet Bakanlığı, 14 Ocak 2002 yılında çeşitli kurum ve kuruluşlardan oluşmak üzere, geniş katılımlı bir komisyon oluşturmuştur. Komisyonların yaptığı çalışmalar kısa süre içinde ‘Elektronik İmzanın Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı’na dönüşmüştür. Söz konusu taslak 19 Şubat 2003 tarihinde Başbakanlığa gönderilmiştir (Orta, 2005:81). Söz konusu kuruluşların yapmış olduğu değerlendirme ve raporları sonrasında, 15 Ocak 2004 tarihinde

TBMM Genel Kurulu'nda 5070 sayılı Elektronik İmza Kanun'u kabul edilmiştir. Kanun, 23 Ocak 2004 tarih ve 25355 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

5070 sayılı EİK'nin 20.maddesi'nde yönetmeliklerle düzenlenecek 'güvenli e-imza oluşturma araçları, güvenli e-imza doğrulama araçları, elektronik sertifika hizmet sağlayıcısı, elektronik sertifika hizmet sağlayıcısının sorumlulukları, nitelikli elektronik sertifikanın iptali, yabancı elektronik sertifikalar' gibi konulardan bahsedilmektedir. Yönetmeliği hazırlama görevi, EİK'nin 20.maddesi'nde belirtildiği üzere Telekomünikasyon Kurumu'na verilmiştir.

Telekomünikasyon Kurumu, bütün kamu kurum ve kuruluşları ile sivil kuruluşların temsilcilerinden oluşan Ulusal Koordinasyon Kurulu'nu oluşturmuştur. Söz konusu kurum ve kuruluşlar ile birlikte çalışılarak, 25692 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan '*Elektronik İmza Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*' 6 Ocak 2005 tarihinde çıkarılmıştır (Orta, 2005:82).

E-imza konusunun, daha yeni bir konu olması ve diğer ülkelerin çalışmalarının ardından ülkemizin de gerekli adımları atması, önemli bir gelişme olarak belirtilebilir. Fakat teknolojinin her geçen gün daha farklı boyutlar kazanması ve kendisini yenilemesi sebebiyle e-imza konusundaki çalışmalara daha yoğun olarak yönelmeli ve gelişmeleri takip etmekte fayda görülmektedir.

2. İKİNCİ BÖLÜM

ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ ve İSPAT

AÇISINDAN ÖNEMİ

2.1. ELEKTRONİK İMZANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

2.1.1. İmzanın Hukuki Niteliği

İmza, sahibini tanıtan, bir kimsenin kimliğini tespiti yarayan, sahibine özel bir işareti ifade etmektedir. İmza ile imzayı atan kişi belli bir konudaki iradesini beyan etmiş, açıklamış olmaktadır (Orta, 2005:23).

İmza, üzerine borç alan kimsenin el yazısıyla olmak zorundadır. Güvenli e-imza da el yazısıyla atılmış imzanın bütün hukuki sonuçlarını doğurur (BK,m.15). İmzanın kişiyi borç altına sokan ve sorumluluk yükleyen bir unsur olmasından dolayı hukuki niteliğinin bilinmesi önemlidir. Kişi attığı imza ile borç altına girebileceği gibi bazı haklardan da faydalanma imkanına sahip olmaktadır. Kişi imzayı atarken ne gibi sonuçlara katlanmakta olduğunu iyi anlamalı ve ona göre imzayı atmalıdır.

EİK m.14'te 'güvenli e-imzanın elle atılan imza ile aynı ispat gücüne haizdir.' hükmü düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm ile güvenli e-imzanın, ıslak imza gibi hukuki süreçte aynı ispat gücüne sahip olabileceği vurgulanmıştır.

2.1.1. Elektronik İmza Kanunu (EİK)

Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve 2003 Haziran ayında TBMM gündemine giren e-imza kanun taslağı, 5070 Sayılı Kanun olarak 15 Ocak 2004'te TBMM Genel Kurulu'nda yapılan görüşmede yasalaşmış ve 23 Ocak 2004 tarihli ve 25355 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

BTK'nin e-imza kanununun çıkmasından yaklaşık bir yıl sonra ikincil düzenlemeleri tamamlamasının ardından 6 Ocak 2005 tarihinde 25692 sayılı Resmi Gazete'de 'E-imza Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Yönetmelik' ile 'E-imza ile İlgili Süreçlere ve Teknik Kriterlere İlişkin Tebliğ' yayımlanmıştır.

5070 Sayılı EİK, genel itibari ile AB'nin 99/93/EC sayılı '*Elektronik İmzalarla İlgili Konsey-Komisyon Direktifi*' ile uyumludur ve çoğu madde buradan alıntı olarak 5070 sayılı yasaya girmiştir (Yavuzcan, 2007:26). Söz konusu Kanun, e-imza ile atılan imzaların hukuki ve teknik boyutları ile kullanımına ilişkin esasları düzenlenmiş, e-imza ile doğrudan ilişkisi bulunmayan, elektronik sözleşmeler gibi hususlardan bahsedilmemiştir.

E-imza Kanunu, dört kısım halinde düzenlenmiş olup, birinci kısmında e-imzanın amacı, kapsamı ve tanımları açıklanmıştır. İkinci kısmında, güvenli e-imza ve sertifika hizmetleri ile ilgili açıklamalar yapılmış olup, güvenli e-imzanın tanımı, hukuki sonucu, uygulama alanı, oluşturma araçları, doğrulama araçları olarak, güvenli e-imza nispeten detaylı olarak ele alınmıştır. Aynı zamanda bu kısımda elektronik sertifika hizmet sağlayıcısının ne olduğu, nitelikli elektronik sertifika unsurları, e-sertifika hizmet sağlayıcılarının yükümlülükleri, nitelikli e-sertifikaların iptal edilmesi, bilgilerin korunması, hukuki sorumluluklar ve yabancı elektronik sertifikalar ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. Üçüncü kısımda ise e-imza ile ilgili denetimlerin ne şekilde yapılacağı, denetim sonucunda verilecek cezaların neler olduğu düzenlenmiştir.

2.1.2. Elektronik İmza Kanunu'nun Amacı

EİK, e-imza konusunun genel hatları tanımlanmasını ve kullanıcılarının hukuki süreçlerinde korunmasını sağlamaktadır.

“Günüünüzde geleneksel ve alışılmış iletişim yöntemlerinden elektronik iletişim yöntemine doğru hızlı bir değişim ve gelişim yaşanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin bu değişimi ve hızlı gelişimi, ekonomik faaliyet alanlarında ve sosyal yaşamda yeni olanaklar yaratmaktadır. Bilgisayar ve internetin sosyal ve ekonomik yaşama girmesi, bu alandaki değişim ve gelişimi hızlandırmıştır. Elektronik ticaretin gelişmesi ve e-imzanın kullanıcılar tarafından benimsenmesi için açık ağ sistemine güven duyulması gerekmektedir. Bu güvenin sağlanabilmesi, taraflar arasında karşılıklı olarak iletilen bilgilerin gizliliğinin ve bütünlüğünün korunması, tarafların kimliklerinin doğruluğunun güvence altına alınmasına ilişkin hukuki düzenlemelerin

yapılması ile mümkün olabilecektir. Hukuki ve ticari işlemlerde zaman yer ve işgücü tasarrufu sağlanması bakımından kullanıcıların gelecekte e-imzayı tercih edecekleri daha şimdiden görülmektedir. E-imza tasarısı hazırlanırken elektronik ticaretin bütünü ile düzenlenmesi hedef alınmamış, elektronik ticaret ve kamu alanında yürütülecek 'e-devlet' olarak adlandırılan projenin altyapısının asli unsuru olan e-imza düzenlenmiştir. Böylece tasarının kanunlaşması ile elektronik ticarete ilişkin diğer düzenlemelerin önü açılacaktır'' (www.tbmm.gov.tr).

E-imza'nın gerekçe metninde değinildiği üzere, internetin bulunması ve kullanılması, hayatın içine gerek sosyal gerek ekonomik olarak her yönü ile dahil olması, diğer ülkelerde yapılan e-imza kanunu düzenlemeleri, ileride internetin daha yaygın olarak kullanılma ihtimalinin doğması, kişi veya kurumların zaman, mekan gibi tasarrufların yapılmasını talep etme ihtimalleri, teknolojik gelişim ve değişimler, ülkemizde yasa koyucu görevini üstlenmekte olan TBMM tarafından e-imza ile ilgili düzenlemelerin yapılma zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır.

EİK'nin amacı, e-imzanın hukuki ve teknik yönleri ile kullanımına ilişkin esasları düzenlemektedir (EİK, m.1). Çıkarılan bu Kanun, e-imzanın hukuki yapısını, elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerini ve her alanda e-imzanın kullanımına ilişkin işlemleri kapsamaktadır. Türkiye'de elektronik ticarete olan güvenin artırılması, ticaret hacminin genişletilmesi, uluslararası ticaret hacminin büyütülmesi açısından e-imza yasasının çıkması son derece önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir (Yıldız, 2005:217).

E-imzanın kullanılması, uygulamalarının yaygınlaştırılması ve uyumlu çalışabilirliğin sağlanması konusunun sadece teknik boyutu yeterli olmamakla birlikte, hukuki, sosyal, ekonomik, kültürel ve uluslararası açılardan çeşitli yönleri bulunmaktadır.

EİK'nin birinci maddesinde, e-imzanın öncelikle hukuki boyutuna daha sonra teknik altyapı çalışmalarının ne şekilde olacağına dair maddeler düzenlenmektedir. Elektronik ortamdaki altyapı çalışmalarının güvenilir olması birinci düzeyde önemli bir konudur. Nitekim kişiler ve kurumlar imza ile borç altına girebilmekte,

yükümlülük üstenebilmektedir. Bundan dolayı kanun koyucu gerek altyapı çalışmaları için gerekse hukuki alanda düzenlemeler konusunda gerekli çalışmaları yapmaktadır.

EİK'nin amacı, e-imzanın her yönden hukuki, teknik, kullanımına ilişkin konular, oluşturulması, elektronik ortamdaki güvenlik konularında her türlü sıkıntıyı çözüme kavuşturacak düzenlemeleri ve gelişmeleri takip ederek e-imza unsurunun kullanılmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır.

2.1.4. Elektronik İmza Kanunu'nun Kapsamı

EİK incelendiğinde çalışmanın ikinci bölümünün hemen başında bahsedildiği üzere, kanun da sadece e-imza ile ilgili hususlar yer almakta olup onun haricinde e-imza ile ilgili olabilecek bazı düzenlemelere değinilmemiştir. Çalışmanın ileriki kısımlarında bu hususlara ayrıca değinilecektir.

EİK'nin kapsamı, e-imzanın hukuki yapısını, elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerini ve her alanda e-imzanın kullanımına ilişkin işlemlerinin gerçekleştirilmesi şeklinde vurgulanmaktadır (EİK, m.2).

Kanun doğrudan e-imza ile ilişkili olmayan hususları kapsam dışı bırakmış örneğin, elektronik sözleşmeler konusuna hiç değinmemiştir. Bu yaklaşımda, elektronik ticaretin temel taşı niteliğindeki düzenleme yapılarak, sonraki düzenlemelerin önü açılmıştır. Genel gerekçe bölümünde, elektronik ticaretin bütünü ile düzenlenmesinin hedeflenmediği, elektronik ticaret ve kamu alanında yürütülecek 'e-devlet' olarak adlandırılan projenin altyapısının asli unsuru olan e-imzanın düzenlendiği, böylece tasarının kanunlaşması ile elektronik ticarete ilişkin diğer kanuni düzenlemelerin önünün açılacağı, gerekçede hem kanunun adı olarak hem de temel kanun olarak e-imza kavramının benimsendiği açıklanmaktadır (Orta, 2005:93).

Gerek kanun maddesinde gerekse kanunun genel gerekçe bölümünde vurgulandığı üzere, e-imza kanununun kapsamı, e-imza ile sınırlı olup, e-imzanın temel taşı niteliğindeki diğer önemli konular hakkında bilgilere yer verilmemektedir. Fakat kanunun içinde belirtilmediği, o konuları önemsemediği anlamına gelmemekle

birlikte aksine çağımızın en önemli konularından biri olan elektronik sözleşmeler ve elektronik ticaret gibi kavramların önünü açma konusunda aktif rol oynamaktadır.

2.1.5. Elektronik İmzanın Kullanım Alanları

E-imza, ulusal güvenlikten kişisel güvenliğe, elektronik ticaretten mobil ticarete birçok alanda uygulanabilmektedir. E-imzanın, bankalar ve finans kurumları, şube ağına sahip sigorta şirketleri, kamu kurum ve kuruluşları, holdingler ve diğer büyük şirketler, üniversiteler, yüksek iletişim ve bilgi güvenliği gereksinimi olan örgütler başta olmak üzere orta ve uzun vade de yaygın bir uygulama alanı bulabileceği ifade edilmektedir (Güler; Ömürgönülşen, 2003)

E-imzanın kullanım alanlarını incelerken öncelikle ihtiyaçların hangisinin kamusal anlamda, hangisinin özel sektör alanındaki ihtiyacın olduğu belirlenmelidir. Nitekim kullanım alanlarını daha iyi anlamak üzere kamusal ve özel sektör şeklinde kategorize etmek mümkündür.

2.1.5.1. Elektronik İmzanın Kamusal Alanda Kullanım Alanları

E-imza, kamusal alanda aktif olarak, birçok kurumda kullanılabilir. Burada önemle belirtelim ki ülkemizde ‘e-devlet’ çalışması buna en iyi örnektir. Kamusal alanda,

- E-devlet uygulamalarında
- E-belediye (yerel yönetimler) uygulamalarında
- Her türlü başvurularda (ÖSS, KPSS, LES, pasaport vb.)
- Kurumlar arası iletişimde (emniyet, nüfus müdürlükleri, adliyeler vb.)
- Sosyal güvenlik uygulamalarında (e-bildirge vb.)
- Sağlık uygulamalarında (sağlık personeli, eczaneler, hastaneler)
- Sermaye piyasası işlemlerinde
- Vergi dairesi ve maliye işlemlerinde (e-beyanname vb.)
- Gümrük işlemlerinde

- Dış ticaret işlemlerinde
- Elektronik oy verme işlemlerinde
- Dava ve takip açma işlemlerinde
- Dilekçe verme işlemlerinde

e-imza uygulamasını görmek mümkündür.

2.1.5.2. Elektronik İmzanın Özel Sektör Kullanım Alanları

E-imzanın özel sektör anlamında kullanım alanlarının başında elektronik sözleşmeler gelmektedir. Elektronik ortamda kurulan sözleşmelerde şekil şartının sağlanması, tarafların kimliklerinin ve sözleşmelerin içeriğinin belirlenmesi, zamanın tayini ve sözleşme şartlarında sonradan yapılan değişikliklerin ispatı gibi durumlarda e-imzanın hayati fonksiyonu bulunmaktadır. Öte yandan hukuki anlamda elektronik sözleşmelerden oluşan elektronik ticarete güvenliği sağlamak amacıyla e-imza çok rahat bir şekilde kullanılabilir. E-imzanın rahatlıkla kullanılabilmesi diğer bir alan ise elektronik bankacılık olarak ifade edilmektedir (Önder, 2007:61-62). Özel sektörde az önce temel olarak değinilen iki konuda dahil olmak üzere, e-imzanın kullanımına imkan veren/verecek olan bazı uygulamaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- Elektronik sözleşmelerde
- Bireysel-kurumsal bankacılık işlemleri ve finansal uygulamalar
- Sigortacılık işlemlerinde
- E-iş uygulamalarında
- E-ticaret uygulamalarında
- Ticaret sicili işlemlerinde
- Kağıtsız ofis uygulamalarında
- E-siparişlerde
- Elektronik fatura ve elektronik muhasebe uygulamalarında

- Güvenli bağlantı uygulamalarında
- Fikri hakların korunmasında (copyright)
- Yazılımlardaki manipülasyonların kontrolünde
- Elektronik postalarda
- Kimlik veya yetki tanımlanması (bir bilgisayar sistemine girebilme yetkisi veya bir web sunucunun kendini tanımlaması gibi) işlemlerde
- Uzaktan erişim kontrollerinde

Ve bunlara benzer sayısız uygulamalarda e-imza kullanılmakta ve bu uygulamaların sayısı giderek artış göstermektedir (Önder, 2007:64-65).

2.2.ELEKTRONİK İMZANIN İSPAT AÇISINDAN ÖNEMİ

EİK'nin kullanılmaya başlanması ile birlikte hukuki sonuç olarak e-imzanın, klasik imza (el ile atılan/ıslak imza) ile nasıl bir ilişki içinde olduğu ve sonuçlarının ıslak imzadaki gibi hükümlerle aynı olup olmadığının çok önemi vardır.

E-imza, kullanımından sonra mutlaka bazılarında yükümlülük, bazıları tarafından ise sorumluluk ortaya çıkmaktadır. Bu yönleri ile işlemler sonrasında hukuki olarak bir bağ ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkinin ne denli geçerli bir ilişki olacağı ilgili hukuki düzenlemeler ile ifade edilmektedir. Bu nedenle e-imza konusunun, hukuktaki yerini alması ve kullanımının hukuken ne gibi sonuçlar doğurabileceğinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Çalışmada hususi olarak belirtmek gerekir ki e-imza kavramının her özelliği ile ortaya konulup, anlaşılır hale gelmesinden sonra, vergi hukukundaki yeri ve gelişimi hakkında daha detaylı bilgi sahibi olabilmek mümkün olduğundan e-imza kavramının üzerinde detaylıca durulmaktadır.

2.2.1.Elektronik İmza ile İmzalanmış Verilerin Hukuki Geçerliliği

E-imza, teknik olarak oluşturulması açısından el ile atılan imzadan farklı olsa da hukuki sonuç doğurması bakımından aynı özelliklere ve etkiye sahiptir. Nitekim EİK'nin dördüncü kısım 22.maddesinde “Güvenli e-imza elle atılan imza ile aynı

ispat gücünü haizdir.” şeklinde düzenleme yer almaktadır. Bu maddeden anlaşılacağı üzere e-imza kullanımından doğan her türlü işlemde, hukuki sonuç itibarıyla, aynı elle atılan imzadaki gibi sonuç doğurabilecektir.

Elektronik ortamda bulunan veriler, elektronik belge kapsamında değerlendirilmektedir. Ancak bu belgelerin, e-imza ile imzalanması durumunda, gerek hukuki işlemler bakımından, gerek medeni usul hukuku bakımından sonuçları farklı olmaktadır. E-imzalı belge, elektronik bir usul yardımıyla imzalanmış bir elektronik belgedir. E-imzalı belgelerde irade açıklaması içermekte ve düzenleyici tarafından imzalandığı belirtilmektedir. E-imzalı belgeyle “imzalanmış verinin teknik durumu” ifade edilmektedir. Hukuki işlemlerde e-imzalı belgelerde, belgenin elektronik irade açıklamasıyla taşıyıcısı olması ön planda bulunmaktadır (Belgin, 2009:44)

Güvenli e-imza haricindeki, e-imza türleri ile oluşturulmuş elektronik verilerin, takdiri deliller arasında yer alması ve uyumsuzluk halinde ilgili hakim tarafından değerlendirmeye tabi tutulması mümkündür (Orer, 2011:76).

E-imza fiziki olarak el yazısı ile imzayı ifade etmemektedir. Yine e-imza ile imzalanmış bir belgenin bilgisayar çıktısında el yazısı ile imzada bulunan karakteristik kişiselleştirme özelliği bulunmamaktadır. Buna karşılık e-imza da imza sahibinin kimliğini tespit eden sertifikanın ve belgenin bütünlüğünü garanti eden özet değerinin (hash) imza sahibine özel bir anahtarla şifrelenmesi mümkündür. Bu nedenle e-imza ve el yazısı ile imza fiziki olarak farklılık arz etmektedir (Önder, 2007:44).

Dijital imzanın sonuç olarak el yazısı imza ile eşdeğerli olması arzu edildiği ve bunun ötesinde taklit edilme riskine karşı da güvenli olması gerektiği için, normal bir imzanın taşıdığı bütün şartları, dijital imza da taşımak zorundadır. Dijital imza, el yazısı ile imzanın ve elektronik belgede normal bir belgenin işlevini yerine getirmek zorundadır. Bu işlevler aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- **Gerçeklik İşlevi:** İmza, imzalanan belgenin, imza eden kişi tarafından kabul edildiğini teyit eder.

- **Kimlik Tespit Etme İşlevi:** İmza sayesinde birbiri ile haberleşen kişilerin kimliği, şüpheye yer vermeyecek şekilde tespit edilebilir.
- **Sonuçlandırma İşlevi:** İmza, metnin içerik olarak doğru ve tam olduğunu açıklar.
- **Uyarı İşlevi:** İmzanın gerekliliği sayesinde, imza atan kişi için, hukuken önemli bir durum yaratıldığı açığa kavuşmuş olur.

Yukarıda saydığımız bu dört işlevi yerine getiren bir imza, delil gücü kazanmakta yani yazılı belge hükmünde sayılmaktadır (Berber, 2000:518)

E-imza ile oluşturulan işlemlerin, hukuki sonucu olarak ele alındığında el ile atılan imzadan tek farkı, e-imzanın bilgisayar ortamında, klasik imzanın ise el ile ve kağıt ortamında atılmasıdır. Burada asıl dikkati çeken konu, kanun metninin incelenmesi sonucunda ortaya çıkacak olan, e-imzanın niteliğinin ‘güvenli’ olması hususudur. Kanun e-imzanın klasik imza ile aynı hukuki sonuca erişmesi için, e-imza niteliğinin güvenli e-imza olması hususunda dikkati çekmektedir. Güvenli e-imzanın haricinde kalan diğer e-imzaların hukuki geçerliliğinin ne olacağı açısından kanun metninde bir hüküm bulunmamaktadır. E-imzanın uygulamada el yazısı ile imzanın hukuki anlamda eşdeğer sayılabilmesi için e-imzanın el yazısı imzanın sağladığı fonksiyonları aynı şekilde sağlaması gerekmektedir.

2.2.2. Genel Olarak Türk Hukukunda İspat ve Delil

Konunun daha iyi anlaşılmasını ithafen öncelikle ispat kavramını ve delil sisteminin Türk Hukuku’ndaki konumlarının ve hükümlerinin açıklanmasının, e-imzalı verilerin ispatı ve delil olarak kullanılmasına yönelik fikirlerin oluşması bakımından faydalı olacağı düşüncesiyle incelemek yerinde olacaktır. Bu nedenle öncelikle ispat ve delil kavramlarının Medeni Yargılama Kanun’undaki yeri ve önemini açıklanacak, ardından Ceza Muhakemesi Kanun’undaki kullanımını incelenecektir. Nihai olarak ise Hukuk Muhakemeleri Kanunu’ndaki delil sistemi ele alınacaktır.

2.2.2.1. İspat Kavramı ve Önemi

Tanıt ve kanıt göstererek bir şeyin gerçek yönünü ortaya çıkarma, kanıtlama, tanıtlama, tanıt olarak ifade edilmektedir (TDK). Hukukta ispat, davada tarafların ileri sürdükleri iddia ve savunmaların konusunu oluşturan maddi olay veya olguların doğruluğu konusunda mahkeme ya da hakimi inandırmaya yönelik çabaların bütünüdür (Parlak,2006:4). Diğer bir ifadeyle, ispat, önceden belirlenmiş yöntemler kullanılarak deliller yoluyla olay ve olguların gerçekliği konusunda hakimi ikna etme çabası olarak tanımlanması mümkündür (Göztaş, 2011:5).

2.2.2.1.1. İspat Kavramının Önemi

İspat tarafların davayı kazanabilmek için ispat hususunda üzerlerine düşenleri yapma ya da yapamamaları konusunda davanın sonucunu belirleyecektir. İddia edilen husus hakim de bir kanaat uyandıracak şekilde ispat edildi ise dava kazanılacak, aksi halde kaybedilmesi söz konusu olacaktır (Atkan, 2010:49). Kişilerin haklılıklarını savunmalarındaki en önemli husus, kişinin iddia ettiği konu hakkında ispat olarak öne sürebileceği bir delilinin bulunmasıdır.

Taraflar, kanunda belirtilen süre içinde ve usule uygun olarak ispat hakkına sahip olmaktadır. Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınmamaktadır. Kanunun belirli delillerle ispatını emrettiği hususlar, başka delillerle ispat olunmamaktadır. Bir vakıanın ispatı için gösterilen delilin caiz olup olmadığına mahkemece karar verilmektedir (HMK, m.189).

2.2.2.1.2. İspatın Konusu

İspatın konusu tarafların üzerinde anlaşamadıkları ve uyuşmazlığın çözümünde etkili olabilecek çekişmeli vakıalar oluşturur ve bu vakıaların ispatı için delil gösterilmektedir (HMK, m.187/1). Bu vakıalar;

- Uyuşmazlığın çözümüne etkili olabilecek
- Tarafların üzerinde anlaşamadıkları

- Çekişmeli vakıalar olmalıdır.

Herkesçe bilinen vakıalarla, ikrar edilmiş vakıalar çekişmeli sayılmaz (HMK, m.187/2).

İspatın konusunu, dava ile ilgili iddiaların gerçek olup olmadığına hakimi inandırmaya yönelik faaliyetler ve belgeler oluşturmaktadır. Bu faaliyet ve belgeler, hem o davanın çözümüne yönelik hem de hakimde uyuşmazlığın giderilmesi hususunda bir kanaat uyandıracak nitelikte olması gerekmektedir (Atkan, 2010:48).

EİK'nin yürürlüğe girmesi ve elektronik ortamda yapılan işlemlerin artması ile vergi hukukunda da e-imza kullanımının artması ve e-imzalı belgelerin vergi davalarında ispat aracı olarak ileri sürülmesi de mümkündür (Çakmakkaya, 2013:64).

Konu açısından düşünüldüğünde, e-imzanın kullanımının zamanla artacağı beklenmekte olup, bu alanlarda oluşturulan belgelerin hukuk sisteminde delil olarak, çekişmeli yargılama süreçlerinde ileri sürülmesi kesinlikle kaçınılmaz bir durumdur. Böyle durumlarda kalan e-imza kullanıcıları, haklı olarak hukuk sürecinde kendisini savunmaya delil teşkil edecek bir düzenlemeyi veya müesseseyi, bu şartlar altında kullanması düşünülemez. Onun içindir ki böyle spesifik bir konunun hukuk sisteminde kendine sağlam bir konum bulması kaçınılmazdır. EİK'de yapılan düzenlemeler ve kanunlara atıflar gayet yerinde olup e-imzanın hukuki süreçlerde sağlam bir zemine oturtulmasının önünü açmaktadır. İspat ile ilgili söz konusu genel hükümler bu şekilde ifade edilmekle yetinilecektir. Çalışmanın konusu, hususi olarak ispat kavramı ve vergi hukukundaki ispat konusu çalışmanın ilerleyen bölümlerinde açıklanacaktır.

2.2.2.2. Delil Sistemi

Taraflar iddialarını ispatlarken belli usul kurallarını takip etmek durumundadırlar. Bu kurallar uyarınca elde edilen deliller mahkemeye sunulmalı ve hakimde kanaat uyandırmaya çalışılmalıdır. Bu çerçevede delil, maddi olayın var olduğu hususunda hakimde kanaat uyandırmaya yarayan ve yargılama usulüne uygun olarak temin edilmiş araçlar olarak tanımlanmaktadır (Göztaş, 2011:25). İspat ve

delil kavramları iç içe girmiş, birbirinden farklı ama birbirlerinin tamamlayıcısı durumundadırlar (Biyar, 2009:9).

Delil, çekişmeli vakıaların ispatı için başvuru vasıtalarıdır. Mahkeme, bir vakıanın gerçeğe uygun olup olmadığına ikame olunan delillere göre karar vermektedir. Her delil aynı değerde olmadığı için somut olarak ileri sürülen delilin değerlendirilmesi gerekmekte, bu durumda bir delilin ispat kuvveti veya delil değerinden söz edilmektedir. Hakimin ikame olunan delilleri serbestçe takdir etmesi mümkündür (Orta, 2005:137).

2.2.2.2.1. Hukuk Muhakemeleri Kanun'unda Delil Türleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) kapsamında yer alan delil türlerine ilişkin düzenlemeler Türk Hukuk Sisteminin temelini oluşturduğundan ve pek çok kanuna da atıf yapıldığından çok önemli bir yere sahiptir. Hatta İYUK'nin yaptığı atıf nedeniyle vergi yargılaması açısından da aynı öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Biyar, 2009:88-89).

Hukuk usulünde delilleri değerlendirirken öncelikle delillerin hangilerinin hakim tarafından bağlayıcı (kesin), hangilerinin hakim tarafından takdir yetkisine bağlandığı (takdiri) şeklinde ayırım yapılmıştır.

2.2.2.2.2. Kesin Deliller

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda (HMK) da deliller; ikrar (m.188), belge ve senet (m.199,200), yemin (m.225) ve kesin hüküm (m.303) olarak sayılmaktadır. Türk hukukunda kanuni delil sistemi kabul edildiği için davaya bakan hakim kesin delillerle bağlı iken, takdiri delilleri serbestçe değerlendirebilmektedir (Erdönmez, 2013:16).

Yukarıda sıraladığımız dört farklı kesin delil türlerinin, niteliklerinin kesin olması, uyuşmazlıklar karşısında uygulanacak hükümlerde hakim tarafından bu deliller karşısında herhangi bir takdir yetkisinin kullanılmamasından dolayıdır. Yani hakim bu deliller önüne geldiğinde hükümlerini bu deliller doğrultusunda vermelidir. Bunun aksine herhangi bir hüküm verme yetkisi bulunmamaktadır.

2.2.2.2.3. Takdiri Deliller

Hakimin takdir yetkisine bırakılmış olan delillere baktığımızda, onlar da dört adet olup, tanık (şehadet, m.240), bilirkişi (ehlivukuf, m.266), keşif (m.288) ve uzman görüşü (m.293) olarak 6100 sayılı kanunda mevcuttur. Yani görülen dava da kesin delil sayılabilecek olanlardan herhangi birinin yoluğunda hakim takdir yetkisini kullanarak bu saymış olduğumuz takdiri delillerden birisi ile hüküm verebilecektir. Takdiri delillerde ise hakimin geniş takdir yetkisine bağlı olarak bu delillerin serbestçe değerlendirilmesi söz konusudur (Çekici; Kaya, 2011:71). Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus ise e-imza kullanılarak oluşturulan verilerin bu delil sisteminde nerede yer aldığı, sistemin işlemedeki görevinin neler olduğu konusudur.

2.2.3. Vergi Hukukunda İspat ve Delil

2.2.3.1. Vergi Hukukunda İspat

Devletle kişiler arasındaki vergi ilişkisini düzenleyen, vergi ile ilgili uyumsuzlukları inceleyen hukuk dalı Vergi Hukuku'dur. Vergi İdaresi vergilendirme ile ilgili olaylarda mükellefin talep ve iradesine bağlı olmaksızın kamunun menfaatlerini korumak ve gözetmek zorundadır. Vergi hukukunun kamu hukuk dalı olması ve bu alanda gerçeğin ortaya çıkarılmasının esas gaye olması sebebiyle delil serbestisi ilkesi geçerli olmaktadır (Durmaz, 2010:26).

İspat konusu bir süreci ifade etmektedir. Dolayısıyla hem maddi hem de usul hukuku kapsamına girmektedir. İspatın konusu, maddi hukuka ilişkindir ve esasa ilişkin olaylarla ilgilidir. İspat yükünün belirlenmesi ve delillerin gösterilmesi ise yargılamaya ilişkin kavramları ifade etmektedir (Biyar, 2009:124). İspat konusunun önemi VUK'nin ilk maddelerinde yer almasından da anlaşılabilir.

Vergi kanunları lafzı ve ruhu ile hüküm ifade eder. Lafzın çok açık olmadığı hallerde vergi kanunlarının hükümleri, konuluğundaki maksat, hükümlerin kanunun yapısındaki yeri ve diğer maddelerle olan bağlantısı göz önünde tutularak uygulanır. İspat, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya, ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti esastır. Vergiye ilişkin olay ve olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti,

yemin hariç her türlü delille ispatlanabilmektedir. Şu kadar ki, vergiyi doğuran olayla ilgisi tabii ve açık bulunmayan şahit ifadesi ispatlama vasıtası olarak kullanılamaz. İktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durumun iddia olunması halinde ispat külfeti bunu iddia eden tarafa aittir (VUK, m.3/B). Maddede yer alan tanıma göre vergi hukuku yargılamasında vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin neler olduğu ispatın konusunu oluşturduğuna vurgu yapılmaktadır.

Bir davada ispat edilmesi gereken maddi vakıaların tespit edilmesinin ardından, bu maddi vakıaların kimin tarafından ispat edileceğinin belirlenmesi gerekir ve bu tespit 'ispat yükü' olarak adlandırılmaktadır. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'unun 190. maddesinde ispat yükünün '*kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakiya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkararak tarafa yüklendiğini görmekteyiz. Türk Medeni Kanun'unun 6.maddesinde de benzer bir şekilde 'Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür'* düzenlenmesine yer verilmiştir. Genel kural olarak ispat yükü iddia eden tarafa ait olmakla birlikte, bunun aksine kanun gereği ispat yükünün yer değiştirmesi mümkün olabileceği gibi Yargıtay'ın istikrar kazanmış uygulamalarında da gösterildiği üzere hayatın olağan akışına aykırı iddia ve savunmada bulunan kişi de bu iddia ve savunmasını ispatla mükellef olacağı belirtilmektedir (Çakmakkaya, 2013:65).

VUK'deki 3.madde metninde muğlak ifadeler bulunmaktadır. Bu ifadelerin daha açık bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir. Burada özellikle metin gereğince, gerçek mahiyetin ne olduğunun detaylı şekilde vurgulanması gerekmektedir. Mükellef tarafından ya da olayların görüntülerinden yola çıkarak olanın arkasında başka bazı işlemler var mı yok mu, bunun araştırılması gerekmektedir. Bununla bağlantılı olarak yine kanun koyucunun delil serbestliği ilkesinden vazgeçtiği alanlar olmakla birlikte, buna örnek olarak yemin ifade edilmektedir. Söz konusu durum Almanya eski uygulamasında da çok sınırlı hallerde mevcut olarak ortaya çıkabilmektedir. Ama tanık ifadesi de, ancak o konu ile ilgili bağlantılı ise kabul edilebilmektedir. Fakat daha önceki düzenlemelerde, VUK 3 öncesindeki Danıştay

kararlarına baktığımızda orada tanık ifadelerinin ön plana çıkabildiği görülmektedir. (Üzeltürk, 2010:23-24).

Hayatın olağan akışında birçok işlem vergiye tabii olabilmektedir. İşlemin özünde ulaşılmak istenilen amaç, gerçek mahiyeti ifade etmektedir. Kanun maddesinde de belirtildiği üzere, eğer ki gerçek mahiyet ile işlemin olağan seyrindeki veya görünüşündeki farklılıklar mevcut ise bunun incelenerek ortaya çıkarılması gerekmektedir.

VUK'nin 3.maddesinde belirtildiği üzere, iktisadi, ticari ve teknik icaplara uymayan veya olayın özelliğine göre normal ve mutad olmayan bir durum ile karşılaşıldığında burada ispat külfetinin, bunu iddia eden tarafa ait olduğu vurgulanmaktadır. Burada söz konusu işlemler yapılırken, işlemlerin ekonomik boyutunun ele alınması ve işlemin özelliğine uygun olup olmadığına bakılabilir.

Artık son dönemde maddi hukuktaki özel istisna getiren özel hükümlerin Vergi Usul Kanun'unun 3'üncü maddesine tamamen üstün özel normlar olarak uygulanması Danıştay'ında yöneldiği bir çare olarak görülmektedir.

'.... aynı gruba dahil veya aralarında yakın ilişki bulunan şirketlerin ellerindeki gayrimenkullerin birinden alınıp diğerine satılması halinde doğan kazancın vergi dışı tutulmasına cevaz verdiğinin de kabul edilemeyeceği, Kanunun ne lafzının, ne de amacının böyle bir yoruma olanak tanıdığıının kabulü mümkün olmadığından' (Danıştay, VDDGK,E.1997/171 K. 1997/305).

Önemli olan özel normların kendi kuralları çerçevesinde istisna normlarının veya vergi normlarının uygulanması, VUK'deki genel sınırlamalara veya genel kanuna karşı hile gibi anlayışlara giderek bertaraf edilmemesidir (Şanver, 2010:42). VUK'de yer alan maddelerin konumuz açısından önemini kavramakla birlikte, bahsedildiği üzere bazı noktalarda, uygulama alanlarında sıkıntı oluşturabilecek hükümler bulunmaktadır. Kanundaki söz konusu o maddelerin daha anlaşılır şekilde ortaya konulması, mükelleflerin idare karşısında daha güvenli olmasına imkan tanımaktadır.

2.2.3.2. Vergi Hukukunda Delil

Vergi hukukunda delil konusunda yemin hariç herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. VUK 3.maddesinde de vurgulandığı üzere ‘Vergiye doğuran olay ve muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir.’ İspat konusunda yemin haricinde her türlü delilin kabul göreceği açıklanmıştır. Bu maddeden de anlaşılacağı üzere vergi hukukunda kural olarak delil serbestliği ilkesi kabul edilmiştir. Beyan esasının geçerli olduğu ülkemizde, mükellef beyanlarının doğru olup olmadığı ancak sonradan incelenebilmektedir. Bu yüzden de vergi idaresinin vergiyi doğuran olay gerçekleşirken delil toplaması zor bir durumdur. Delil serbestliği ilkesi ile vergi idaresi bu konuda önemli bir imkan elde etmektedir. Bu ilke sayesinde vergi idaresinin, vergiyi doğuran olayın gerçek mahiyetini her türlü delilden yararlanarak ispatlaması mümkün olmaktadır (Durmaz, 2010:202-203).

Deliller taraflarca ileri sürüldükten sonra hakim bu delilleri yeterli bulmadığı takdirde, re’sen araştırma ilkesi kapsamında elde edilecek yeni delillerle birlikte delillerin değerlendirilmesi safhasına geçilir. Hakim hukuk kuralları çerçevesinde karar verir. Ancak kanun hükümleri kararın verilmesi sürecinde yeterli gelmediği durumda hakim takdir hakkını kullanır. Anayasal bir ilke olan hakimin vicdani kanaatine göre hüküm vermesi ilkesi burada uygulama alanı bulur. Hakimin takdir hakkı sınırsız değildir. Uygulamada hakimin daha çok yüksek yargı organlarının kararları doğrultusunda hüküm verdiği görülmektedir. Bu sayede kararlar arasında bir yeknesaklık oluşmakta ayrıca hakimin verdiği kararın daha sonra yüksek yargı tarafından bozulmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır (Durmaz, 2010:211-212). Vergi yargılamasında deliller toplandıktan sonra bir heyet veya oturum şeklinde deliller değerlendirilir. Toplanan delillerin değerlendirilmesi hep birlikte gerçekleştirilir. Çünkü delillerin genel açıdan bakılarak tamamının incelenmesi ve kıyaslanması sonucu bir karara varılmaktadır.

2.2.3.2.1. Vergi Hukukunda Delil Türleri

Vergi hukukundaki delil türlerine bakıldığında, VUK’nin 3.maddesine ithafen, delil türlerini öncelikle geçerli olan ve geçerli olmayanlar olarak incelemek

uygun görülmektedir. Ardından geçerli olan delillerin ise yargı, idare ve yükümlü bazında geçerliliğini incelemek yerinde olacaktır (Biyar, 2009:140).

2.2.3.2.2. Vergi Hukukunda Geçerli Delil Türleri

Geçerli olan delil türlerini 3 başlık altında incelemek mümkündür. Yargı nezdindeki deliller, yükümlü nezdindeki deliller ve nihayetinde idare nezdindeki deliller,

- **Yargı Bünyesindeki Deliller:** Keşif, ikrar, tanık beyanı, bilirkişilik ve kesin hüküm
- **İdare Bünyesindeki Deliller:** Vergi inceleme tutanakları, yoklama fişleri, arama tutanakları, bilgi toplama tutanakları, takdir komisyonu kararları, uzlaşma tutanakları, diğer tutanaklar ve dokümanlar
- **Yükümlü Bünyesindeki Deliller:** Beyannameler, bildirimler, ticari defterler ve kayıtlar, belgeler(fatura, irsaliye, serbest meslek makbuzu, ücret bordrosu, e-faturalar, diğer belgeler), özel sözleşmeler, elektronik ortamdaki diğer belgeler olarak ifade etmek mümkündür.

2.2.3.2.3. Vergi Hukukunda Geçerli Olmayan Delil Türleri

VUK madde 3'ten de anlaşılacağı üzere, hiçbir şekilde kabul edilmeyen delil türü yemindir. Vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyeti yemin hariç her türlü delille ispatlanabilir (VUK, m.3/B). Bunun dışında içtihatlarda delil kabul edilmeyen bazı hususlarla da karşılaşmak mümkündür (Biyar, 2009:217).

2.2.4. Elektronik İmzanın İspat Hukukundaki Yeri ve Önemi

E-imza ile imzalanan verilerin Türk Hukuk'undaki önemi, e-imzanın güncel ve teknolojinin gelişimine paralel olarak değişebilme özelliğinden dolayı, çok büyüktür. Nitekim klasik imza kişiye sıkı sıkıya bağlı olup dış faktörlerin etkisinden fazla etkilenmemektedir. Fakat e-imza, teknolojik gelişmelerin, bilgisayarın ve internetin bize sunduğu bir uygulama olduğundan dolayı, karşımıza sürekli farklı şekillerde çıkabilmektedir. E-imzanın çeşitli alanlarda kullanımının yaygınlaşması

aynı zaman da hukuk önünde geçerli bir ispat aracı olması, önemli bir hususu ifade etmektedir. Nitekim e-imzayı, kullanıcısının hukuk önünde ispat aracı olarak öne sürebilmesi, e-imzanın tercih edilmesine de sebep oluşturmaktadır.

2000’li yılların başında başlamış olan e-imza çalışmaları, o günden bu güne kadar atılabilecek hukuksal adımlar ve yaklaşımlar hakkında birçok yönden geliştirilmeye çalışılmıştır. Gerekli kanun düzenlemelerin ardından ikincil düzenlemeler olan yönetmelik, genelgeler vb. gibi çalışmalar yapılmaktadır.

2.2.4.1. İspat Aracı Olarak Elektronik İmza

Elektronik ticaretin her geçen gün artması bu konuda yasal düzenlemeler yapılmasını ve diğer ülkelerdeki gelişmelerin takip edilmesini mecburi kılmaktadır. Yapılan düzenlemelerin de uluslararası sorunlara, çözümlere ve model kanunlara uygun olması gerekmektedir.

Elektronik belgelerin geçerli delil olarak kabul edilmesi gerekmekte olup, aksi takdirde ispat yükü üzerine düşen taraf, ispat edememesi durumunda davayı da kaybedecektir. Bu ise elektronik ticarete olan güvenin azalmasına sebep olacaktır. Nitekim sorunlar çıktığında iddiasını ispat edememe riskini taşıyan taraf, interneti yoluyla hukuki işlem gerçekleştirmekten kaçınacaktır. Bu nedenle, elektronik ticarete gerekli pazar olanağını kaybetme ve elektronik ticaret kullanımında önemli zararlar ortaya çıkarmaktadır. E-imzada ispat konusunun anlaşılabilmesi için EİK’deki hükümleri incelemekte fayda olacaktır.

2.2.4.1.1. Elektronik İmza ile İmzalanmış Verilerin Delil Değeri

E-imzanın kendisinden beklenen hukuki sonuçları doğurabilmesi bakımından 5070 sayılı EİK, e-imzayı düzenlerken bir kısım temel kanunlara da ilaveler yapma ihtiyacı duymaktadır (Orer, 2011:79).

Güvenli e-imza elle atılan imza ile ıslak imza ile aynı ispat gücünü haizdir (EİK, mad. 22). Usulüne göre güvenli e-imza ile oluşturulan elektronik veriler senet hükmündedir. Bu veriler aksi ispat edilinceye kadar kesin delil sayılırlar (EİK, mad.23).

E-imza ile imzalanan belgelerin ıslak imza ile imzalanan belgelerden daha ispat edici bir delil niteliği olduğu anlaşılmaktadır. Yani, biri ıslak imza ve diğeri e-imza ile imzalanmış aynı belgeden ikisinin birbirine uymaması durumunda, e-imza ile imzalanmış yazının geçerli olacağı kabul edilmektedir (Güler, 2008:48). Burada hususi olarak dikkat edilmesi gereken konu, e- imzanın niteliğinin ne olduğu konusudur. Herhangi bir kanunda ıslak imza ve e-imza ile imzalanmış aynı belgenin hangisinin daha ispat edici özellikte olduğu vurgulanmamaktadır. Nitekim, hususi olarak aynı ispat gücüne sahip olduğu konusuna vurgu yapılmıştır. Fakat, hususiyetle e-imza ile imzalanması istenmiş olan bir belgenin, ıslak imza ile imzalanması kabul edilmeyebilir.

2.2.4.1.2. Güvenli Elektronik İmza ile İmzalanmış Verilerin Delil Değeri

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'un 'Adi senetlerin İspat gücü' başlıklı 205'inci maddesi '*Usulüne göre güvenli e-imza ile oluşturulan elektronik veriler, senet hükmündedir. Hakim mahkemeye delil olarak sunulan e-imzalı belgenin, güvenli e-imza ile oluşturulmuş olup olmadığını re'sen inceler*' şeklinde düzenlemiştir. Bu hükme göre de güvenli e-imza ile oluşturulan elektronik ortamdaki veriler doğrudan senet olmamakla birlikte, senet kuvvetinde kabul edilmektedir (Önder, 2007:99).

6100 sayılı HMK'ne göre adi senetlerin ispat gücü düzenlemesinde ulaşılmak istenen amaç, elektronik ortamlarda imzalanan belgelerin de bundan sonra önümüze çıkabileceği ve tarafların uyuşmazlıklarında hükümler verilecekken, adaletli bir hüküm tesis etmek amacıyla, güvenli e-imza kullanan kişinin yargılama sürecinde mağdur olmasını engellemektir. Güvenli e-imzalı verilerin senet hükmünde sayılacağı ve kesin hüküm ifade edileceği vurgulanmış, aksi ispat edilinceye kadar da kesin hüküm olduğu hakkında, ilgili kişiler veya kurumlar bilgilendirilmektedir.

Mahkemeye ibraz edilen elektronik belge, güvenli e-imzalı bir belge ise HMK 205. maddesi gereğince 'kesin delil' olarak hakimi bağlamaktadır. Bu belgelere, resmi senetlere yaklaşıp bir değer verildiğinden bu veriler aksi ispat edilinceye kadar 'kesin delil' sayılmaktadır. Hakimin ibraz edilen elektronik

belgenin güvenli e-imza ile imzalanıp imzalanmadığını re'sen araştırması gerekmekte, aksi takdirde güvenli e-imza taşımayan bir belgeye senet hükmü atfedilmiş olmaktadır. Kağıda dayalı senette gözle senet niteliği görüldüğünden ayrıca bir incelemeye gerek bulunmamaktadır. Oysa ibraz edilen bir elektronik belgenin, kanunun saydığı şartları haiz bir belge ve dolayısıyla senet olup olmadığı hakim tarafından gözle görülebilir durumda değildir (Orta, 2005:139).

E-imzada kullanılan sertifikaların içinde 'inkar edilemezlik' alanının seçilmiş olması ilgili imza oluşturma verisi ile atılan imzanın kullanıcının iradesi ile bilinçli olarak atıldığı ve yasal geçerliliğinin olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. E-imza oluşturulurken kullanıcı, yasal sorumlulukları ile ilgili olarak uyarılabilir ve uyarı sonrası kullanıcı, gördüğü veriyi imzaladığını bilmektedir. Literatürde bu kavram meşhur bir deyiş olan 'What you see Is What You Sign (WYSIWYS)' (Gördüğün İmzaladığıdır) ile ifade edilmektedir. Güvenli e-imza ile ilgili taraflar arasında çıkabilecek anlaşmazlıklar genellikle imza sahibinin imzayı kendisinin atmadığını veya imzaladığı metnin başka bir metin olduğunu iddia etmesi ya da imza da kullanılan sertifikanın geçersiz olması konularında olabilmektedir. Güvenli e-imzayı atan ve doğrulayan taraf arasında çıkabilecek anlaşmazlıklar da delil olarak değerlendirmeye alınabilecek hususlar aşağıdaki gibi değerlendirilmektedir; (Bensghir; Topcan, 2010:133-134)

- İmza sahibinin imza oluşturma verisinin sadece kendisinde bulunması, bir kopyasının başka bir yerde mevcut olmaması ve imza oluşturma verisinin eşsiz olması imzanın sahibi tarafından oluşturulduğunun inkar edilemezliğinin delilidir.
- İmzada kullanılan sertifikanın nitelikli elektronik sertifika olması imza sahibinin kimliğinin kesin olarak tespit edilmesinin ve oluşturulan imzaların yasal olarak geçerli olduğunun delilidir.
- Kanun'un 9'uncu maddesinde belirtilen nitelikli elektronik sertifika içeriğindeki alanların varlığı ve içerdikleri bilgiler sertifikanın yasal geçerliliğinin ve kullanım biçiminin doğruluğunun delilidir.

- Sertifika kullanım amacının ‘inkar edilemezlik’ olarak seçilmiş olması kullanıcının oluşturduğu e-imzanın kendi inisiyatifinde ve bilinçli oluşturulmuş olduğunun delilidir.

Yukarıda belirtilen deliller e-imza ile ilgili mahkemeye intikal edilen bir olayda kesin delil niteliği taşımaktadır. Ancak burada belirtilen delillerin taraflar arası muhalefeti ortadan kaldıramadığı durumlarda söz konusu olmaktadır. Böyle durumlar da olay mahkeme tarafından kendi özelinde incelenip sonuca bağlaması gerekmektedir.

2.2.4.1.3. Güvenli Elektronik İmza ile İmzalanmamış Elektronik Verilerin Delil Değeri

EİK bakımından yapılacak bir değerlendirme sonrasında, basit e-imzanın, senet hükmünde sayılamayacağı söylemek mümkündür. Şöyle ki, EİK madde 5’te, yalnız güvenli e-imzanın ıslak imza ile aynı hukuki etkiyi doğuracağı düzenlenmektedir. Bu maddenin mevhumu muhalifinden basit e-imzanın ıslak imza ile aynı hukuki sonuçları doğurmayacağı anlaşılmaktadır. Bunun yanında, HMK madde 205’te, yalnız usulüne göre güvenli e-imza ile imzalanmış elektronik verileri senet hükmünde olduğu düzenlenmiştir. EİK madde 5 değerlendirildiğinde, basit e-imzalı belgelerin senet hükmünde sayılamayacağı daha net bir şekilde ortaya çıkmaktadır (Yardım, 2006:103-104).

E-imzalı belgelerden sadece, güvenli e-imza ile oluşturulanlar adi senet kuvvetinde sayılmış, diğer elektronik belgeler ya da güvenli e-imza dışında oluşturulmuş elektronik belgeler adi senet olarak kabul edilmemektedir. Güvenli e-imza ile oluşturulan belgeler için doğrudan adi senettir ifadesi yerine, adi senet hükmündedir ifadesinin tercih edilmesi daha doğru olmaktadır. Zira güvenli e-imza, dar ve teknik anlamda adi senedi ifade etmemektedir. Bu tür belgelerin oluşturulması ve ibrazı adi senetlerden farklılık gösterdiği gibi inkarı halinde uygulanacak olan hükümler de farklı olmaktadır. Bu nedenle, adi senetle aynı ispat gücüne sahip olmakla birlikte, doğrudan adi senet olarak kabulü doğru görülmemektedir. Nitekim

adi senetlerin inkarı ile elektronik belgelerin inkarı halinde uygulanacak usul ayrı maddelerde düzenlenmektedir (Önder, 2007:99).

6100 sayılı HMK'nin 'Güvenli e-imzalı belgenin inkarı' başlıklı 210'uncu maddesi ise '*Güvenli e-imza ile oluşturulmuş verinin inkarı halinde, hakim tarafından veriyi inkar eden taraf dinlendikten sonra bir kanaate varılamamışsa, bilirkişi incelmesine başvurulur*' şeklindedir.

HMK 210'uncu hükmünün, e-imzanın inkarı halinde mevcut düzenlemedeki incelenecek yöntemi belirtmesi açısından yerinde olduğu ifade edilmektedir. Bilirkişi incelemesi yapılmasına karar verilmeden önce, inkarda bulunan tarafın yapacağı açıklamanın mahkemede bir kanaat uyandırması halinde bilirkişi incelemesine yaptırılmayacak, tarafın dinlenmesinden sonra da kanaat oluşmazsa, bu konuda bilirkişi incelemesi yaptırılacaktır. E-imzalama işleminin teknik yönü ve imza oluşturma verisini yetkili veya yetkisiz elinde bulunduran kişinin imza sahibi adına imza atmasının mümkün oluşu düşünüldüğünde bu hükmünde yerinde olduğu görülmektedir (Önder, 2007:100).

EİK'nin 22 ve 23'üncü maddelerinde eklendiği üzere, güvenli e-imza ile imzalanan bir veri veya belge aynı, normal senetlerin hukukta görmüş olduğu delil itibarı gibi delil niteliği taşımaktadır. Kısacası güvenli e-imza ile oluşturulan belgeler hukuk sisteminde kesin delil niteliğinde olup, senetler gibi delil olarak mahkemelerde ibraz edilebilmektedir. Burada mahkeme huzuruna getirilen elektronik bir belgenin, güvenli e-imza ile imzalanıp imzalanmadığının, nitelikli elektronik sertifikaya dayanıp dayanmadığının, yetkili bir sertifika hizmet sağlayıcısı tarafından temin edilip edilmediğinin ve halen de süre olarak geçerli olup olmadığının kontrolleri hakimlere düşmektedir. Hakimler bu konularda eksik gördüğü bir alan için e-imza ile ilgili bilirkişilere başvurabilmesi söz konusudur.

2.2.4.1.4. Elektronik İmza ile Yapılamayacak İşlemler

Kanun koyucu bazı önemli işlemlerin halen klasik imza ile görülmesinin şart olduğunu açıklamıştır. Bu husus EİK'nin 5.maddesi'nde belirtilmiştir.

EİK'nin 2. maddesi'nde kanunun kapsamı belirtilmiştir. Buna göre “ ... ve her alanda e-imzanın kullanımına ilişkin işlemleri kapsar” denilerek herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Diğer bir ifade ile gerek kamu gerek özel alanda gerçekleştirilen bütün işlemlerde e-imzanın kullanılmasının önünde kanuni olarak herhangi bir engel bulunmamaktadır. Ancak Kanunun 5'inci maddesi bazı hukuki işlemleri kapsam dışına çıkartmaktadır. Bu kısıtlamanın getirilmesinde, hukuki işlem güvenliğinin tesis edilmesi, ispatının sağlanmasında mevzuatımızda öngörülen şartların aynen devam etmesinin sağlanması, tarafların etraflıca düşünmelerine imkan tanınması gibi sebeplerin olduğu söylenmektedir. Böyle bir kısıtlama Avrupa Birliği Ülkeleri'nde ve ABD dahil her ülkenin e-imza düzenlemesinde yer almaktadır. Kısıtlama getirilen hususlar ülkeden ülkeye farklılık arz edebilmektedir (Orta, 2005:139-140).

Kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmeleri güvenli e-imza ile gerçekleştirilemez (EİK, mad.5). Bu madde ile e-imzanın kullanımının hızlılığı ve kolaylığı ile muhtemel oluşabilecek olan tehlikeli işlemlerin ve doğabilecek zararların önlenmesi amaçlanmaktadır.

Nitekim EİK'nin 5.maddesindeki hüküm, Vergi Hukuku ve Türk Ticaret Kanun'u (TTK) açısından sıkıntılar ortaya çıkarabilmektedir. TTK'nin 21.maddesi ‘Ticari işletmesi bağlamında bir mal satmış, üretmiş, bir iş görmüş veya bir menfaat sağlamış olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bununda faturada gösterilmesini isteyebilir.’ şeklinde düzenlemekte olup, EİK'nin istisna tuttuğu belgelerden değildir. Bu durumda, e-imza ile imzalanmış fatura, e-imza ile imzalanarak düzenlendiğinde, hukuk düzeni bakımından geçerli sayılmakta ise bu tip faturaların vergi hukuku bakımından nasıl değerlendirileceği sorunu ortaya çıkmaktadır (Sonsuzoğlu, 2005:42).

Noterlerin yapacağı işlemler, noterlerin huzurunda yapılan işlemler, tescil zorunluluğu olan işlemler (gayrimenkul, motorlu araç alım-satımı), evlenme gibi resmi memur önünde yapılması zorunlu olan işlemlerin e-imza ile yapılamayacağı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kanunların resmi şekle bağladığı, örneğin, araç satışları,

mal rejimi sözleşmeleri, evlilik akdi, tapuda yapılan taşınmaz tescilleri, resmi vasiyetname, kefalet sözleşmeleri vb. hukuksal işlemler de güvenli e-imza kullanılamayacaktır (Önder, 2007:65).

E-imza ile yapılamayacak işlemler düşünüldüğünde kişilerin hayatında gerek maddi gerekse manevi konularda büyük hasarlara yol açabilecek konular olup, kanunun bu konularda en azından gerekli olan hukuksal düzenlemeleri ve e-imzanın kullanımında yapılacak altyapı çalışmaları sorunlarının azami derecede düşürülüp tamamlanana, güven ortamının tam olarak tesis edilmesinin önü açılana kadar maddelerin toplumsal açıdan koruyucu maddeler olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.4.2. Elektronik İmza Hukuki Sorumluluk

İmza, her türlü resmi veya özel belgenin geçerlilik kazanması ve bu itibarla kişilere hak kazandırıp, sorumluluk yüklemesi bakımından zorunlu olan en önemli unsurlar arasındadır. İmza ile imzalayanın kimliği ve belgenin içeriğinin imzalayınca kabul edildiği başta olmak üzere pek çok fonksiyon gerçekleştirilmektedir. İmzasız bir belge kural olarak sahibine hak veya yükümlülük getirmediği gibi imzalı bir belge de sahibine belge içeriğine göre hak kazandırır ve sorumluluk yüklemektedir. E-imza ve el yazısı ile imza hukuki açıdan aynı niteliğe sahip olduklarından ait oldukları belgeler açısından da aynı sonucu doğurması mümkündür. Bu bakımdan ıslak imza ve e-imza kişilere hak sağlayıp, sorumluluk yükleyen birer olguyu ifade etmektedir. Bununla birlikte e-imzanın ıslak imzadan farklı olarak imza oluşturma aracı olarak nitelendirilen bir cihaz aracılığı ile atılması nedeniyle e-imzanın sahibinin yanında, imza sahibi adına bu cihazı hazırlayan ve bir sertifika ile ilişkilendiren sertifika hizmet sağlayıcılarının sorumluluğu söz konusudur (Önder, 2007:107).

E-imza oluşturma, kullanımının ve doğrulanmasının hukuksal amaçlar açısından önemli fonksiyonlar ifa edecek olduğu söylenmektedir. E-imza ile ifa edilmesi beklenen sonuçlar, onun ticari hayat açısından önemini ve vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır. EİK’de e-imzanın tanımı yapılmış olup, ancak e-imzaya hukuki sonuç bağlanmamıştır. Kanun’un 4. maddesinde güvenli e-imza tanımı yapılmış ve

5'inci maddesinde güvenli e-imzanın elle atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğuracağı hükme bağlanmaktadır. Böylece, kendisine hukuki sonuç bağlanan e-imza, nitelikli bir elektronik sertifika ile oluşturulmuş olmalı ve güvenli e-imza oluşturma araçları kullanılarak oluşturulması gerektiğini belirtilmektedir (Öz, 2006:86)

Yukarıda da değinildiği üzere, e-imzada hukuki sorumluluğu incelemek için öncelikle hangi tarafın hukuki sorumluluğundan bahsedileceği açıklanmalıdır. Çünkü e-imzanın tarafları arasında bir kullanıcı, öncelikle e-imza kullanıcısı ve e-imzayı oluşturmada sertifika hizmeti oluşturan ESHS bulunmaktadır. Sırası ile önce e-imza sahibinin hukuki sorumluluğu ardından ESHS'lerin hukuki sorumluluğu incelenecektir.

2.2.4.2.1. Elektronik İmza Sahibinin Hukuki Sorumluluğu

E-imzanın kullanımında dikkatli olunması gereken hususlar, söz konusu kanun tarafından bazı açıklamalar ile dile getirilmektedir. Kanunda özellikle elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının sorumluluklarının üzerinde durulduğu görülmektedir. Fakat bunun yanında e-imza kullanıcısının dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Nitekim e-imza kullanıcısının dikkat etmemesi sonucunda doğabilecek birtakım sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

İmza sahibi, e-imza oluşturmak amacıyla bir imza oluşturma aracını kullanan gerçek kişiyi ifade etmektedir (EİK, m.3/c). Hukukta sonuç doğuran işlemlerde ortaya bir irade beyanı konulmaktadır. Bu irade beyanı kişiyi, karşısındaki bir kişiye veya kuruma karşı hukuken sorumluluk altına sokmaktadır. Nitekim e-imzayı kullanan ve e-imza aracını elinde bulunduran e-imza sahibi, bunu kullandıktan sonra hukuk sürecinde aynı ıslak imzadaki gibi sorumlu olmaktadır. E-imza sahibinin, hem bu e-imzayı sağladığı elektronik sertifika hizmet sağlayıcısına hem de üçüncü şahıslara karşı bazı yükümlülükleri söz konusu olmaktadır.

Bir imza oluşturma aracının, imza sahibinden başka bir kişinin elinde bulunması hukuken iki şekilde gerçekleşmektedir. Bu durum ya imza sahibinin iradesi ile gerçekleşebilir ya da üçüncü kişi imza oluşturma aracını, imza sahibinin

iradesi dışındaki bir şekilde ele geçirmiş olabilir. Bununla beraber imza sahibinin ,imza oluşturma aracının kullanımı nedeniyle hukuken sorumlu olup olmayacağını, temsil kurallarının kıyasen uygulanması ve hukuki sorumluluk hükümleri yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir (Önder, 2007:108).

Öncelikle e-imza sahibi, e-imzanın kullanımı amacıyla e-imza aracını, diğer bir kişiye teslim etmiş ve aracı bunu kullanmış ise aracı alan kişinin yaptığı işlemlerden, temsil yetkisi nedeniyle e-imza sahibi sorumlu olmaktadır. Nitekim temsile ilişkin yetkilerden doğan haklar ve borçlar, imza sahibine ait olacaktır (Borçlar Kanunu (BK), m.40). Burada imza sahibi, sözleşmenin sonrasında söz konusu işleme karşı vereceği bir onay ile sözleşmenin kendisi için geçerli olacağını ve hükümlerinin kendisini bağlayacağını ifade etmektedir (BK, m.46-47). Burada temsil e-imza sahibinin iradesi doğrultusunda işlem yapıldığından bahsetmek mümkündür.

E-imzanın doğurabileceği sorunlardan biri, dijital imza aracının yetkisiz kullanılmasıdır. Biometrik yöntemlerle emniyet altına alınmamış bir imza aracının (Örneğin, gizli anahtarın kaydedildiği chip kartın) üçüncü kişilerin eline geçmesi ihtimal dahilindedir. İmzanın, başkasına ait imza aracının kullanılarak atılması durumunda, fiilen imzayı atan ile imza anahtarının sahibi farklı kişileri ifade etmektedir. Şüphesiz imza anahtarının sahibi, böyle bir işleme sonradan icazet verdiği takdirde bu hukuki işlem kendisini bağlamaktadır. Buna karşılık, gizli anahtarın sahibi kendisi adına kurulan bu hukuki işleme icazet vermediği takdirde, bir yetkisiz temsil durumu söz konusu olmaktadır. Buradaki önem arz eden konu ise, olası bir yukarıdaki durum örneğinde, meydana gelen yetkisiz kullanımın ispatının nasıl yapılacağı ve ispatından sonra, vukuu bulan zararın kim tarafından nasıl ne şartlarda hangi tarafa yükleneceği konusudur.

Yetkisiz temsilde, imza aracının üçüncü kişiler tarafından rıza dışı kullanımından doğan risklerin, imza anahtarının sahibi ile hukuki işlemi yapan muhatap arasında nasıl paylaşılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır (Şenocak, 2001:131). E-imza sahibinin işleme icazet vermediği hallerde e-imza sahibinin

kusurunun bulunup bulunmadığı önem taşımaktadır. Nitekim Sertifika Hizmetleri Hakkındaki İsviçre Kanun Tasarısı'nda, imza anahtarı sahibi, imza aracının muhafazasında kusuru bulunmadığını ispatlayamadığı takdirde, sertifikaya güvenen muhatabın zararını tazminle yükümlü tutulmaktadır (Şenocak, 2001:131).

Nihayet imza aracının yetkisiz kullanımı hallerine Borçlar Kanunu'nun 44'üncü maddesine kıyasen uygulanması suretiyle Sertifika Hizmetleri Hakkındaki İsviçre Kanun Tasarısı'nın benimsediği çözüm tarzı, bir görüş olarak ileri sürülebilmektedir. BK 44'üncü madde, temsil yetkisini içeren belgeyi (yetki belgesini) geri almakla ihmal gösteren temsil olunan ve haleflerinin, iyi niyetli üçüncü kişilerin bundan dolayı uğrayacakları (menfi) zararın tazmin yükümlülüğünü düzenlemektedir. Söz konusu sorumluluk bir kusur sorumluluğunu ifade etmektedir. Bu hükmün uygulanması, muhafazasındaki kusur nedeniyle üçüncü kişilerin eline geçen imza aracının yetkisiz kullanılması halinde, imza anahtarı sahibinin, sertifikaya güvenen iyi niyetli muhatabın bu suretle uğramış olduğu (menfi) zarardan sorumlu tutulması sonucunu doğurmaktadır (Şenocak, 2001:132).

2.2.4.2.2. Elektronik İmza Hizmet Sağlayıcısının (ESHS) Hukuki Sorumluluğu

Elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının, e-imza kullanıcıları ile arasındaki ilişkinin sınırlarının ne olduğu, olası uyuşmazlıklar da hangi tarafın ne şekilde sorumlu tutulacağı hakkında EİK'de genel olarak bir açıklama getirilmektedir.

EİK'nin 13. maddesi uyarınca; ESHS'nin, elektronik sertifika sahibine karşı sorumluluğu genel hükümlere tabi olmaktadır. Sertifika sağlayıcı ile sertifika talep eden arasındaki ilişkinin sözleşme ilişkisi olduğuna kesin kanaat getirilmektedir (Orer, 2011:126).

Kanun koyucu tereddütlere mahal vermemek için sertifika sağlayıcısı ile sertifika sahibi arasındaki hukuki ilişki sebebiyle sorumluluğun 'genel hükümlere' tabi olduğunu açıkça öngörmektedir. Dolayısıyla bu ilişki sebebiyle sorumluluk, sözleşme hukukuna hakim olan tipik kusur sorumluluğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte hükmün kaleme alınışında eksiklik olduğu literatürde ifade edilmektedir. Bu

durum hükmün uygulanmasında tereddütlere yol açmaktadır. Hükümde anılan ‘Genel Hükümler’ yalnızca Borçlar Kanunu’nun genel hükümler kısmında akdi sorumluluğa ilişkin genel hükümlerini mi (BK m.1-206) ifade etmektedir yoksa Borçlar Kanun’u tümüyle genel hükümler sayılacağını mı ifade etmektedir. Nitekim kanun koyucu ister genel nitelikli olsun, ister özel nitelikte Borçlar Kanunu’nun tüm hükümleri e-imza yasasına göre genel hüküm niteliğindedir ve bir uyuşmazlık vukuunda özel hüküm bulunmadığı sürece bütünüyle uygulama alanı bulunmaktadır. Buna göre sertifika hizmet sağlayıcısı ile sertifika sahibi arasındaki ilişkinin hukuki niteliği belirlenmesi, öncelikle bu sözleşme tipine ait hükümlerinin uygulanması, daha sonra Borçlar Kanunu’nun genel hükümleri uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır (Yıldırım, 2004:19).

Hukuk sisteminde sorumluluğun kaynakları sözleşme ve kanunların olduğu ifade edilmektedir. Taraflar arasında sözleşme ilişkisinin bulunduğu veya bir başkası ile mevcut sözleşme ilişkisinden bir biçimde yararlanılmadığı veya sözleşme olmamasına rağmen somut olayın özelliklerinin sözleşme varmış gibi tarafların korunması amacıyla uygulandığı hallerde, sorumluluğun kaynağı sözleşmelerdir. Diğer hallerde ise sorumluluğun kaynağı kanundur ve bu kaynaktan kendi içerisinde ‘ haksız fiil, sebepsiz zenginleşme ve fedakarlığın denkleştirilmesinden doğan sorumluluk’ olmak üzere 3’e ayrılmaktadır. Haksız fiil sorumluluğu ise kendi arasında kusur sorumluluğu (dar anlamda haksız fiil), sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olarak ayrılmaktadır (Yıldırım, 2004:264).

ESHS, EİK’ne ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan yönetmelik hükümlerini ihlali suretiyle nitelikli elektronik sertifikaya güvenen 3. kişilere, verdiği zarara tazmin etmek durumundadır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, ESHS’nin sorumluluktan kurtarılabilmesi için kusurunun bulunmadığını ispat etmesi gerekmektedir (Orer, 2011:128).

ESHS’nin kusursuzluğunu ‘ispat etme yükümlülüğü’ getirilmesi, bir başka deyişle ispat külfetinin genel hükümlerin aksine yer değiştirilmesi ile ‘menfi durumun ispatı’ gibi hukuken çok zor veya imkansız olan bir durumun ortaya

çıkmasına neden olmaktadır. ESHS'lerin e-imza kullanımında ve yaygınlaşmasındaki önemi göz önünde bulundurulduğunda, bu kurumların sorumluluk rejimini genel hükümlere tabi tutmak hukuksal açıdan büyük bir yarar sağlamaktadır (HÇG, 2004:44).

ESHS, söz konusu yükümlülük ihlalinin istihdam ettiği kişilerin davranışına dayanması halinde de zarardan sorumlu olup, ESHS, bu sorumluluğundan 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 66'ncı maddesinde öngörülen türden bir kurtuluş kanıtı getirilerek kurtulamamaktadır (EİK, m.13/3). Bu açıklamalardan hareketle, ESHS'lerin, istihdam ettikleri personelin fiillerinden kusurları bulunmasa dahi sorumlu olacakları belirtilmek mümkündür. Bu konu Borçlar Kanunu'nun 66'ncı maddesinde belirtilen istihdam edenin sorumluluğu konusunu ifade etmektedir. Ancak Borçlar Kanunu 66'ncı maddeye göre '*Adam çalıştıran, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetiminde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse sorumlu olmaz*' şeklinde ifade edilen ve istihdam edene tanınmış olan bir kurtuluş beyyinesi imkanı bulunmaktadır. EİK 13. maddeye göre istihdam eden yani ESHS, bu kurtuluş beyyinesi ileri sürerek bir şekilde sorumluluktan ber'i tutulamayacağını anlamak mümkündür. ESHS, zararın ortaya çıkmasındaki sebebin çalışanın davranışına bağlı olduğunu iddia ederse, söz konusu savunması kabul görmemektedir. Söz konusu maddenin bu şekilde sınırlandırılması, elektronik sertifika hizmet sağlayıcılarının faaliyetlerini yerine getirirken çok daha özenle ve dikkatle yerine getirmelerini hedeflemekte olduğu anlaşılmaktadır.

Nitelikli elektronik sertifikanın içerdiği kullanım ve maddi kapsamına ilişkin sınırlamalar hariç olmak üzere ESHS'lerin 3.kişilere ve nitelikli e-imza sahibine karşı sorumluluğunu ortadan kaldıran veya sınırlandıran her türlü şart geçersizdir (EİK, m.13/4). Buna göre ESHS ile sertifika sahibi arasında yapılacak, ESHS'lerin sorumluluğunu ortadan kaldırmaya veya sınırlandırılmaya yönelik anlaşmalar geçersiz olacaktır. ESHS'nin sertifika sahibine karşı sorumluluğunu sınırlandıran anlaşmaların içeriği ancak sertifika ile yapılacak işlemlerin niteliğinin ve sertifikanın kullanıldığı işlemin mali değerine yönelik olabilmektedir (HÇG, 2004:47). Bu madde

ile sertifika sahibi, ESHS'nin bazı hükümler getirerek sertifika sahibinin baskı altında kalmasını ve istemediği sonuçlara katlanmak zorunda olmasını engellemek ile birlikte, sertifika sahipleri bazı konular da korunmaktadır.

13. madde'de belirtilen bir başka hukuki sorumluluk ise ESHS'nin sertifika mali sorumluluk sigortası yaptırma zorunluluğudur. SHS, nitelikli elektronik sertifikayı e-imza sahibine sigorta ettirerek teslim etmekle yükümlüdür. Sigortaya ilişkin usul ve esaslar Hazine Müsteşarlığı'nın görüşü alınarak kurum tarafından çıkarılacak yönetmelikle belirlenmesi vurgulanmaktadır (HÇG, 2004:47).

E-imza uygulamasının benimsenmesi açısından, elektronik sertifika alan kişilerin uğrayacakları zararın, herhangi bir kusuru varsa ESHS tarafından karşılanması, diğer taraftan elektronik sertifikadaki bilgilere güvenerek işlem tesis edenlerin (3.kişilerin) korunması, e-imza kullanıcılarının kendilerini güvende hissetmelerini sağlanması, e-imza kullanımına teşvik etme açısından önemli bir etken olduğu söylenmektedir (Orta, 2005:131).

Genel olarak sorumluluk kısmını ele aldığımızda, ESHS'lerinin öncelikle sertifika sahiplerine karşı sorumlulukları, ardından kendi kurumlarındaki çalışan personellerine karşı sorumlulukları ve nihai olarak e-imzanın kullanımından şüphesiz etkilenecek olan üçüncü kişilere karşı olan sorumlulukları bulunmaktadır. Sorumluluk konusunun öneminin ne olduğunu hukukta bilinen bir gerçektir. Bu nedenle e-imza gibi bir müesseseyi tesis etmede, söz konusu sertifikayı çıkaran hizmet sunucularının sorumluluklarının sınırlarının neler olduğunun bilinmesi elzem bir konudur. E-imza gibi bir uygulamanın değişken bir yapıya sahip olması, hukuki süreçlerde tarafların mağduriyetinin giderilmesi açısından kanuni düzenlemelerimizin mutlaka daha detaylı bir yapıda hazırlanması, tüm tarafların sorumluluklarının belirlenmesi gerekmektedir.

2.3. VERGİ HUKUKUNDA ELEKTRONİK İMZA DÜZENLEMELERİ

Çalışmanın bu bölümünde, önceden ayrıntılı olarak ele alınan ve detaylı olarak incelenen e-imzanın vergi hukuku ile olan ilişkisinden, vergi hukukunun temel kanunu olan 213 sayılı Vergi Usul Kanun (VUK)'unda e-izmaya ithafen yapılan

kanun maddeleri ve e-imzanın kullanımına izin veren maddeler ele alınacaktır. Nitekim e-imzanın vergi hukukunda uygulanabilmesi için onun önünü açan kanun maddeleri gerekmektedir.

Türk Vergi Hukuk'unun esaslarını düzenleyen VUK, EİK daha yürürlüğe girmeden mükellefler hakkındaki birtakım yükümlülükleri, elektronik ortamda yapabileceklerine dair düzenlemelere yer verilmektedir. Mükelleflerin bazı işlemlerini elektronik ortamda gerçekleştirerek onlara kolaylık sağlamayı ve zamanın şartlarının uygulanabilmesinin önünü açan bazı hukuki çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde mükelleflerin elektronik ortamda belge ve kayıtları tutarak muhafaza edebilmesinin ve incelenmesinin önü açılmıştır.

2.3.1.1. 4108 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

22301 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4108 sayılı düzenleme ile 213 sayılı Kanun'un 175'inci maddesinin sonuna '*Maliye Bakanlığı muhasebe kayıtlarının bilgisayar programları aracılığıyla izleyen mükellefler ile bu bilgisayar programlarını üreten gerçek veya tüzel kişilerce uyulması gereken kuralları ve bilgisayar programlarının içermesi gereken asgari hususlar ile standartları ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir.*' fıkrası eklenmiştir.

2.3.1.2. 4369 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

23417 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4369 sayılı kanun ile 213 sayılı Kanun'un 256. maddesi şu şekilde değiştirilmiştir. Geçen maddelerde yazılı gerçek ve tüzel kişiler ile mükerrer 257'inci madde ile getirilen zorunluluklara tabi olanlar, muhafaza etmek zorunda oldukları her türlü defter, belge ve karneler ile vermek zorunda buldukları bilgilere ilişkin mikro fiş, manyetik teyp, disket ve benzeri ortamlardaki kayıtlarını ve bu kayıtlara erişim veya bu kayıtları okunabilir hale getirmek için gerekli tüm bilgi ve şifreleri muhafaza süresi içerisinde yetkili makam ve memurların talebi üzerine ibraz ve inceleme için arz etmek zorundadırlar. Bu zorunluluk Maliye Bakanlığı'nca belirlenecek usule uygun olarak, tasdike konu hesap ve işlemlerin doğrulanması için gerekli kayıt ve belgelerle sınırlı olmak üzere, bu hesap ve işlemlere doğrudan ya da silsile yoluyla taraf olanlara, defter ve

belgelerin tetkiki amacıyla Yeminli Mali Müşavirler (YMM) tarafından yapılan talepler içinde geçerlidir. Bu suretle, elektronik kayıtlar üzerinde vergi incelemesi yapılabilmesine imkan verilmiş, 31.12.2010 tarihinde çıkarılan 27802 sayılı yönetmelikle mükelleflerin Bakanlığın elektronik olarak tutulmasına izin verdiği defter ve belgeleri elektronik ortamda ibraz edebilecekleri, görevlilerce tanzim olunacak inceleme raporlarının elektronik ortamda tutularak yine elektronik ortamda Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'na gönderilebileceği düzenlenmekte, bu hükümlere 31.10.2011 tarihinde çıkarılan 28101 sayılı yönetmelikte de aynen yer verilmektedir (Çakmakkaya, 2013:50).

2.3.1.3. 4731 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

24626 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4731 sayılı kanun ile VUK mükerrer 242. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Mükerrer 242'inci maddesinin başlığı, *'Elektronik ortamdaki kayıtlar ve elektronik cihazla belge düzenleme'* şeklinde değiştirilmiş ve aynı maddeye, birinci fıkrasının başına gelmek üzere '1.' İbaresini ve aşağıdaki (2) numaralı fıkra eklenmiştir;

- *Elektronik defter, şekil hükümlerinden bağımsız olarak bu kanuna göre tutulması zorunlu olan defterlerde yer alması gereken bilgileri kapsayan elektronik kayıtlar bütünüdür.*
- *Elektronik belge, şekil hükümlerinden bağımsız olarak bu Kanunu göre düzenlenmesi zorunlu olan belgelerde yer alan bilgileri içeren elektronik kayıtlar bütünüdür.*
- *Elektronik kayıt, elektronik ortamda tutulan ve elektronik defter ve belgeleri oluşturan, elektronik yöntemlerle erişimi ve işlenmesi mümkün olan en küçük bilgi ögesini ifade eder.*

4731 sayılı Kanun'un 4.maddesi'nde ve diğer kanunlarda *'Defter, katır ve belgelere ilişkin olarak yer alan hükümler elektronik defter, kayıt ve belgeler için de geçerlidir. Maliye Bakanlığı, elektronik defter, belge ve kayıtlar için diğer defter, belge ve kayıtlara ilişkin usul ve esaslardan farklı usul ve esaslar belirlemeye*

yetkilidir. MB, elektronik defter, belge ve kayıtların oluşturulması kaydedilmesi, iletilmesi muhafaza ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internette dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında Maliye Bakanlığı'na veya belirleyeceği gerçek veya tüzel kişilere aktarma zorunluluğu getirmeye, bilgi aktarımında uyulacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, bu kanun kapsamına giren işlemler de e-imza kullanım usul ve esaslarını düzenlemeye ve denetlemeye yetkilidir'. Bu madde de bazı kavramlar ele alınmış, tanımlara açıklanmıştır.

2.3.1.4. 4962 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

25192 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 4962 sayılı düzenleme ile Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 257. maddesinde 30.07.2003 tarihli 4962 sayılı Yasanın 1.maddesile yapılan değişiklikle Kanun'un 149. maddesine göre devamlı bilgi vermek zorunda olanlardan istenilen bilgiler ile vergi beyannameleri ve bildirimlerin, şifre, e-imza veya diğer güvenlik araçları konulmak suretiyle internette dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında verilmesi, beyanname ve bildirimlerin yetki verilmiş gerçek veya tüzel kişiler aracı kılınarak gönderilmesi hususlarında izin vermeye veya zorunluluk getirmeye, beyanname ve bilgilerin aktarımında uyulacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, bu zorunluluğu beyanname veya bilgi çeşitleri, mükellef grupları ve faaliyet konuları itibariyle ayrı ayrı uygulamaya Maliye Bakanlığı yetkili kılınmış, yapılan bu değişiklik ile Vergi Usul Kanun'unda ilk defa e-imza terimi ifade edilmiştir (Çakmakkaya, 2013:52).

2.3.1.5. 5228 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

25539 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5228 sayılı Kanun'un 3.maddesi ile 213 sayılı VUK'un 28.maddesinin 2.fikrasında '*Beyannamenin posta ile olduğu gibi elektronik ortamda da gönderilebilmesine olanak tanıyan yasal düzenleme yapılmıştır. Beyannamenin elektronik ortamda gönderilmesi halinde tahakkuk fişi*

elektronik ortamda düzenlenecek ve mükellef veya elektronik ortamda beyanname gönderme yetkisi verilmiş gerçek veya tüzel kişiye elektronik ortamda iletilecektir. Bu ileti, tahakkuk fişinin mükellefe tebliği yerine geçecek olup, bu hususa ilişkin usul ve esaslar Maliye Bakanlığı tarafından belirlenecektir' belirtilmiştir. Bu madde ile mükelleflerin elektronik ortamda beyanname gönderilmesine imkan tanınmaktadır.

2.3.1.6. 5398 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

25882 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 5398 sayılı düzenleme ile Vergi Usul Kanun'unun 257'inci maddesinde şu şekilde değişiklikler yapılmıştır;

- Kanuni süresinden sonra kendiliğinden veya pişmanlık talepli olarak verilen beyannameler üzerine düzenlenen tahakkuk fişi ve/veya ihbarnameleri mükellefe, vergi sorumlusuna veya bunların elektronik ortamda beyanname gönderme yetkisi verdiği gerçek veya tüzel kişiye elektronik ortamda tebliğ etmeye ve buna ilişkin usul ve esasları belirlemeye,
- Vergi güvenliğini sağlamak amacıyla niteliklerini belirleyip onayladığı elektrikli, elektronik, manyetik ve benzeri cihazlar ve sistemleri kullanılmaya, bu cihaz ve sistemler vasıtasıyla bandrol, pul, barkot, hologram, kupür, damga, sembol gibi özel etiket ve işaretlerin kullanılmasına ilişkin zorunluluk getirmeye, uygulamaya ait usul ve esasları belirlemeye,
- Kanuni süresinden sonra kendiliğinden veya pişmanlık talepli olarak verilen beyannamelerin elektronik ortamda gönderilmesi üzerine elektronik ortamda düzenlenen tahakkuk fişi ve/veya ihbarnameler mükellef, vergi sorumlusu veya bunların elektronik ortamda beyanname gönderme yetkisi verdiği gerçek veya tüzel kişiye elektronik ortamda iletir. Bu ileti tahakkuk fiş ve /veya ihbarnamenin muhatabına tebliği yerine geçer.
- Elektronik ortamda beyanname verilmesi mecburiyetine uyulmaması halinde kesilmesi gereken özel usulsüzlük cezası, beyannamenin kanuni süresinin sonundan başlayarak elektronik ortamda 15 gün içinde verilmesi halinde ¼

oranında, bu sürenin dolmasını takip eden 15 gün içinde verilmesi halinde ise ½ oranında, uygulanır.

4/4/2014 tarihli ve 28962 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Vergi Usul Kanunu Uyarınca Vergi Mükellefleri Tarafından Kullanılan Belgelerin Basım ve Dağıtımı Hakkında Değişiklik Yapılmasına yayımlanan Yönetmeliğin, 1. Maddesi’nde ‘*Matbaa işletmecileri basım ve dağıtımını yaptıkları belgelere ilişkin olarak örneği ekli bilgi formunu düzenlemek ve Bakanlığın belirlediği esaslara uygun olarak elektronik ortamda internet üzerinden Bakanlığa göndermek zorundadırlar. Matbaa işletmecilerince basımı yapılan belgeler, mükellefe veya vekiline bir tutanakla teslim edilir. Basımı yapılan belgeye ilişkin olarak iki nüsha bilgi formu düzenlenerek belgeyi teslim alan ile birlikte imzalandıktan sonra, formun bir nüshası mükellefe veya vekiline verilir, diğer nüshası ise matbaa işletmecisi tarafından muhafaza edilir. Matbaa işletmecisi bu bilgi formunu en geç düzenlendiği günü izleyen on beşinci günün sonuna kadar elektronik ortamda internet üzerinden Bakanlığa gönderir.*’ şeklinde düzenleme yapılmıştır.

2.3.1.7. 5766 sayılı Kanun ile VUK’de Yapılan Düzenlemeler

26898 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5766 sayılı kanun ile VUK’nin mükerrer 242’inci maddesi tekrar ele alınarak revize edilmiştir. Söz konusu düzenlemede ‘*Maliye Bakanlığı, elektronik defter, belge ve kayıtların oluşturulması kaydedilmesi, iletilmesi muhafaza ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internette dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında Maliye Bakanlığı’na veya Maliye Bakanlığı’nun gözetim ve denetimine tabi olup, kuruluşu, faaliyetleri, çalışma ve denetim esasları Bakanlar Kurulunca çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenecek olan özel hukuk tüzel kişiliğini haiz bir şirkete aktarma zorunluluğu getirmeye, bilgi aktarımında kullanılacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, bu kanun kapsamına giren işlemler de e-imza kullanım usul ve*

esaslarını düzenlemeye ve denetlemeye yetkili' olduğu belirtilmektedir. Bu kanunun vergi mahremiyetine ilişkin hükümleri, bu kapsam da kurulan şirketin ortak, yönetici ve çalışanları hakkında uygulanmaktadır.

Madde de yer alan bu yetkiye dayanılarak Maliye Bakanlığı tarafından 397 no'lu bir tebliğ hazırlanmış, tebliğ 05.03.2010 tarihli, 27512 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tebliğin giriş bölümünde bilgi ve iletişim teknolojilerinin, sağladıkları verimlilik ve maliyet avantajı gibi nedenlerle mükelleflere ait iş süreçlerinde gittikçe daha yoğun bir şekilde kullanmaya başlandığına, bu durumun, özellikle yüksek sayıda yasal belge ve kayıt ile ilgili süreçleri kağıt ortamında yürütmek zorunda olan mükelleflere yönelik, gelişen teknolojiye uygun yeni usul ve esasların belirlenmesini zorunlu kıldığına dikkat çekilerek yaygın olarak kullanılan belgelerden biri olan faturanın elektronik belge olarak düzenlenmesi, elektronik ortamda iletilmesi, muhafaza ve ibraz edilmesine ilişkin usul ve esaslar açıklanmıştır. Yayınlanan tebliğde, elektronik fatura düzenleme izni yalnızca anonim ve limited şirketlere verilmesi, elektronik fatura ile birlikte kağıt fatura ile birlikte düzenlenemeyeceği, müşterinin talebi halinde yalnızca kağıt fatura düzenlenebileceği, e-faturanın veri bütünlüğünün sağlanması ile kaynağının inkar edilemezliğinin mali mühürle garanti altına alındığı, mührün doğruluk ve geçerlilik kontrolünün ancak elektronik ortamda yapılabilmesi nedeniyle e-faturanın kağıda basılarak saklanması söz konusu olmadığı hususları dikkati çeken düzenlemelerdir. 27512 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 397 no'lu tebliğde değişikliğe gidilmiş ve gerçek kişi mükelleflere de e-fatura düzenleme izni verilmiş, e-faturanın veri bütünlüğünün sağlanması ile kaynağının inkar edilemezliğinin mali mühür yanında e-imza ile sağlanabilmesinin yolu açılmaktadır (Çakmakkaya, 2013:51).

2.3.1.8. 6009 sayılı Kanun ile VUK'de Yapılan Düzenlemeler

27659 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6009 sayılı düzenleme ile ilgili tebliğlerin elektronik ortamda yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu kanun hükümlerine göre tebliğ yapılacak kimselere 93'üncü maddelere bağlı kalınmaksızın, tebliğe

elverişli elektronik bir adres vasıtasıyla elektronik ortamda tebliğ yapılmaktadır. *‘Maliye Bakanlığı, elektronik ortamda yapılacak tebliğ ile her türlü teknik altyapıyı kurmaya veya kurulmuş olanları kullanmaya, tebliğe ilişkin elektronik adres kullanma zorunluluğu getirmeye ve kendisine elektronik ortamda tebliğ yapılacakları ve elektronik tebliğe ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkilidir’*. Burada güvenliği sağlama açısından adres verilerinin de tebliğe elverişli olacak şekilde ayarlanmasına değinilmektedir.

Vergi hukukunda e-imza ile ilgili güncel olarak kullanılan uygulamalara çalışmanın son bölümde ele alınacaktır.

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK VERGİ HUKUKUNDA VE E-MALİYE

UYGULAMALARINDA ELEKTRONİK İMZANIN

KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. VERGİ HUKUKUNDA ELEKTRONİK İMZANIN KULLANIM ALANLARI

Vergi hukukunda asıl amaç, devlet ile mükellef arasında, bir yükümlülük olan vergi borcunun verimli, zamanında ve ivedi bir şekilde tahsil edilmesidir. Bu amacı gerçekleştirirken devletin zamanın şartlarını göz önünde bulundurarak hareket etmesi ve uygun bir araç vasıtasıyla (teknolojik gelişmeleri göz önüne alarak) vergi borcu olan mükellefe veya sorumlusuna yardım etmesi elzem bir konudur. Çünkü günümüzde teknolojik gelişmelerin insan hayatına verdiği bazı kolaylıkları göz ardı etmek mümkün değildir. Türkiye’de de bunu, çalışmanın önceki bölümlerinde vurguladığı üzere, MB ve ilgili kurumlar gerek altyapı gerekse hukuki düzenlemeler ile gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle vergi hukukunda e-imzanın gelişimine paralel olarak düzenlemeler yapılmış bizatihi birden fazla uygulama kullanılmaktadır. Bu bölümde e-imzanın vergi hukukunda kullanım alanlarının neler olduğu incelenecektir.

3.1.1. Gelir İdaresi Başkanlığı’nda E-imza Kullanım Alanları

Türk Gelir İdaresi Başkanlığı e-devlet uygulamaları kapsamında 1998 yılında Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP) uygulamasını gündeme getirmiştir. Bu proje, VEDOP1, VEDOP2, VEDOP3 aşamalarından oluşmaktadır. Vergi dairesi işlemlerinin tümünün bilişim teknolojileri ile otomasyona geçilerek iş yükünün azaltılması, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimliliğin artırılması ve bilgisayar ortamında toplanan bilgilerden sağlıklı bir karar destek ve yönetim bilgi sisteminin oluşturulması hedeflenerek VEDOP1 projesi hayata geçirilmiştir. VEDOP 1998 yılında, 22 il merkezinde 155 vergi dairesinde ve 5 defterdarlıkta uygulamaya geçilmiştir. 2004 yılında projenin ikinci aşaması, VEDOP2 uygulamaya alınmıştır.

E-devlete giden yolda Gelir İdaresi Başkanlığı, VEDOP2 kapsamında özellikle kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınması için en önemli adımlardan birini atmış, merkezde kurulan sistemler ile bilgisayarlı denetim gerçekleştirmiştir. VEDOP, Motorlu Taşıtlar Otomasyon Projesi (MOTOP) ve Vergi İstihbarat Merkezi (VİM) ile bankalardan ve diğer üçüncü kişilerden gelen bilgilerle mükellef beyanlarının, Veri Ambarı (VERİA)'nda karşılaştırılabilmesi sağlanmıştır (Gelirler Genel Müdürlüğü (GGM), 2004:79).

Gelir İdaresi VEDOP1 ile elektronik bir kurum olma sürecini tamamlarken, VEDOP2 ile ise elektronik devlete geçiş sürecinde bir entegrasyon işlevi görmüştür. 2008 yılında uygulamaya geçilen VEDOP3 ile birlikte web tabanlı işlemlerinin tamamlanması ve tam otomasyona geçilmesi hedeflenmiştir. Nitekim bu süreçler itibari ile otomasyon süreçlerine paralel olarak geliştirilen ve imkanı bulunan uygulamaları zaman zaman sisteme koymuştur. Günümüz itibari ile güncel olarak e-imzanın Gelir İdaresi'nde kullanıldığı alanları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- E-beyanname Uygulaması
- E-fatura Uygulaması
- E-haciz Uygulaması
- Doküman Yönetimi ve İş Akış Sistemi (DYİAS)
- E-defter Uygulaması
- E-arşiv Uygulaması
- Kayıtlı Elektronik Posta (KEP) Uygulaması
- E-tebligat Uygulaması
- E-yoklama Fiş Uygulaması

3.1.1.1. Elektronik Beyanname (E-Beyanname)

E-Beyanname, vergi ödeyenlere, beyannamelerini vergi idaresine elektronik olarak arz etmeleri konusunda sağlanan bir imkan veya yöntem olarak ifade

edilmektedir. Bu yöntemde, vergi ile ilgili her türlü bilgi, vergi beyannamesini hazırlayanlar veya vergiyi ödeyenler tarafından, vergi idaresine, kağıt kullanılmaksızın, bilgisayar ortamına aktarılmaktadır (Özgen, 2007:3).

E-Beyanname öncesi mükellefler, beyannamelerini vergi dairelerine 2 nüsha olarak elden veya posta yoluyla vermekteydiler. Vergi daireleri almış oldukları beyannamelerin birinci nüshasını yüzeysel olarak kontrol etmekte, hatalı bölümlerini düzelttirip tahakkuk işlemlerini gerçekleştirmekteydiler. İkinci nüsha beyannameler ise kontrol edilmeden alınıp biriktirilmekteydi. Beyannamenin birinci nüshası ile ikinci nüshası arasında farklılıklar ortaya çıkmakta, ancak iş yükü yoğunluğundan bunlar çoğunlukla kontrol edilememekteydi (Doğan, 2014:191-192).

Türkiye’de uygulama, esas itibariyle ‘vergi borcunun miktarını belirten vergi beyannamesinin, vergi idaresine elektronik olarak teslim edilmesi’ ve ‘tahakkuk eden vergi borcunun vergi idaresine gitmeden elektronik araçlarla yatırılması’ olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Türkiye’de vergi dairesine gidip vergisini ödemek zorunda olmayanlar hariç, beyanname ile vergi beyanında bulunan, tam otomasyonlu vergi dairelerine bağlı ulusal vergi mükellefleri, beyannamelerini elektronik olarak teslim etmektedir (Öz, Bozdoğan, 2012:82).

Maliye Bakanlığı, mükelleflerin vergilendirmeye ilişkin ödevlerini yerine getirmede gelişen bilgi işlem teknolojilerinden yararlanmak, vergi beyannameleri ile bildirim ve eklerinin kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir bir şekilde idareye intikalini sağlamak, vergi beyannamelerinin doldurulmasındaki hataları en aza indirerek mükellef mağduriyetini önlemek, vergi dairesinin beyanname kabul, tarh, tahakkuk işlemlerini kolaylaştırmak ve diğer alanlarda mükellefe daha iyi hizmet vermek amacıyla düzenlediği e-beyanname yöntemi, devlet açısından vergi verisini elle girme ile ilgili iş gücü maliyetini düşürmekte, veri girişlerindeki ve depolamadaki insan hatalarını minimuma indirmekte, beyannamelerinin hazırlanmasında, doldurulmasında harcanan zamanı azaltmakta, yanlış kayıt ve hatalı bilgilerden arınmış güvenilir bir vergi verisi oluşmasını sağlamaktadır (Alagöz, 2013:10).

3.1.1.1.1. Elektronik Beyannameye İlişkin Düzenlemeler

E-beyanname uygulamaları, 1 Ekim 2004 tarihinde belirli birkaç beyannameyi almak ve belirli bir mükellef grubuna hizmet vermek amacıyla başlamıştır. Aynı tarihte e-beyanname ile beyanname gönderecek meslek mensubu ve mükelleflere yardım etmek amacı ile o zaman için Gelir İdresi Başkanlığı (GİB) bünyesinde bir Çağrı Merkezi (ÇM) kurulması gerekli görülmüştür (Doğan, 2014:192).

3.1.1.1.2. Elektronik Beyannameye İlişkin Tebliğler

Maliye Bakanlığı, 213 sayılı VUK'nin 5228 sayılı Kanununun 8'inci maddesi ile değişik mükerrer 257'inci maddesinin birinci fıkrasının 4 numaralı bendi gereği almış olduğu yetkiyi kullanarak, 340, 346, 351, 357, 362, 367, 368, 371, 373, 376, 381, 386, 396, 403, 405, 406 ve 407 numaralı tebliğleri düzenlemiştir.

Söz konusu tebliğler ile vergi mükellefi olan gerçek kişi ve kurumların, gelişen bilgi işlem teknolojilerinden yararlanması, vergi beyannamelerini kolay, hızlı, ekonomik ve güvenilir şekilde idareye intikalini, beyannamelerdeki hatalarının en aza indirilmesinin sağlanmasını, mükellef mağduriyetlerinin önlenmesini ve mükelleflere daha kaliteli hizmetin sağlanması, aynı zamanda hangi mükelleflerin beyannamelerini elektronik ortamda vermesi gerektiği gibi konular düzenlenmektedir.

3.1.1.1.3. Elektronik Beyanname Yönteminin Avantajları

Türkiye'de E-beyanname yönteminin düzenlenmesi ile vergi mükellefleri pek çok vergi için oturdukları yerden beyannamelerini gönderebilme ve vergilerini ödeyebilme imkanına kavuşmuştur. Mükelleflerin, vergisini bankaya ya da vergi dairesine ödeme konusunda vergi beyanı ve tahsilatı önemli bir hız kazanmaktadır (Turan; Özgen, 2009:137). Böylece; (Doğan, 2014:193)

- Vergi dairelerinin iş yükü azaltılmış ve mükelleflere sunulan hizmet kalitesi artmıştır.

- Vergi dairelerinde mükelleflerden şunda her ay ortalama alınan 5 milyona yakın beyanname ve bildirimlerin elektronik ortama taşınmasıyla birlikte kağıt, personel ve arşiv tasarrufuna gidilmiştir.
- Bankalar tarafından vergi tahsilatlarının daha hızlı ve hatasız olarak mükellef hesaplarına aktarılması sağlanmıştır.
- İstatistik amaçlı beyanname girişleri ortadan kalktığından, bu birimlerden de personel tasarrufu sağlanmış, posta giderleri ortadan kalkmıştır.
- Denetim ve yönetime destek amaçlı her türlü istatistikler ile İdare'nin karar vermede ihtiyaç duyduğu bilgilerin zamanında ve sağlıklı alınması sağlanmıştır.
- Meslek mensupları bizzat vergi dairelerine giderek beyanname ve bildirim vermekte iken, e-beyannamenin uygulamaya konulması ile yok denecek kadar az hata oranıyla 7/24 saat bürodan veya evden beyanname gönderme imkanına kavuşmuştur.

E-beyanname konusunda hususi olarak dikkat edilmesi gereken konu ise bu uygulamanın yapılırken, mükelleflerce gönderilen belge ve bilgilerin ne oranda güvenli olduğu, ne oranda geçerli bir evrak olduğudur. Nitekim mükellefin e-beyannamenin yanında göndereceği ekli bazı belgelerden yukarıda bahsedilmektedir. Bu belgelerin güvenlik düzeyinin sağlanması açısından e-imza konusu çözüm yolu olabilmektedir.

3.1.1.1.4. Elektronik Beyanname Gönderebilecek Mükellefler

Çeşitli tebliğlerde kimlerin e-beyanname şifresi alabileceği sayılırken bazı özel durumlar da dikkate alınmaktadır. Kural olarak e-beyanname gönderme şifreleri vergi dairelerinden alınmaktadır. Aşağıdaki mükelleflere vergi dairelerince e-beyanname gönderme şifresi verilmek suretiyle kendi adlarına beyanname gönderme yetkisi verilmektedir:

- Tam tasdik kapsamında olan mükellefler vergi dairelerine gerekli belgeleri vermeleri durumunda bu mükelleflere,

- İşletmede bağımlı meslek mensubu çalıştırılıyorsa; meslek mensubunun bilgileri de gerekli olan belgelere eklenmek koşuluyla vergi dairelerine verilmesi halinde bu işletmelere,
- Avukatlık ve noterlik hizmeti yapan kişilere,
- Meslek odalarına,
- Resmi kurum ve kuruluşlara,
- Sadece GMSİ veren mükelleflere

Söz konusu mükellefler, e-beyanname kullanımında, öncelikle GİB’de yayınlanan Otomasyonlu Vergi Dairelerinden birine giderek, kullanıcı kodu, parola ve şifre içeren bir şifre zarfı temin etmek durumdadır. Ardından GİB’de belirtilen bazı programları ücretsiz olarak bilgisayarına yüklemesi gerekmektedir. Sonra internet bağlantısına gerek duymadan Beyanname Düzenleme Programını kullanarak, beyannamelerini doldurmakta ve paketlemektedir. Devamında internet bağlantısı kurarak, önceden almış olduğu kullanıcı kodu ve şifresi ile ilgili link üzerinden giriş yapmaktadır. Kendi bilgisayarında doldurmuş olduğu beyannamesini ilgili sisteme yüklemektedir. Sistem tarafından ilgili beyanname kontrol edilir ve var ise hata uyarısı ile kişiyi uyarmaktadır. Eğer hata yok ise beyanname onaylanmış sayılır ve sistem tarafından birer numara (TRANID) verilmekte ve tahakkukları kesilmektedir. Beyannameleri kabul edilen mükellefler ödeyecekleri tutarları banka veya vergi dairelerine ödeme imkanına sahiptirler (ebeyanname.gib.gov.tr). Mükelleflerin kullanmış olduğu şifreler yerine e-imza ile birlikte e-beyannamelerini doldurup gönderme imkanına sahip olmaları hem vergi dairelerine hem de mükelleflere avantajlar sağlanabilmektedir.

Elektronik beyanname uygulamasında, henüz e-imza kullanımına rastlanmamaktadır. Çalışmamızda açıklama ihtiyacı duymamızın nedeni ise e-imza kullanımının ihtimalinden dolayıdır. Nitekim elektronik sistem üzerindeki uygulamaların güvenliğinin sağlanması, hukuken e-imza ile güvence altına

alınmaktadır. E-beyanname gibi bir konunun e-imza ile desteklenmesi hem mükelleflere hem de vergi idarelerine avantajlar sağlaması beklenmektedir. Nitekim vergi idareleri açısından, kağıt ve mürekkep gibi kırtasiye malzemeleri tasarrufu sağlanacaktır. Bunun yanında işgücü hafifletilecek, kayıt dışı ekonomide çalışmalar yapılabilir, depolama alanları ve kira bedelleri gibi konularda maliyet avantajı sağlanabilecektir. Mükellef açısından ise aynı şekilde zaman tasarrufu ve işgücü tasarrufu sağlanabilecektir, işlemlerde hızlı olunması sağlanacaktır (ebeyanname.gib.gov.tr).

3.1.1.2. Elektronik Fatura (E-Fatura)

Fatura, satılan emtia veya yapılan iş karşılığında müşterinin borçlandığı meblağı göstermek üzere emtiayı satan veya işi yapan tüccar tarafından müşteriye verilen ticari vesika olarak tanımlanmaktadır (VUK, m.229). E-faturanın dayanağı VUK'nin mükerrer 242'nci maddesidir. Söz konusu maddenin 2 numaralı fıkrasında yer alan hükmün Maliye Bakanlığı (MB)'na verdiği yetkiye istinaden, düzenlenmesi, müşteriye verilmesi, müşteri tarafından da istenmesi ve alınması zorunlu olan faturanın, elektronik belge olarak düzenlenmesi, müşteriye elektronik ortamda iletilmesi ve elektronik ortamda muhafaza ve ibraz edilmesine ilişkin yapılan düzenlemeler ile oluşturulan fatura, yeni bir belge türü olmayıp, kağıt fatura ile aynı hukuki niteliklere sahip olmaktadır.

E-fatura sisteme kayıtlı kullanıcılar arasında elektronik ortamda oluşturulan ve iletilen bir belgedir. Diğer bir ifade ile e-fatura sistemine kayıtlı olmayan bir mükellefe e-fatura düzenlemek veya ondan e-fatura almak mümkün değildir. Sadece oluşturulması ve iletilmesi değil, aynı zamanda bu belgenin imzalanması, muhafazası ve ibraz edilmesi de elektronik ortamda gerçekleştirilmektedir (Doğan, 2014:279).

Türkiye'de e-fatura uygulamasına ilişkin olarak esas düzenleme ilk defa 2010 yılında 27512 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 397 sıra no'lu VUK Genel Tebliğ'i ile yapılmıştır. Bu tebliğ de e-fatura uygulamasından yararlanabilecek mükellefler anonim ve limited şirketler ile sınırlandırılmış ve ayrıca e-fatura kullanılması kağıt faturanın yanında alternatif bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

Ayrıca e-fatura uygulamasından yararlanmada portal ve entegrasyon usulü olmak üzere 2 yöntemin kullanılabilmesi ifade edilmiştir. Anılan tebliğ'e göre e-fatura başvuruları kağıt ortamında Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)'na yapılacak ve ayrıca faturalar sadece mükelleflerin kendi bilgi işlem sistemlerinde muhafazası söz konusu olmaktadır. Diğer taraftan e-faturanın imzalanmasında geçerli tek yöntem mali mühür ile imzalanması hususudur.

2012 yılında e-fatura ile ilgili olarak çok önemli değişiklikler ve düzenlemeler yapılarak 397 Sıra No'lu VUK GT'nin yukarıda ana hatları ile ifade edilen hükümlerinde değişiklikler yapılmıştır. Özellikle bazı kritik sektörler ile bir kısım mükelleflere 2013 yılında e-faturaya geçiş zorunluluğu getirilmiş ve kayıtlı kullanıcılar arasında e-fatura kullanımı alternatif bir yöntem olmaktan çıkarılarak zorunlu hale getirilmiştir. E-fatura kullanma imkanı gerçek kişilere doğru genişletilmiş ve mali mührün yanında e-imzanın kullanımı da e-faturaların imzalanmasında kullanılabilmesi düzenlenmiştir. (Doğan, 2014:280).

3.1.1.2.1. E-Faturanın Oluşmasına Sebep Olan Etkenler

Bilindiği üzere mükellefler, VUK uyarınca faturalarını kağıt ortamında düzenlemek ve 5 yıl boyunca, 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanun'unun 82. maddesinde göre ise 10 yıl boyunca saklamak durumundadır. Bu durum mükellefler bakımından aşağıdaki maliyetleri beraberinde getirmektedir:

- Manuel düzenleme, kontrol ve onay süreçleri,
- Oluşturma veya kağıt sırasında yüksek hata oranı,
- Yüksek operasyonel maliyetler(baskı, posta, personel vb),
- Alacak ve borçların sınırlı biçimde takibi,
- Sınırlı veri işlemi,
- Süreçte oluşan zaman kaybı ve verimlilik azalışı,

- Örnek nüshaları 5 yıl boyunca saklamanın getirdiği yüksek arşivleme maliyeti

Özellikle yüksek sayıda işlem yapan mükellefler bakımından ortaya çıkan maliyet çok yüksek tutarlara erişmektedir. Arşivlenen kağıt bir faturayı yıllar sonra bulmak çoğu zaman emek-yoğun bir süreç ve zaman kaybı ile sonuç verirken e-fatura sayesinde saniyeler içerisinde birkaç anahtar kelime ile fatura bilgilerine ulaşmak mümkündür. Bu kapsam da özellikle geç ödeme sorunları ile mücadele eden işletmeler açısından e-fatura anlık izleme ve değerlendirme süreçlerinin oluşturulmasına büyük katkılar sağlayacaktır. Faturalara itiraz süreçleri e-fatura ile anlık olarak yapılmaktadır. Oysa kağıt faturada bu süreçler günler, hatta bazı durumlarda aylar almakta, dolayısıyla ödemelerde işletmeler ciddi sıkıntılar yaşamaktadırlar. E-fatura uygulamaları ticari alıcılar ve borçlular hesabının tam otomasyonu için işletmelere entegrasyon imkanı sağlayan çok büyük fırsatlar sunmaktadır. E-fatura aynı zamanda işletmelere nakit yönetiminde de çok büyük avantajlar sağlar. Yurtdışı uygulamalarında e-fatura alıcılar ve borçlar hesaplarının bir katalizörü olarak değerlendirilmektedir. Çoğu durumda kağıt faturanın alıcının eline geçip geçmediğinin kontrolü harici yollarla yapıldığı için hem zaman alıcıdır hem de maliyettir. E-faturanın karşı tarafın eline geçip geçmediği bilgisi ile anlık olarak satıcıya iletilmektedir (Doğan, 2014:282).

3.1.1.2.2. E-Faturanın Kullanım Zorunluluğu

Aşağıdaki mükellef grupları için E-fatura uygulamasının kullanımı ihtiyaridir.

- Anonim Şirketler
- Limited Şirketler
- Gerçek kişi mükellefler

Yukarıdaki mükellefler için e-fatura uygulamasından yararlanmak ihtiyari (seçimlik) olmakla birlikte 28337 sayılı Resmi gazete’de yayımlanan 421 Sıra No’lu VUK Genel Tebliği ile aşağıda sayılan mükellef gruplarına e- fatura uygulamasına dahil olma zorunluluğu belirtilmektedir.

421 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği'ne istinaden aşağıdaki hususi olarak belirtilen şartlar kapsamına giren mükelleflerin de E-Fatura kullanımı zorunlu kılınmaktadır;

- 4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu kapsamında madeni yağ lisansına sahip olanlar ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31/12/2011 tarihi itibariyle asgari 25 Milyon TL brüt satış hasılatına sahip olanlar,
- 6/6/2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu (ÖTV)'na (III) sayılı listedeki malları imal, inşa veya ithal edenler ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31/12/2011 tarihi itibariyle asgari 10 Milyon TL brüt satış hasılatına sahip olanlar (421 sayılı VUK GT).

Bu Tebliğ kapsamında zorunluluk getirilen mükelleflerden mal alan 30/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu (KMYKK)'na ekli cetvellerde yer alan idare, kurum ve kuruluşlar ile iktisadi kamu kuruluşlarının e-fatura uygulamasından yararlanma ve e-defter tutma zorunluluğu bulunmamaktadır.

29392 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 454 sayılı VUK Genel Tebliği ile birlikte e-fatura kullanım zorunluluğunun kapsamı genişletilmektedir. Nitekim aşağıdaki şartları sağlayan mükellef grupları için de e-fatura kullanımı zorunlu hale getirilmektedir;

- a) 2014 veya müteakip hesap dönemleri brüt satış hasılatı 10 Milyon TL ve üzeri olan mükellefler.
- b) Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli I sayılı listedeki malların imali, ithali, teslimi vb. faaliyetleri nedeniyle Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)'ndan lisans alan mükellefler. (Bayilik lisansı olanlar, münhasıran bu lisansa sahip olmaları nedeniyle bu bent kapsamında değerlendirilmeyecektir.)

c) Özel Tüketim Vergisi Kanununa ekli III sayılı listedeki malları imal, inşa ve ithal eden mükellefler.

Buna ilaveten;

a) bendindeki şartı, 2014 hesap döneminde sağlayan mükellefler 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren, 2015 veya müteakip hesap dönemlerinde sağlayan mükellefler ise ilgili hesap dönemine ilişkin gelir/kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihi takip eden hesap döneminin başından itibaren;

(b) ve (c) bentlerinde sayılanlardan 20 Haziran 2015 tarihinden önce lisans alan veya mükellefiyet tesis ettirenler 1 Ocak 2016 tarihinden itibaren, 20 Haziran 2015 tarihinden sonra lisans alan veya mükellefiyet tesis ettirenler ise, lisans aldıkları ya da mükellefiyet tesis ettirdikleri tarihi izleyen hesap döneminin başından itibaren e-fatura ve elektronik defter uygulamasına geçmek zorundadırlar.

Bu Tebliğ veya 421 Sıra no'lu VUK GT ve 454 sıra no'lu VUK GT kapsamında elektronik fatura uygulamasından yararlanan mükelleflerin birbirine yapmış oldukları mal teslimi veya hizmet ifaları için e-fatura düzenlemeleri zorunlu kılınmaktadır.

29573 sayılı Resmi gazete'de yayımlanan 461 Sıra No'lu VUKGT'ye göre, e-fatura uygulamasına kayıtlı olan mükelleflerden, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun Mal ve Hizmet İhracatı başlıklı 11. maddesi kapsamındaki mal ihracı ve yolcu beraberli eşya ihracı (Türkiye'de ikamet etmeyenlere KDV hesaplanarak yapılan satışlar) kapsamında fatura düzenleyecek olanlar, bahsi geçen faturalarını 1 Ocak 2017 tarihinden itibaren e-fatura olarak düzenleyeceklerdir.

Bununla birlikte, lisans ya da mükellefiyet tesis tarihi ile izleyen hesap dönemi arasındaki sürenin üç aydan kısa olması halinde isteyen mükellefler bir sonraki hesap döneminin başından itibaren elektronik defter tutabilecekler ve e-Fatura uygulamasına geçebileceklerdir. E-fatura Uygulamasından yararlanan kayıtlı kullanıcıların güncel listesi www.efatura.gov.tr internet adresinden yayımlanmaktadır.

Elektronik Fatura Uygulamasından yararlanan mükellefler fatura düzenlemeden önce muhatabın www.efatura.gov.tr internet adresinde yer alan kayıtlı kullanıcı listesine kayıtlı olup olmadığını kontrol edecekler, kayıtlı kullanıcı ise e-fatura, kayıtlı kullanıcı değil ise kağıt fatura düzenleyeceklerdir. Bu Tebliğ kapsamındaki mükelleflerden mal veya hizmet alan ve belirlenen hadlerin altında kalan mükelleflerin de istemedikleri halinde e-defter ve e-fatura uygulamalarından yararlanabilecekleri belirtilmektedir (421 sayılı VUK Genel Tebliği).

3.1.1.2.3. E-Faturanın Tarafları

397 Sıra no'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğın yayımı ile birlikte Elektronik Fatura Uygulaması (e-Fatura Uygulaması) hizmete alınmış bulunmaktadır.

e-Fatura Uygulaması, tanımlanan standartlara uygun e-Faturaların, tarafları arasında güvenli ve sağlıklı bir biçimde dolaşımını sağlamak amacı ile oluşturulan uygulamaların genel adıdır.

E-Fatura uygulamasından yararlanan kullanıcılar;

- Sistemde kayıtlı kullanıcılara e-Fatura gönderebilir,
- Sistemde kayıtlı kullanıcılardan e-Fatura alabilir.

Gönderilen veya alınan E-faturalarını bilgisayarlarına indirerek elektronik ortamda muhafaza ve istendiğinde ibraz edebilirler.

Elektronik Fatura Uygulaması, e-Fatura Portalı, bilgi işlem sistemlerinin Başkanlık sistemine entegrasyonu ve Başkanlıktan özel entegrasyon izni alan kurumların sistemi aracılığıyla olmak üzere üç yöntemle kullanılabilir (www.efatura.gov.tr).

3.1.1.2.4. E-Faturada Mali Mühür ve Elektronik İmza

Mali Mühür (MM) veya e-imza, e-faturanın asli unlarıdır. Nitekim e-fatura kullanımında bu iki kavramın mutlak suretle kullanılması gerekmektedir. Zira MM veya e-imzanın kullanımı, e-faturanın oluşturulmasında, faturanın değişmezliğini,

bütünlüğünü ve kaynağının doğruluğunu sağlamaktadır. Mali mührün veya e-imzanın kullanımının olmadığı bir ortamda kanunen geçerli bir e-faturadan bahsedilmesi mümkün değildir. Bu iki kavram e-faturanın kullanımında zorunlu unsurlardır ve mutlaka kullanılmalıdır.

MM, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından üretilen ve GİB'nin yapılacak bir kısım düzenlemeler de (e-fatura ve e-defter gibi) bir işlem sertifikasıdır. E-imza ise 5070 sayılı Kanun çerçevesinde ilgili kurumlar tarafından üretilen ve ıslak imza ile aynı hukuki sonuçlara sahip nitelikli bir işlem sertifikasıdır.

EİK'nin 5.maddesinin açık hükmü karşısında güvenli e-imza ile düzenlenen elektronik fatura, düzenlenen usullere uygun olmak şartıyla gerek idari aşamada gerekse yargı aşamasında delil olarak kabul edilmeleri mümkündür. Kağıt ortamında düzenlenen fatura ile aynı hükümlere sahip olmakla birlikte işlemlerin ispatlanmasında sahibi lehine delil olarak kullanabileceği ifade edilmektedir (Biyar, 2009:204).

3.1.1.2.5. E-Faturada Mali Mühür

Mali mührü en kısa hali ile e-imzanın kurumlardaki karşılığı olarak tanımlamak mümkündür. Mali mühür, kanuni düzenlemeler çerçevesinde kullanılmak üzere, tüzel kişi ve kurumlara ait veri bütünlüğünün, verinin kaynağının ve içeriğinin garanti altına alınmasını ifade etmektedir. E-fatura ve e-defter uygulamaları kapsamında ise mali mühür, Vergi Usul Kanunu'na göre yapılacak düzenlemeler çerçevesinde kullanılmak üzere, tüzel kişi ve diğer kurum, kuruluş ve işletmelere ait veri bütünlüğünün kaynağın içeriğinin garanti altına alınması ile gerekli durumlar da gizliliğin sağlanması fonksiyonlarının yerine getirilmesi amacıyla oluşturulan ve e-fatura ve e-defter uygulamaları bünyesinde yapılan işlemlerde kullanılması zorunlu olan ve Başkanlık adına TÜBİTAK tarafından hazırlanan elektronik sertifika altyapısı ifade etmektedir.

Kullanım alanı ve fonksiyonları nedeniyle mali mührün, kurumun bildirilen yetkili veya yetkililerinin kontrolü altında kullanılması, yetkili kişi veya kişilerin

değişmesi halinde de yeni yetkili veya yetkililerin derhal belirlenmesi ve bunlara ait bilgilerin Başkanlıkça (GİB) belirlenen yöntemlerle bildirilmesi zorunludur. Mali mühür tüzel kişiler ile kurum, kuruluş ve işlemler tarafından elektronik belge olarak oluşturulacak faturanın bütünlüğünün, kaynağının ve içeriğinin garanti altına alınması, elektronik ortamda muhataplarına iletilmesi ve elektronik ortamda saklanması sırasında güvenliğinin ve gizliliğinin sağlanması amacıyla kullanılmaktadır. E-fatura uygulamasında veri akışının güvenliğinin sağlanması, kaynağın inkar edilemezliği ve veri bütünlüğünün korunması için mali mühür (gerçek kişiler tarafından e-izmza kullanılabilir) kullanımı zorunludur. Buradan da anlaşılacağı üzere MM (veya e-imza) olmaksızın e-fatura düzenlenemeyeceğinden MM son derece önemli bir konuyu ifade etmektedir (Doğan, 2014:290).

3.1.1.2.6. E-Faturada E-İmza

Bahsedildiği üzere, kurumlardaki mali mührün gerçek kişilerdeki karşılığı e-izmzadır. Mali mührün e-fatura kullanımında kurumlar için ifade ettiği özelliklerin tamamını, e-izmza gerçek kişilerde bu özellikleri sağlamaktadır. 27512 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 416 Sıra No’lu VUK Genel Tebliği’nde belirtildiği üzere yararlanmak isteyen gerçek mükellefler, öncelikle 5070 sayılı EİK hükümleri çerçevesinde üretilen nitelikli elektronik sertifikaya sahip olmaları gerekmektedir. Bu sayede e-faturanın veri bütünlüğü, kaynağı ve inkar edilemezliği gerçek kişi mükellefler için e-izmza sayesinde sağlanmış olacaktır. E-faturalarda e-izmza ile birlikte mükellefler faturanın içeriğini gördüğünü, onayladığını ve kabul etmekte olduğunu belirtmektedir.

3.1.1.3. Elektronik Haciz (E-Haciz) Uygulaması

Teknolojinin gelişimi, kamu kurumlarının da bazı uygulamalarını güncellemek durumunda bırakmış, buna paralel olarak ülkemizde e-devlet uygulaması kullanılmaya başlanmıştır. E-Devlet uygulaması ile kamu işlemlerinin önemli bir kısmı bilgisayar ortamında görülebilecek olup, en önemli kazanç ise bürokratik işlemlerin kısılması ve zaman kaybının ortadan kalkmasıdır. Kısacası e-devlet, kamu kurum ve kuruluşlarının, milletle teknolojik ortamda buluşması,

işlemlerinin yapılması, devlet ile toplumun teknolojik ağ ortamında kaynaşması demektir. Bu uygulamalardan bir tanesi de Elektronik Haciz (e-Haciz) uygulamasıdır.

3.1.1.3.1. Elektronik Haciz (e-Haciz) Kavramı

Kamu alacaklarının tahsilini en hızlı ve etkin şekilde gerçekleştirmek amacıyla, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna (AATUHK) dayanarak çıkartılan, vergi dairelerinin mükellefler ile ilgili haciz işlemlerini elektronik ortamda yapmasına e-haciz işlemi denilmektedir.

E-haciz projesi; 6183 sayılı AATUHK'nin 79.maddesine istinaden düzenlenen haciz bildirimlerinin, MB GİB'nin alacaklı vergi daireleri adına e-haciz uygulamasına katılan bankalara elektronik ortamda tebliğ edilmesini, bu tebligatlara elektronik ortamda bankalar tarafından cevap verilmesini ve haczin tatbik edilmesi işlemlerini içermektedir.

E-haciz uygulaması kapsamında GİB Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) dahil toplam 38 banka ile protokol imzalamıştır. MKK ile imzalanan protokol ile de borçlu mükelleflerin mal varlıklarına (menkul kıymetlerini) elektronik ortamda haciz uygulanmaktadır. Haftanın belli günlerinde bankalara haciz paketi güvenli bağlantı ile gönderilmektedir. Bankalar haciz paketinin tebellüğ edildiği tarih ve saati takip eden 24 içinde cevap vermek zorundadır. Bankalar ile yapılan bilgi alışverişinde e-imza kullanılmakta olup, tebliğ işlemi zaman damgalanması yapılmaktadır. Türkiye genellikle günlük e-haciz uygulanabilecek borçlu mükellef sayısı İdarece günün elektronik ve mali şartları çerçevesinde belirlenmektedir. Bu, bütün vergi daireleri ve mal müdürlüklerinde her gün sınırlı sayıda haciz bildirisi düzenlendiği anlamına gelmektedir. Protokol imzalayan bankalara kağıt ortamında haciz bildirisi gönderilmektedir (Doğan, 2014:75).

VEDOP3 doğrultusunda kamu alacaklarını süratle tahsili posta, kırtasiye gibi takip masraflarının ve idarenin iş yükünün azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması amacıyla elektronik haciz (e-haciz) projesi geliştirilmiştir. 5228 sayılı Gelir Vergisi Kanunu, AATUHK, ÖTVK ve VUK Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun

üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda haczine imkan veren yasal düzenleme yapılmış, projenin taraftarı olan bankalar ile görüşmeler başlatılmış ve proje altyapısı oluşturulmuştur. Proje ile vergi dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin banka genel merkezlerine, banka bildirimlerinin vergi dairelerine ve vergi dairesi değerlendirmelerinin banka genel merkezlerine elektronik ortamda aktarımı e-imza ile sağlanmaktadır. Projenin pilot uygulaması anlaşma sağlanan 38 banka ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yürütülmektedir. E-haciz projesinin üç ayağı bulunmaktadır. Bunları Vergi Dairesi, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK) ve bankalar olarak sıralamak mümkündür (Şakar, 2011:4).

3.1.1.3.2. Elektronik Haciz (E-Haciz) Uygulamasının Hukuki Dayanağı

6183 sayılı Amme Alacakları Tahsili Usulü Hakkındaki Kanununun 79. maddesinin 1.fıkrasında, *'Hamiline yazılı olmayan veya cirosu kabil senede dayanmayan alacakları ile maaş, ücret, kira vesaire gibi her türlü hakların ve fiilen tutanak düzenlemek suretiyle haczi kabil olmayan 3.şahıslardaki menkul malların haczi, borçlu veya zilyet olan veyahut alacak ve hakları ödenmesi gereken gerçek ve tüzel kişilere, kurumlara haciz keyfiyetinin tebliğ suretiyle yapılır. Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacak tahsil dairelerince ya da alacaklı amme dairesi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir. Elektronik ortamda yapılacak tebliğe ve cevapların elektronik ortamda verilebilmesine ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir'* hükmü bulunmaktadır.

30.06.2007 tarihli ve 26568 sayılı Resmi Gazete (RG)'de yayınlanan Seri A, Sıra No:1 Tahsilat Genel Tebliği ile kanun verdiği bu yetki; *'....alacaklı amme idarelerinin Bakanlığı(GİB)'nin uygun görüşünü de almak suretiyle banka genel müdürlükleri ve Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş. ile yapacakları anlaşmalar çerçevesinde, e-imza ya da şifre kullanılmak suretiyle haciz bildirimlerinin elektronik ortamda sadece bu kurumlara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması uygun görülmüştür'* şeklinde kullanılmıştır.

6183 sayılı Kanun'un 79. maddesine istinaden düzenlenen haciz bildirilerinin, alacaklı vergi daireleri adına GİB'nin banka genel müdürlüklerine elektronik ortamda tebliğ edilmesi ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilmesi, verilen cevaplar doğrultusunda vergi dairesince mükellef hesaplarına tatbik edilen hacizlerin devam etmesi gerekenler ile kaldırılması gerekenlerin belirlenmesi, devam etmesi gereken hacizlere istinaden haczedilen menkul mallar ile her türlü alacak ve hakların paraya çevrilmesi ve vergi dairesi hesaplarına aktarılmasına yönelik usul ve esasları düzenleyen elektronik haciz protokolü muhtelif tarihlerde GİB Başkanlığı ile Elektronik haciz uygulamasına katılan banka Genel Müdürlükleri arasında imzalandığı belirtilmektedir (Doğan, 2014:76-77). Haciz işlemlerinin elektronik ortamda yapılabilmesi ile uzun zaman alan yazışmalar sona ermektedir. Kayıtlı olan menkul hakkında kısa sürede tespit ve haciz işlemi yapılması imkanı doğmaktadır (Çakmakkaya, 2013:59).

3.1.1.3.3. Elektronik Haczin Amacı

2009 yılından beri uygulanmakta olan e-haciz uygulaması, işgücü ve zaman tasarrufu sağlaması bakımından vergi dairelerince çok tercih edilen ve çabuk sonuç veren bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır. Cebren tahsilat süresinin hızlandırılması ve etkinliğinin artırılması kapsamında, vergisini zamanında ödemeyenler tespit edilerek, süresinde ödenmeyen vergi ve cezalarının cebren tahsiline gidilmekte, ilk aşamada vergi borçlusunun gayrimenkul ve motorlu taşıt bilgileri öncelikli olmak üzere tüm malvarlığına elektronik ortamda ulaşılabilmesi için ilgili kurumlarla işbirliği çalışmalarında bulunulmakta, vergi borcunun mükellefin banka hesabından otomatik olarak cebren tahsili sağlanmaktadır (Buran, 2013:113).

Uygulanmakta olan e-haciz ile birtakım sorunlar giderilmeye çalışılmış olup, bunun yanında birden fazla amaç sağlanmaya çalışılmaktadır. Bunları;

- Kamu alacaklarının ivedi şekilde tahsil edilmesi
- Haciz uygulamasının teknolojik ortama aktarılması

- Mükellefler ile idare arasındaki iş yükünün azaltılması
- Takip masraflarının minimum düzeye indirme isteği
- Zamandan tasarruf sağlamak
- Haciz işlemlerinin takibinin kolaylaştırılması vesaire olarak sıralamak mümkündür.

Teknolojinin kullanımı ile birlikte e-haciz uygulamasının gelişmesi ve çok daha yaygın olarak kullanılması mümkün hale gelecektir. E-haciz uygulaması, internet ortamında Gelir İdaresi Başkanlığı ve protokol imzalanan bankalar arasında gerçekleştirilmektedir. Bu süreçlerde hem bankaların temsilcilerinin hem de kamu kurumlarının, söz konusu iletileri gönderirken e-imza kullanması, işlemlerin daha hızlı, güvenli, ekonomik olmasını sağlamaktadır.

Günlük olarak e-haciz uygulamalarının süreklilik arz ettiği ve bununla ilgili işlemler de gerek kağıt kullanım miktarındaki azalma, gerek zaman ve işgücü tasarrufu düşünüldüğünde, önemli şekilde verimliliği artırıcı rakamların ortaya çıkması söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda e-hacze konu kişilerin bilgilerinin de yanlış kişi veya kurumlar ile paylaşılmasının da önüne geçilmesi e-imza ile mümkün hale gelmektedir. Nitekim e-imza ile söz konusu veriler güvenli olarak karşı tarafa iletilebilmektedir.

3.1.1.4. Doküman Yönetimi ve İş Akış Sistemi (DYİAS)

E-imzanın Gelir İdaresi başkanlığı bünyesinde kendisine kullanım alanı bulan bir diğer uygulama ise Doküman Yönetimi ve İş Akış Sistemi (DYİAS)'dir.

Kamu ve özel sektör kurumlarına bilgi işlem teknolojilerinin sağladığı en büyük avantajlardan birisi de hiç şüphesiz kağıda dayalı iş ve işlem süreçlerinin elektronik ortamlara aktarılmasıdır. Özellikle kamu kurumlarında yazışmaların elektronik ortamda aktarılması kamunun modernizasyonu açısından gerekli olduğu gibi vatandaş memnuniyetini artırmak açısından da son derece önemlidir. Günümüzde hızlı bir şekilde bütün kamu kurumları hem iç hem de dış yazışmalarını büyük ölçüde elektronik ortamlara taşımaktadırlar. Son yıllarda özellikle e-imza

uygulamalarının kanuni bir temele oturtulması ve teknik olarak yaygınlaşması ile birlikte kamu kurumlarının iç ve dış yazışma prosedürlerinin kağıttan elektronik ortama taşınması çok kolaylaşmıştır. DYİAS ile GİB'nin iç mevzuatına ve prosedürlerine tam uyumlu olarak dokümanların üretilmesi, güvenli bir ortamda kayıt altına alınması, sevk ve idare edilmesi, arşivlenmesi ve raporlanması sağlanmaktadır. DYİAS web tabanlı ve e-imza destekli çözüm sunan elektronik bir belge yönetim sistemini ifade etmektedir. Günümüzde GİB'nin iç yazışmalarının tamamı DYİAS ile elektronik ortama aktarılmaktadır. Sistemin diğer kamu ve kuruluşları ve mükellefler ile entegrasyonu çalışmalarına ise devam edilmektedir (Doğan, 2014:57).

3.1.1.4.1. Doküman Yönetimi ve İş Akış Sisteminin Amacı ve Kapsamı

DYİAS'nin amacı, kağıt ortamında oluşturulan dokümanları elektronik belge haline dönüştürmek, dönüştürülen belgelerin ve mevcut belgelerin tanımlanan iş akışları ile dolaşımını yönetmek, bu belgeleri doküman ambarları içerisinde güvenli bir şekilde saklamak ve belge/bilgi kaynaklarına hızlı ve etkin ulaşım sağlamaktır. DYİAS'nin kapsamı, 'Kağıtsız ofis' bakış açısı altında, GİB'de oluşturulan ve farklı kullanıcılar tarafından kullanılan değişik tür ve kategorilerdeki bütün dokümanların hayat döngüleri boyunca, sistematik olarak elektronik ortamda saklanması ve etkin olarak yönetilmesidir. DYİAS, bir dizi kanun, yönetmelik ve genelgeler esas alınarak şekillendirilmiş elektronik bir yönetim belge sistemini ifade etmektedir (Doğan, 2014:59). DYİAS bünyesinde bulunan belgeler e-imza ile imzalanabilir. Aynı şekilde dışarıdan e-imza ile imzalanmış olan bir belge veya belgeler bütünü de DYİAS'nin kapsamına alınması mümkündür.

3.1.1.4.2. DYİAS Uygulamasının Avantajları

DYİAS'nin mevcut belge yönetimine karşı birtakım avantajları bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür;

- **Zaman Tasarrufu:** DYİAS sisteminde evraklar elektronik ortamda karşı tarafa iletildiğinden zaman kaybı ortadan kaldırılmış olacaktır.

- **İş Gücü Tasarrufu:** DYİAS sisteminde evrakın künye bilgileriyle beraber sisteme kaydedilmesi hem evrak kaybolursa dahi kullanıcıya istediği zaman sistem üzerinden evrakın bir örneği alınmakta hem de havale işlemleri, paraf ve onay işlemleri sistem üzerinden yapılacağından zamandan maksimum kazanç sağlanmaktadır.
- **Kağıt Tasarrufu:** DYİAS sisteminde evraklar elektronik ortamda hazırlanıp, akışa da elektronik ortamda girerler. Evrak üzerinde gerekli işlemler yapıldıktan evrak yine elektronik ortamda sonlandırılır ve arşive kaldırılır. Aynı zamanda evrakların kaybolma veya zedelenme ihtimali ortadan kaldırılmış olur.
- **Maliyet Tasarrufu: DYİAS:** Üretilen evrak ve elektronik formlar, sistemde tanımlı iş akışları sayesinde elektronik olarak sevk edilerek kağıt tasarrufunun yanı sıra zaman ve maliyet tasarrufu da sağlanmaktadır.
- **Yer Tasarrufu:** Bilgi, belge ve dokümanların çoklu kullanımına imkan veren elektronik bir ortamda, tek noktadan, kolay erişilebilir bir biçimde kullanılmasını sağlamaktadır. Bu sayede verimli bir ofis ortamı oluşturarak dokümanların kağıda basılması, kopyalanması, dosyalarak arşivlenmesi işlemlerinde harcanan emek, zaman ve masrafların en aza indirgenmesi amaçlanmaktadır.
- **Evraklara Ulaşım Kolaylığı:** DYİAS ile belgeler kurumsal ve standart dosya planlarına uygun olarak arşivlenmekte ve tanımlanmış olan meta datalar üzerinden veya tam-metin arama ile gelişmiş arama yapılarak bilgiye hızlı ve etkin bir erişim sağlanmaktadır.
- **Dijital Arşiv ile Muhafaza:** mevcut sistem de evrak arşivleme yoktur. Dolayısıyla evraklar sadece fiziksel ortamda arşivlenmektedirler. Bu da arşive kalkan evrakın bir şekilde kaybolması sonucunda bu evraka ulaşmaması anlamını taşır. DYİAS sisteminde ise arşivleme sistemi mevcuttur. Evrak sistem üzerinden arşive kaldırılabilen ve saklanabilmektedir. Bu da herhangi bir sebepten dolayı (yangın, deprem gibi

afetler veya yıpranma kaybolma vb.) evrakın zarar görmesi durumunda kullanıcıların bu evrağa istedikleri zaman ulaşabilmesini sağlamaktadır.

- **E-imza Desteği:** Mevcut sistem ile e-imza desteklemez iken, DYİAS sistemi ile e-imzalı belgeler üretilebilmekte, sevk ve arşiv işlemleri gerçekleştirilebilmekte, e-imza olarak genel belgeler sisteme dahil edilebilmektedir.
- **Mevzuatlara Uygun Sistem Yapısı:** DYİAS açık ismi ile Doküman Yönetimi ve İş Akış Sistemi kurumların evrak mevzuatlarına göre tasarlanmış olan ‘Evrak Akış’ programıdır. Kurumların organizasyon şemalarının tanıtıldığı sistemde analiz sonucu belirlenen evrak süreçleri tasarlanarak evrakın fiziksel ortamda girdiği süreçlere elektronik ortamda girmesi olanağı sağlanır. Ayrıca sistem üzerinde sonlanan evraklar, sistemde arşive kaldırılarak evrakların muhafazası sistem üzerinden gerçekleştirilir (Doğan, 2014:68-69-70).

DYİAS sisteminin uygulanması ile yukarıda bahsedildiği üzere birden fazla amaca ulaşılması mümkün olmaktadır. Avantajlarının bu kadar fazla olduğu bu uygulamanın geliştirilmesinde e-imza da önemli paya sahiptir. Özellikle doküman yönetiminin düzene girmesi ve daha kategorize edilme aşamasına bu uygulamanın ciddi anlamda aşamalar kat edebilmesi mümkündür. Söz konusu uygulamanın dokümanların sevk edilme ve arşivleme safhasında güvenliğinin sağlanması önemlidir. Gerek güvenlik aşamalarında gerekse arşivleme ve saklama safhalarında söz konusu dokümanların e-imza kullanılarak güvenliğinin sağlanması mümkündür. Dokümanların sevk edilme aşamasında iki tarafa da güvenli bir şekilde işlemlerin hızlı ve basit şekilde yürütmesi yine e-imza ile gerçekleştirilmektedir.

Vergi idaresi bünyesinde, mükelleflerin geçmiş beş yıla dönük bazı evraklarının saklanması gerekmektedir. Söz konusu yıllar içinde vergi idaresi ile muhatap olan ve mükelleflerin sayılarının her geçen gün arttığı düşünüldüğünde, vergi idareleri ciddi anlamda zaman ve mekan sıkıntıları yaşamaktadır. Söz konusu uygulama ile burada vergi idareleri hem zaman hem de mekan anlamında tasarruf

yapma imkanı sağlamaktadır. Nitekim bu uygulamanın da sağlıklı şekilde yürütülmesi e-imza ile mümkün olmaktadır.

3.1.1.5. Elektronik Defter

E-Defter, VUK ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince tutulması zorunlu olan defterlerin duyurulan format ve standartlara uygun biçimde elektronik dosya biçiminde hazırlanması, bastırılmaksızın kaydedilmesi, değişmezliğinin, bütünlüğünün ve kaynağının doğruluğunun garanti altına alınması ve ilgililer nezdinde ispat aracı olarak kullanılabilmesine imkan tanımayı hedefleyen hukuki ve teknik düzenlemeler bütünüdür (www.edeften.gov.tr).

3.1.1.5.1. Elektronik Defter Tanımı

E-defter, mükelleflerin tutmak zorunda oldukları Defter-i Kebir ve Yevmiye Defterlerinin, elektronik ortamda tutulmasına imkan tanıyan bir unsurdur. Nitekim e-defter kullanmak durumunda olan mükellefler belirlenmiştir. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 11.05.2016 itibariyle yayınladığı e-defter kayıtlı kullanıcı sayısı 49267 kişiyi/kurumu ifade etmektedir.

3.1.1.5.2. Elektronik Defter Kanuni Dayanağı

213 sayılı VUK'nin mükerrer 242'nci maddesinin 2 numaralı fıkrası ile *'Maliye Bakanlığı; elektronik defter, kayıt ve belgelerin oluşturulması, kaydedilmesi, iletilmesi, muhafazası ve ibrazı ile defter ve belgelerin elektronik ortamda tutulması ve düzenlenmesi ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye, elektronik ortamda tutulmasına ve düzenlenmesine izin verilen defter ve belgelerde yer alması gereken bilgileri internette dahil olmak üzere her türlü elektronik bilgi işlem araç ve ortamında Maliye Bakanlığına veya Maliye Bakanlığı'nın gözetim ve denetimine tabii olup, kuruluşu ve faaliyetleri, çalışma ve denetim esasları Bakanlar Kurulu'na (BK) çıkarılacak bir yönetmelikle belirlenecek olan bir özel hukuk tüzel kişiliğine haiz bir şirkete aktarma zorunluluğu getirmeye, bilgi aktarımında uygulanacak format ve standartlar ile uygulamaya ilişkin usul ve esasları tespit etmeye, bu kanun kapsamına giren işlemler de e-imza kullanım usul ve esaslarına düzenlemeye ve denetlemeye yetkili' kılınmıştır. Ayrıca söz konusu fıkra, 'VUK ve diğer vergi*

kanunlarında defter, kayıt ve belgelere ilişkin olarak yer alan hükümlerin elektronik defter, belge ve kayıtlar için de geçerli olduğu, Maliye Bakanlığı'nın, elektronik defter, belge ve kayıtlar için diğer defter, belge ve kayıtlara ilişkin usul ve esaslardan farklı usul ve esaslar belirlemeye yetkili' olduğu hükme bağlanmaktadır.

VUK mükerrer 257'inci maddesinin 1.bendinde ise *'Maliye Bakanlığı, mükellef ve meslek grupları itibarıyla muhasebe usul ve esasların tespit etmeye, bu Kanuna göre tutulmakta olan defter ve belgeler ile bunlara ilaveten tutulmasını veya düzenlenmesini uygun gördüğü defter ve belgelerin mahiyet, şekil ve ihtiva etmesi zorunlu olan bilgileri belirlemeye, bunlarda değişiklik yapmaya; bedeli karşılığında basıp dağıtmaya veya 3. kişilere bastırıp dağıtmaya ve dağıtırmaya, bunların kayıtlarını tutturmaya bu defter ve belgelere tasdik, muhafaza ve ibraz zorunluluğu getirmeye veya kaldırmaya, bu kanuna göre tutulacak defter ve düzenlenecek belgelerin tutulması ve düzenlenmesi zorunluluğunu kaldırmaya yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Söz konusu bu maddenin 3. bendinde, Maliye Bakanlığı'nın, tutulması ve düzenlenmesi zorunlu defter, kayıt ve belgelerin mikro film, mikro fiş veya elektronik bilgi ve kayıt araçlarıyla yapılması veya bu kayıt ortamlarında saklanması hususunda izin vermeye veya zorunluluk getirmeye, bu şekilde tutulacak defter ve kayıtların kopyalarının Maliye Bakanlığı'nın veya muhafaza etmekle görevlendireceği kurumlar da saklanması zorunluluğu getirmeye, bu konuda uygulama usul ve esaslarını belirlemeye yetkili' olduğu hükme bağlanmaktadır.* Diğer taraftan VUK'nin 175.maddesinin son fıkrasında MB'nin, muhasebe kayıtlarını bilgisayar programları aracılığıyla izleyen mükellefler ile bu bilgisayar programlarını üreten gerçek ve tüzel kişilerce uyulması gereken kuralları ve bilgisayar programlarının içermesi gereken asgari hususlar ile standartları ve uygulamaya ilişkin usul ve esasları belirlemeye yetkili olduğu hükmü yer almaktadır.

Elektronik defter ve belge sisteminin, elektronik defter ve belgelerin değiştirilememesi, bozulamaması, silinememesi, okunamaz hale getirilememesi, erişilememesi konularında önlemler içeren kontrol mekanizmaları bulunmaktadır (Gündeşli, 2006:3). Usul ve esasları 26225 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 361 Sıra no'lu VUK GT'de belirtilen elektronik defterler, söz konusu şartları taşıdığı

sürece elle tutulan defterler gibi ilk görünüş karinesinden yararlanmakta olduğu ve ispat hukuku karşısında aynı şekilde değerlendirileceği belirtilmektedir. Ayrıca elektronik ortamda defter tutulması uygulamasında e-imza düzenlemelerinin de dikkate alınması zorunluluk arz etmektedir (Biyar, 2009:205). Nitekim elektronik defterlerin tasdikinin ve istenildiğinde ispat aracı olarak öne sürülebilmesi gerekmektedir. Elektronik ortamda tutulan defterlerin güvenlik açısından e-imza ile imzalanması önem arz etmektedir. E-imza ile tutulan e-defterler güvenli kabul edilip istenildiği vergi idarelerine ve diğer resmi kurumlara karşı da sunulabilecektir. E-imza kullanımı söz konusu olmadan tutulan e-defterler hem kanuni açıdan hem de kullanım aşamasında güvenlik anlamında eksik kalması gibi bir durum ile karşılaşılması mümkün olacaktır. Böyle bir durumda e-defterlerin kullanılmasının istenilen sonuçları vermeyeceği söz konusudur.

3.1.1.5.3. Elektronik Defter Amacı

Evrak bazlı kayıt, muhafaza, ibrazdan, elektronik bazlı kayıt elektronik ortamda muhafaza ve ibraz sistemine geçiş, gerek vergi idaresi gerekse mükellef açısından çok ciddi faydalar sağlayacaktır. Elektronik defter, belge ve kayıtların klasik anlamdaki defter, belge ve kayıtlara eşdeğer tutulması ile birlikte ilk olarak kırtasiye, baskı muhafaza, nakil gibi ölçülebilir masraf kalemlerinde ciddi düşüşler yaşanacaktır. Bunun yanı sıra kayıtların tutulma ve verilerin işlenmesindeki kolaylık, bir defa oluşturulmuş elektronik kaydın pek çok amaç için kullanılabilmesi ve en önemlisi bu kayıtlardan hareketle oluşturulacak temel belgelerin kayıtlar girildiği anda kendiliğinden oluşabilmesi, hata yapma riskinin en alt düzeye inmesi gibi pek çok nedenle elde edilecek maliyet düşüşleri de dikkate alınması gerekmektedir (Alptürk, 2005:250).

E-defter, hem mükelleflerin hem de birçok kamu ve özel sektör kurumunun vergisel ve vergisel olmayan birçok amacına katkıda bulunacak olan bir uygulamadır. Elbette bilgi teknolojilerinin bu kadar yoğun olarak kullanıldığı günümüzde diğer ülkelerdeki benzer uygulamalara paralel olarak e-defter uygulamasının ülkemizde de hayata geçirilmesi bir gerekliliğin ötesinde artık bir

zorunluluk haline almıştır. Ayrıca e-defter, mükelleflerin uyum maliyetlerini ciddi katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda e-deftere geçirilmesinin amaçlarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Doğan, 2014:264);

- Defter kayıtlarının oluşturulması ile ilgili yükümlülükleri değişen teknolojik ve idari ihtiyaçlara uygun biçimde revize etmek,
- Kağıt ortamında basım, tasdik ve saklama yükümlülüklerine ortadan kaldırmak suretiyle bu yükümlülüklerin elektronik ortam ve araçlarla yerine getirebilmesine imkan sağlamak,
- Mükellef hizmetlerinde ve idari işlemlerde yeni açılımlar sağlamak,
- Vergiye gönüllü uyumu artırmak,
- Elektronik denetim için uygun altyapıyı oluşturmak ve yerleştirmek,
- Uzaktan denetim yapabilmenin kapısını aralamak,
- Uluslar arası ortak denetime imkan sağlamak,
- Farklı yasal ortamlarda faaliyet gösteren uluslararası firmaların hem yönetsel hem de iç ve dış denetimleri ihtiyaçları için ortak bir format ve standart sağlamak.

E-defter uygulaması şüphesiz sadece MB uygulamaları için değil, firmalardan çeşitli sebeplerle (örneğin, bakanlarca kredi taleplerinin değerlendirilmesi) bilgi ve formatlar isteyen diğer kamu ve özel sektör kurumları içinde standart bir veri formatında bilgiler sunacağı için büyük öneme sahip bir uygulama anlamına gelmektedir.

Elektronik Defter tutan mükelleflerin bu defterleri eskisi gibi yazdırmalarına gerek bulunmamaktadır (Kökbulut, 2013:1). Bu da kullanıcılarına zaman, mekan, arşivleme, istatistik oluşturma gibi avantajlar sağlamaktadır.

3.1.1.5.4. Elektronik Defter Tutmak Zorunda Olan Mükellefler

Elektronik defter zorunluluğu getirilen mükellefler, 28141 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan VUK 421 Sıra No’lu Genel Tebliği’nde düzenlenmektedir. Bu tebliğe göre;

- 4/12/2003 tarihli ve 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu kapsamında madeni yağ lisansına sahip olanlar ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31/12/2011 tarihi itibariyle asgari 25 Milyon TL brüt satış hasılatına sahip olanlar ile
- 6/6/2002 tarihli ve 4760 sayılı Özel Tüketim Kanun’una ekli (III) sayılı listedeki malları imal, inşa ve ithal edenler ile bunlardan 2011 takvim yılında mal alan mükelleflerden 31/12/2011 tarihi itibariyle asgari 10 Milyon TL brüt satış hasılatına sahip olanlar e-defter tutma zorunluluğu olduğu açıklanmaktadır.

3.1.1.5.5. Elektronik Defter Kullanan Mükelleflerin Taşınması Gereken Özellikler

Bu konu ile ilgili 2 Sıra no’lu e-Defter Genel Tebliği’nde gerçek kişiler ile tüzel kişiler için 2 farklı düzenleme yapılmıştır.

- Gerçek kişiler elektronik defterlerini, ilgili olduğu ayı takip eden üçüncü ayın son gününe kadar kendilerine ait güvenli e- imza ile imzalar.
- Tüzel kişiler elektronik defterlerini, ilgili olduğu ayı takip eden üçüncü ayın son gününe kadar (hesap döneminin son ayına ait defterler kurumlar vergisi beyannamesinin verildiği ayın son gününe) kendilerine ait Mali Mühür ile onaylar.

Defterlerini elektronik defter biçiminde tutmaya başlayanlar, söz konusu defterlerini kağıt ortamında tutamazlar. E-defter tutma sürecinde hesap döneminin ilk ayını beratının alınması açılış onayı, son ayının beratının alınması ise kapanış onayı yerine geçer. Mükellefler tarafından oluşturulan e-defter kayıtları imzalanıp/mühürlenip berat dosyası oluşturulduktan sonra, bu berat dosyası ‘e-defter

uygulaması' aracılığı ile GİB sistemine yüklenerek Başkanlık Mali Mührü ile mühürlenir. Buna göre e-defter oluşturma sürecinin son adımı beratın Başkanlık mali mührü ile mühürlenmesidir. Genel Tebliğ kapsamında kendilerine izin verilen tüzel kişiler, www.edefer.gov.tr internet adresinde duyurulan format ve standartla uygun e-defterlerini oluşturmaları mümkündür (Doğan, 2014:270).

Elektronik defterler söz konusu kurumların faaliyetleri ile ilgili bilgileri içerdiğinden dolayı gizli tutulması ve saklanması gerekmektedir. İnternet ortamında oluşturulan e-defterlerin şifrelenmesi e- imza ile mümkün olmaktadır. Söz konusu defterlerin vergi idaresi tarafından talebi sırasında da aynı şekilde güvenli e-imza ile imzalanmış e-defterlerin mükellef tarafından vergi idaresine gönderimi sağlanabilir. Burada e-imza ile imzalanmış defterler, vergi idaresi tarafından kabul edilmektedir. E-imza ile defterlerin güvenliği sağlandığından dolayı vergi idaresi bu uygulamayı bazı mükelleflere kullanım imkanı sağlamıştır. Burada hem vergi idaresi hem de mükellefler e-defterlerini elektronik ortamda sunabilme ve inceleme imkanına sahip olmaktadır. Her iki tarafa da söz konusu uygulamanın zaman tasarrufu sağladığı gibi işlemlerin ivedi şekilde görülmesi gibi kolaylıklar da sağlamaktadır.

3.1.1.6. Kayıtlı Elektronik Posta Kullanımı (KEP)

Kayıtlı Elektronik Posta Uygulaması, çok yeni bir konu olmakla birlikte 2013 yılı itibari ile vergi alanında kullanılmasına başlanmıştır.

3.1.1.6.1. Kayıtlı Elektronik Posta Kavramı

Elektronik ortamda bilgi ve belge paylaşımında yaygın olarak kullanılmakta olan elektronik posta, iş ve işlemlerin daha hızlı ve daha kolay yapılmasına imkan sağladığı için günümüzde önemli bir araçtır. Ancak elektronik posta ile haberleşmenin taraflar arasında teknik olarak güvenli ve hukuken geçerli bir şekilde yapılabilmesi için ilave güvenlik hizmetlerine gereksinim duyulmaktadır. Bu ihtiyaçları karşılamak üzere geliştirilen kayıtlı KEP, elektronik iletilerin, gönderimi ve teslimatı da dahil olmak üzere kullanımına ilişkin olarak hukuki delil sağlayan, elektronik postanın nitelikli şeklini ifade etmektedir. KEP uygulamasını aynı

zamanda, kanuni olarak geçerli ve teknik olarak güvenli elektronik posta şeklinde tanımlanması mümkündür (Doğan, 2014:155).

KEP, elektronik iletilerin gönderimi, ve teslimatı da dahil olmak üzere kullanımına ilişkin olarak hukuki delil sağlayan, elektronik postanın nitelikli şeklini ifade etmektedir (KEP Yönetmelik m.4/i). Burada kayıtlı elektronik posta kullanımı kişilerin verilerini gönderdiğinde, içeriğin güvenli şekilde karşı tarafa ulaşmasının yanında aynı zamanda hukuki alanda da kendilerine ileride açıklanacağı üzere birtakım avantajlar getirmektedir.

3.1.1.6.2. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin Amacı

Günlük hayatta elektronik posta ve e-imza gibi teknolojiler bulunurken 'Kayıtlı Elektronik Posta' sistemine ihtiyaç duyulma sebebi, kişisel verilerin daha iyi bir şekilde korunması ve uluslararası düzenlemeler dikkate alınarak verilerin karşı tarafa ulaştırılması olarak ifade edilmektedir (Kaya, 2015:1).

KEP sistemi Türkiye'de 'resmi', 'özel' ve bilhassa 'ticari' her türlü belgenin veya yazının kurum, kuruluş ve kişiler arasında yasal, geçerli ve güvenli bir biçimde elektronik olarak paylaşılabilmesinin mümkün olması amaçlanmaktadır. Bu sistem, yeni bir iletişim alanı olmasının yanında, elektronik ortamdaki gönderilerin teknik ve hukuki açılarından kesin olarak tespit edilmesini sağlayacak, işlemi yapan kişiler ile bilgi ve belgenin orijinalinin ve sonradan yapılan değişikliklerin belirlenmesi, bilgi ve belge üzerindeki işlemin zamanının saptanması, işlemi yapanın işlemi inkar etmesinin önlenmesi, güvenli haberleşmenin sağlanması, gizlilik ilkelerine uyulması ve sonuçta bilgi ve belgelerin güvenli bir ortamda saklanması gibi birçok imkanı da sunmaktadır (Akbulak, 2012:1).

Bu uygulamanın kullanılmasında aşağıdaki ilkeler geçerli olmaktadır (KEPY, m.5). Bu ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- Niceliksel ve niteliksel devamlılık, güvenilirlik, ayrımcı olmama, düzenlilik, verimlilik, açıklık, şeffaflık ve kaynakların etkin kullanılması,
- Alıcı ve göndericinin haklarının korunması,

- Hizmet kalitesinin sağlanması,
- Birlikte çalışabilme ilkelerine riayet edilmesi,
- Etkin ve sürdürülebilir rekabet ortamının sağlanması,
- Uluslararası standartların dikkate alınması,
- Bilgi güvenliğinin sağlanması,
- Kişisel verilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınması.

3.1.1.6.3. Kayıtlı Elektronik Posta Özellikleri

KEP, yasal olarak geçerli ve teknik olarak güvenli elektronik posta olarak kabul edilmektedir. KEP e-imza ve zaman damgası kullanılarak (Doğan, 2014:158),

- Bir elektronik postanın iletildiğini garanti altına alır,
- Gönderen ve alan tarafların kim olduklarının bilinmesini sağlar,
- Gönderilen iletinin ne olduğunu tespit eder,
- İçeriğinin başkalarınca değiştirilmediğini garanti altına alır,
- Gönderim zamanının kesin olarak tespit edilmesini sağlar,

KEP, elektronik posta yoluyla yasal geçerli ve teknik olarak güvenli bir şekilde e-belge paylaşımını sağlayabilen ve bu işlemlerle ilgili kesin delil teşkil eden tek araçtır. O halde KEP sistemi ile (Doğan, 2014:159);

- Elektronik belgenin orijininin (işlemi yapan kişi) belirlenmesi,
- Elektronik belgenin bütünlüğünün (belgede değişiklik yapıp yapılmadığının) korunması,
- Elektronik belge üzerinde yapılan işlem tarihinin ve saatinin tespit edilmesi,
- İşlemi yapanın işlemi inkar edememesi (işlemi yapan kişi belgeyi kendisine ait güvenli e-imzası ile imzalar),

- İletişimin gizliliği prensiplerine uygun olarak elektronik ortamda güvenli haberleşme,
- Elektronik belgelerin güvenli bir ortamda saklanması sağlanabilmektedir.

Nitekim bu gibi özellikler ile internet ortamındaki belge ve bilgiler, kişiler ve kurumlar arasında güvenli olarak iletilebileceğinden dolayı günümüz teknolojilerini de göz önüne aldığımızda şüphesiz kullanımının her geçen gün artacağı beklenmektedir. Bu nedenle bu konu ile ilgili çalışmaların üst düzey güvenlik önlemleri oluşturularak geliştirilmeye çalışılması ve gerekli hukuki düzenlemelerin takip edilerek, kullanıcıların haklarının korunması elzem bir konudur.

3.1.1.6.4. Kayıtlı Elektronik Posta Mevzuatı

6102 sayılı yeni TTK, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve hükümleri de esas itibariyle 01.07.2012 tarihi itibariyle yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Yeni TTK, ülkemiz ticaret hukuku alanına çok önemli yenilikler ve değişiklikler getirmekle birlikte, bu yeniliklerden birisini de ‘*Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi*’ oluşturmaktadır. Yeni TTK’nin ‘*Tacir Olmanın Hükümleri*’ üst başlığında yer alan 18’inci maddesinin 3.fıkrasında ‘*Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli e-imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır.*’ Hükümü yer almaktadır. Aynı Kanun’un ‘*Beyanlar, Belgeler ve Senetler*’ başlıklı 1525’inci maddesi de ‘*Tarafların açıkça anlaşmaları ve ihbarlar, ihtarlar, itirazlar ve benzeri beyanlar, fatura, teyit mektubu, iştirak taahhütnamesi, toplantı çağruları ve elektronik gönderme ve elektronik saklama sözleşmesi, elektronik ortamda düzenlenebilir, yollanabilir, itiraza uğrayabilir ve kabul edilmişse hüküm ifade eder. Kayıtlı Elektronik Posta Sistemi’ne bu sistemle yapılacak işlemlerle bunların sonuçlarına, kayıtlı posta adresine sahip gerçek kişilere, işletmelere ve şirketlere, Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcı (KEPHS)’sının hak ve yükümlülüklerine, yetkilendirilmelerine ve denetlenmelerine ilişkin usul ve esaslar Bilgi Teknolojileri ve*

İletişim Kurumu tarafından bir yönetmelikle düzenlenmekte ve Yönetmelik TTK'nin yayımı tarihinden itibaren 5 ay içinde yayımlanır. ' hükmünü geçerli olmaktadır.

KEP uygulamasının ilk kez 2011 tarihinde çıkan yeni TTK ile hayatımızdaki iş alanlarına girdiği ve belli kurum ve kuruluşlarda zorunlu olarak kullanılması gerektiği açıklanmıştır. Buna göre kayıtlı elektronik postanın özellikle Türk hukukunda delil olarak da değerlendirilebileceği söz konusu yönetmelikte vurgulanmış olduğundan, tacirler açısından ve diğer kullanım alanlarının tarafları açısından çok ehemmiyet taşıyan bir konu olduğu aşikar olup, kullanan kişilerin ve kurumların bilgilendirilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda çok güncel bir konu olması nedeniyle kullanımında özen gösterilmeli, kullanımının nelere mal olabileceği hakkında bilgilenmek gerekmektedir.

3.1.1.6.5. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin Hukuki Sonuçları

KEP adresi sahibi gerçek veya tüzel kullanıcıların (gönderici veya alıcı), gerçekten o kişi olduklarının adres tahsisi/sağlanması aşamasında tespit edilmesi, hesap sahibinin kep adresi ile ilgili yükümlülüklerinin ve sorumluluklarının farkında olması ve bunları bir sözleşme ve taahhünameyi bizzat imzalayarak beyan etmesi büyük önem arz etmektedir. Mevzuata göre, KEP sisteminde 'Gönderici' gerçek veya tüzel kişilerin, EİK ve ilgili mevzuat çerçevesinde NES sahibi olması ve KEP adreslerinin kullanıma açılmasını güvenli e-imza ile onaylaması ve KEP gönderilerinde güvenli e-imza kullanılması zorunludur. Alıcıların güvenli e-imza sahibi olma zorunluluğu yoktur, elle atılan ıslak imzaları ile veya güvenli e-imza ile KEP hesaplarının kullanıma açılmasını onaylayabilirler. KEP sistemi ile ilgili elektronik sistemde yapılan gönderilerin ne zaman yapıldığı, göndericinin ve alıcının kim olduğu ve gönderilen iletinin ve eklerinin ne olduğu, güvenli e-imza ve zaman damgası kullanılarak kesin olarak tespit edilebilmektedir. Sistem içerisinde yer alan taraflar arasında, gönderici taraf iletinin kendisi tarafından gönderilmediğini, alıcı tarafta kendisine ulaşmadığını ve iletim zamanını inkar edememektedir. KEP, ilgili yönetmelikte *'elektronik iletilerin, gönderimi ve teslimatı da dahil olmak üzere de kullanımına ilişkin olarak hukuki delil sağlayan, elektronik postanın nitelikli şekli'*

olarak tanımlanmakta ve KEP iletisi de *'KEP sistemi içerisinde KEPHS tarafından üretilen KEP delilini içeren ve KEPHS'nin işlem sertifikası ile imzalanmış ileti'* olarak ifade edilmektedir.

3.1.1.6.6. Kayıtlı Elektronik Posta Sisteminin GİB'de Kullanılması

KEP 'in Gelir İdaresi Başkanlığı'nda kullanımı oldukça sınırlıdır. KEP adresi Gelir İdaresi Başkanlığı ile birlikte 29 Vergi Dairesi Başkanlığı ve Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı için alınmış olup, 03.12.2013 tarihinden itibaren Başkanlık tarafından evrak gönderimi KEP sistemi üzerinden yapılmaya başlanmıştır. 01.01.2014 tarihinden itibaren de Kep adresi alan firma ve kurumlara da KEP sistemi üzerinden gönderim yapılmaya başlanmıştır. KEP 'in yaygın bir şekilde kullanımı ancak bu hesabı kullanan firma sayısının artması halinde mümkün olmaktadır (Doğan, 2014:160-161). Nitekim 18.09.2015 itibariyle Kep Kayıtlı Posta kullanıcı sayısı 120.000'in üzerinde olduğu Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından açıklanmıştır (<http://www.btk.gov.tr/>).

KEP uygulaması, vergi idaresi ile mükellefler tarafından kullanımı yaygınlaştırılması gereken konulardan birini ifade etmektedir. Çünkü günümüzde iletişimin önemi her geçen gün ve her alanda artma eğilimi göstermektedir. Aynı şekilde vergi idaresi ile mükellefin de ilişkilerinin geliştirilmesinde bu iletişimin bir türlü sağlanması gerekmektedir. Ve internet ortamının sağladığı imkânlardan biri olan Kep uygulaması, e-imza ile daha da güvenli hale getirilerek bu iletişimin sağlanmasında önemli role sahip olmaktadır. E-imza ile KEP uygulamasındaki veriler şifrelenebilir, saklanabilir ve karşı tarafa güvenli şekilde iletilmektedir.

3.1.1.7. Elektronik Arşiv (E-Arşiv)

Vergi hukuku alanında kullanılmaya başlanılan uygulamalardan birisi de Elektronik Arşiv Uygulamasıdır.

3.1.1.7.1. Elektronik Arşiv Kavramı

29221 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 433 sayılı VUK Genel Tebliği’nde belirtilen şartlara uygun olarak elektronik ortamda oluşturulan faturanın elektronik ortamda muhafaza ve ibraz edilmesine, elektronik arşiv denir (VUK, 433 sayılı GT).

Teknolojinin gelişmesi sonucunda birçok iş ve işlemler elektronik ortamda yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle teknolojinin kullanımı ve birtakım faydalarının değerlendirilmesi elzem bir konu haline gelmiştir. Elektronik Arşiv, elektronik ortamda oluşturulan faturaların yine elektronik bir ortamda kaydedilerek, düzenli bir şekilde istif edilmesi ve gerektiğinde kullanılabilmesi uygulamasıdır.

3.1.1.7.2. Elektronik Arşiv Kullanımı

Elektronik Arşiv (E-Arşiv) uygulamasının temelinde özellikle çok sayıda fatura düzenleyen işletmelerin faturaların kendilerinde kalan ikinci nüshalarının elektronik ortamda oluşturulmasına ve muhafaza edilmesine imkan sağlanmıştır. Ayrıca nihai tüketicilere e-arşiv kapsamında düzenlenen faturaların, müşterinin talebi doğrultusunda, elektronik veya kağıt ortamında düzenlemesi e-arşiv kapsamında mümkün olmaktadır (Doğan, 2014:319).

Bir ülkede en büyük organizasyon ve en büyük kurum devlettir. Doğal olarak bu en büyük kurum da en büyük belge ve arşiv sistemini bünyesinde barındırmaktadır. Devletin bu belge ve arşiv sistemini çalıştırması tabii ki teknoloji kullanımından geçmektedir. Bu da devletin belge ve arşiv sisteminin arkasında sınırsız bir belge depolama kapasitesine ve sistemine sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Ülkemizdeki e-devlet olma yolundaki çabalar, e-arşivi de beraberinde getirmektedir. Yani e-devletin ön şartı e-arşivlerdir. E-arşivlerin oluşturulabilmesi kurumlarda belge işlemlerini yürütecek ‘Belge Yönetim Birimlerinin ‘ varlığını gerektirmektedir. Kurumsal bilgi ve belgeleri, üretme, kullanma, saklama, kurum içi haberleşme, kurum içi bilgi paylaşma, bilgi aktarma, kurumda günlük iş akışı içinde tüm kayıtları tutma, bilginin tüm kurum içerisinde en doğru, en hızlı şekilde iletme vb. işleri yürütme belge yönetim sisteminin ve birimlerinin temel prensibidir. Dolayısıyla kurumda belgelerin elektronik ortamda üretilmesi, yine elektronik

ortamda iletilmesi, teslim alındığının elektronik ortamda bildirilmesi, yanıtının yine elektronik ortamda hazırlanıp gönderilmesi ve elektronik ortamda dosyalanması, saklanması, ayıklama ve imhasının yine elektronik ortamda yapılması ve transferi (elektronik belgelerle birlikte) gibi tüm işlemlerin elektronik ortamda yapılması e-belge ve e-arşiv kavramı içerisinde yer almaktadır (Özdemirci, 2002:2-3).

Uygulamadan yararlanmak için mükelleflerin 397 Sıra no'lu VUK Genel Tebliğ'i ile getirilen E-fatura uygulamasına kayıtlı olmaları gerekmektedir. Mükellefler e-arşiv uygulamasını kendi bilgi işlem sistemini veya Başkanlıktan izin almış özel entegratör bilgi işlem sistemi üzerinden olmak üzere iki yöntemle kullanabilmektedir. Uygulamayı kendi bilgi işlem sistemi üzerinde kullanmak isteyen mükellefler <http://www.efatura.gov.tr/> internet adresinde yayınlanan e-arşiv uygulaması başvuru kılavuzunda açıklanan şartlara uygun olarak başvuru yapmaları gerekmektedir. E-arşiv uygulamasını Başkanlıktan e-arşiv izni almış özel entegratörlerin bilgi işlem sistemi üzerinde kullanmak isteyen mükellefler, doğrudan özel entegratöre başvuracak olup ayrıca başkanlığa başvuruda bulunmaları mümkün değildir. Özel entegratörler kendilerine başvuran mükellefler ile ilgili istenen bilgileri <http://www.efatura.gov.tr/> internet adresinde yayınlanan kılavuzlarda yer alan açıklamalara uygun olarak başkanlığa elektronik ortamda bildirmek mecburiyeti bulunmaktadır (Doğan, 2014:320).

VUK gereğince defter ve belgelerin 5 yıl saklanması zorunlu olduğu göz önünde bulundurulduğunda, vergi idareleri açısından evrakların takibi, oluşturulması, izlenilmesi ve gerektiğinde tekrardan kullanım için ortaya çıkarılması oldukça güç bir durumu ifade ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle e-arşiv gibi bir konunun hem kurumlar ve kişiler tarafından hem de devletin ilgili birimleri tarafından kullanılması şüphesiz birçok verimli ve avantajlı durumu ortaya çıkmasına neden olacaktır. Nitekim teknolojik ürünlerin geliştiği günümüzde, GİB gibi bir kurumun bu gibi ürünleri kullanıp, geliştirmesi ve araştırılması ihtiyari bir durumdan ziyade zaruri bir durumu ifade etmektedir. Nitekim 21.03.2016 itibari ile e-arşiv kayıtlı kullanıcı sayısı 3186 adettir (<http://www.efatura.gov.tr/>).

Aynı zamanda e-arşiv uygulamasında oluşturulan belgelerin formatı, üzerinde mali mühür/NES taşımaya, belge üzerinde doğrulamaya, görüntülemeye ve kâğıt baskı almaya imkân veren genel tanınırlığa sahip bir format olmalıdır (433 sayılı VUKGT, m.6).

3.1.1.7.3. Elektronik Arşiv Mevzuatı

E-Arşiv Uygulamasına İlişkin 433 Sıra no'lu VUK Genel Tebliği, 30.12.2013 tarihinde 28867 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin, sağladıkları verimlilik ve maliyet avantajı gibi nedenlerle mükelleflere ait iş süreçlerinde gittikçe daha yoğun bir şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, özellikle yüksek sayıda yasal belge ve kayıt ile ilgili süreçleri kâğıt ortamında yürütmek zorunda olan mükelleflere yönelik, gelişen teknolojiye uygun yeni usul ve esasların belirlenmesini zorunlu kılmaktadır (VUK 397 Sıra no'lu Gen. Teb.). Gerek mükelleflerin gerek ise vergi idarelerinin kâğıt ortamındaki iş süreçlerini elektronik ortama aktararak avantajlar sağlaması mümkündür. Bu nedenle e-arşiv uygulamasının kullanımının yaygınlaşması ve geliştirilmesi önemli bir hususu ifade etmektedir.

VUK hükümlerine göre fatura, kâğıt ortamında en az iki nüsha olarak düzenlenerek ilk nüshası (aslı) müşteriye verilen, ikinci nüshası ise yine kâğıt ortamında aynı kanunun muhafaza ve ibraz hükümlerine göre mükelleflerce saklanılan bir belgedir. 28867 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 433 Sıra no'lu Genel Tebliğ kapsamında elektronik ortamda oluşturulan faturanın, alıcısına kâğıt olarak gönderilen veya elektronik ortamda iletilen şekli belgenin aslı, düzenleyen taraftan muhafaza edilen elektronik hali ise ikinci nüsha hükmündedir. Bu tebliğ kapsamında başkanlıktan e-arşiv izni alan mükellefler elektronik ortamda oluşturdukları faturayı elektronik ortamda muhafaza ederler. E-arşiv uygulamasından yararlanabilmek için, söz konusu tebliğin dördüncü bölümünde belirtilen esaslara göre başvuru yapılması gerekmektedir.

E-arşiv uygulamasına kayıtlı olmak iki yöntemle mümkündür. Birinci yöntem, e-fatura kullanıcıları kendi bilgi işlemleri üzerinden başvuru

yapabilmektedir. İkinci yöntem ise Başkanlıktan (GİB) özel izin almış özel entegratörler üzerinden e-arşiv uygulamasına başvuru yapmaları mümkündür (433 VUKGT, m.4).

3.1.1.7.4. Elektronik Arşiv İzni Verilen Mükellefler

Tebliğ kapsamında e-arşiv uygulamasından yararlanma izni verilen mükellefler,

- 397 Sıra No'lu VUK Genel Tebliği ile getirilen e-fatura uygulamasına kayıtlı olanlara düzenledikleri faturaları alınan tebliğe göre e-fatura olarak oluşturmak, iletmek, muhafaza ve istenildiğinde ibraz etmek zorundadırlar.
- 397 Sıra no'lu VUK Genel Tebliği ile getirilen e-fatura uygulamasına kayıtlı olmayan vergi mükelleflerine e-arşiv uygulaması kapsamında fatura oluşturmaya, kağıt ortamında göndermeye ve oluşturulan faturaların ikinci nüshasına elektronik ortamda muhafaza ve istenildiğinde ibraz etmeye zorludurlar.
- Vergi mükellefi olmayanlara ise e-arşiv uygulaması kapsamında fatura oluşturmaya, müşterilerin talebi doğrultusunda elektronik ortamda iletmeye veya kağıt ortamında göndermeye, oluşturulan faturaların ikinci nüshasını elektronik ortamda muhafaza etmeye ve istenildiğinde ibraz etmeye zorunlu oldukları açıklanmaktadır (VUK, 433 sayılı GT).

E-arşiv kapsamında tüzel kişiler tarafından oluşturulan faturalar, söz konusu tüzel kişiliğe sahip kurum tarafından kurumun Mali Mührü ile, gerçek kişilerin ise NES ile imzalanır. Burada da e-imza kullanım alanı bulunmaktadır. Nitekim söz konusu belgelerin gerek kurumlar tarafından gerek ise gerçek kişiler tarafından sunulması veya istenildiğinde ilgili birimlere elektronik ortamda gönderilmesi ancak genel kabul görmüş e-imza ile mümkün olmaktadır. E-imza ile hem belgelerin güvenli şekilde saklanması hem de gerekli birimlere ulaştırılırken güvenli bir elektronik ortamın sağlanması mümkündür. Bu nedenle gerekli bilgi ve belgeler e-

imza kullanılarak hem şifrelenebilir hem de istenildiğinde sağlıklı bir şekilde karşı tarafa elektronik ortamda aktarılabilir.

3.1.1.8. Elektronik Tebligat (E-Tebligat)

Vergi hukukunda tebliğ türlerinin çeşitliliğini artıracak bir uygulama olan E-Tebligat konusu da internetin gelişmesi ile uygulamaya alınmıştır. E-tebligat, 213 sayılı VUK ve 456 sıra no.lu VUKGT hükümlerine göre tebliği gereken belgelerin, E-tebligat sistemi ile mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesini ifade etmektedir. E-tebligat ile yapılan tebliğ, fiziki ortamda yapılan tebligat ile aynı sonuçları doğurmaktadır (<http://www.gib.gov.tr>).

Tebligat, vergilendirme süreçlerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Vergilendirme sürecinin ilk aşaması olan tarh işleminden sonra, tebliğ işlemi gelmektedir. Tarh edilen verginin mükelleflerine tebliğ edilmesi önem arz etmektedir. Nitekim sadece tarh edilmiş, fakat tebliğ edilmemiş bir vergilendirme sürecinde istenilen sonuca gidilmesi mümkün değildir. Teknolojik gelişmelerin ışığında, vergi idarelerinin mükelleflere ulaşma imkânları her geçen gün artmaktadır. Çünkü günümüzde teknolojik imkânlar vergi idareleri ile mükelleflerin iletişim ağlarını artırmasına olanak sağlamaktadır. Vergi idarelerinin bu iletişimi sağlam kurması ve vergi konusunu mükelleflere doğru zamanlarda doğru kanallar ile yapması gerekmektedir. Kâğıt ortamındaki tebliğ süreci, yerini zamanla e-tebligat a bırakması söz konusu olabilir. Gerekli güvenliğin (e-imza vasıtasıyla) sağlandığı sanal ortamlarda, mükelleflere vergi borçlarının elektronik tebligat ile yapılması mümkündür.

3.1.1.8.1. Elektronik Tebligat Amacı

Tebligat, en önemli usul işlemlerindedir. Tebligatın işlevi hukuki bir işlemin ilgili kişiye bildirilmesidir. Tebligatta önemli olan nokta bu bildirim kişiyi ulaştırılmaya çalışılmasıdır. Burada en önemli husus tebligat yapılan kişiye gerçekte tebligatın yapıldığı anın tespiti ile ilgilidir. Bu nedenle elektronik yolla tebligat birçok ülkede çözülememektedir. Bu yolla ilgili ilk tebligat usulü tele faks ile yapılan

tebligat şeklidir. Bu yolla tebligat Kore’de en azından avukatlar için kabul edilmektedir. Bu olanaktan hareket edilerek ne ölçüde elektronik posta aracılığı ile tebligatın yapılabileceği tartışılmaktadır (Alptürk, 2008:70). Tebligat sadece vergi hukukunda değil, diğer tüm hukuk alanlarında en önemli usul işlemlerinden biridir. Zira bu yolla bir hukuki sürecin başladığı ilgisine haber verilmekte, tebligatın ilgiliye ulaştığı ana önemli hukuki sonuçlar bağlanmaktadır. Tebligatın hukuki ortamda gönderilmesi sırasında yaşanan süre kaybı, tebligat evrakının kaybolma ihtimali, ilgilinin mevcut adresinin tespit edilememesi ya da muhatap tarafından kasıtlı olarak adresin değiştirilmesi gibi nedenlerle tebliğ işleminin gerçekleştirilememesi veya gecikmesi nedeni ile yaşanan olumsuzlukları ortadan kaldıracak bir çözüm yolu olarak e-tebligat kavramı ortaya çıkmaktadır (Çakmakaya, 2013:55). E-tebligat uygulamasının (<http://www.gib.gov.tr>);

- Bilgi güvenliğini ve kişisel verilerin korunmasını sağlaması,
- Hizmet kalitesini artırması,
- Belgenin içeriğinin başkaları tarafından değiştirilemeyeceğini garanti etmesi,
- Fiziki ortamda haftalarca süren tebligat işlemi, elektronik tebligat sistemi ile saniyeler içinde gerçekleştirilmesine olanak sağlaması,
- Elektronik tebligat sisteminde, tebligatın ne zaman yapıldığını, gönderen kurumun ve alıcının kim olduğunu, gönderilen tebligatın ve eklerinin ne olduğunu, görüntülenebildiği için herhangi bir ihtilafa yer bırakmaması,
- Fiziki ortamda yapılan tebligatlar ücretli iken E-Tebligat ile yapılan tebligatlarda herhangi bir masraf bulunmadığından bütçeye katkı sağlaması,
- E-Tebligat sistemiyle yapılan tebligatlar, kâğıt, zaman ve enerji tasarrufu sağlaması gibi faydalar sağladığını söylemek mümkündür.

3.1.1.8.2. Elektronik Tebligat Mevzuatı

27/08/2015 tarih 29458 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 456 Sıra No’lu VUKGT hükümlerine göre, tebliği gereken belgelerin, E-Tebligat sistemi ile mükelleflerin elektronik adreslerine tebliğ edilmesi mümkün hale gelmiştir. Aynı tebliğe göre, elektronik yolla yapılan tebliğin, fiziki ortamda yapılan tebliğ ile aynı sonuçları vereceği belirtilmektedir.

28533 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Elektronik Tebligat Yönetmeliği (ETY)’nin amacı, elektronik ortamda yapılacak tebligatlara ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Söz konusu düzenlemede ‘*Anonim, limited ve Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketlere, elektronik yolla tebligat yapılması zorunludur. Gerçek kişiler ve diğer tüzel kişiler elektronik tebligattan isteğe bağlı olarak yararlanır.*’ hükmü yer almaktadır (ETY, m.7).

VUK 107’inci maddesi mükelleflerin beyannamelerini postayla veya elektronik ortamda göndermesine izin vermektedir. Söz konusu madde de ‘ Tebliğ yapılabilecek kimselere, 93’üncü madde de sayılan usullere bağlı kalınmaksızın, tebliğe elverişli bir elektronik adres vasıtasıyla elektronik ortamda tebliğ yapılabilir’ olarak ifade edilmektedir. Bu hali ile e-tebligat uygulamasını, vergi hukuku alanında kullanılmaya başlanması mümkün olmaktadır. Böylelikle tebliğ türlerini;

- İlmühaberli taahhütlü posta yoluyla tebliğ
- İlanen tebliğ
- Dairede veya komisyonda tebliğ
- Memur aracılığıyla tebliğ
- Elektronik tebliğ olarak sıralamak mümkün olmaktadır.

Bilindiği üzere VUK’nin 93. maddesi tebligat için ‘*tahakkuk fişinden gayri vergilendirme ile ilgili olup, hüküm ifade eden bilimum vesikalar ve yazılar adresleri bilinen gerçek ve tüzel kişilere posta vasıtasıyla ilmühaberli olarak, adresleri bilinmeyenlere ilan yoluyla tebliğ edilir.*’ kuralını koymaktadır. Özellikle vergi ihbarnamelerinin tebligatında ve kesinleştirilmesinde bu yol vergi idaresine

hayli zaman kaybettirmektedir. Hatta kesinleşmiş vergi borçlarının takibi için emirlerinin tebligatı bile gecikme ile yapabilmekte ve etkin bir takibat olmamaktadır. Elektronik altyapısını güçlendiren idare, mükellef takibinde ve alacak takibinde artık değişik yöntemlere yönelmeye başlamaktadır (Alptürk, 2008:70). 6183 sayılı AATUHK'nin 79. maddesinde şu şekilde tebligatın elektronik ortamda yapılabileceğine dair kayıt düşülmektedir. Söz konusu kanunda ' ... tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir' olarak ifade edilmektedir.

Maddede ayrıca 'tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, amme borçlusunun ve alacaklılarının bulunabileceği bankaların şubelerine doğrudan veya mahallindeki tahsil dairesi aracılığı ile tebliğ edileceği gibi MB tarafından belirlenecek tutarın üzerinde alacakları için doğrudan bankanın genel müdürlüklerine de tebliğ edilmeli, haciz bildirisi bankanın genel müdürlüğüne tebliğ edilmiş ise tüm şubelerini kapsayacak şekilde beyanda bulunma yükümlülüğü bankanın genel müdürlüğüne aittir' düzenlemelerine de yer verilecek tahsilata da teknolojik bir hız kazandırılmaya çalışılmaktadır (Alptürk, 2008:70).

E-tebligatta bilgi güvenliğinin sağlanması, kişisel verilerin korunması gibi önemli bazı unsurlar bulunmaktadır. Burada ilgili idari bilimler tarafından karşı tarafa tebliğ edilecek unsurların gizliliği ve güvenliği önemli bir konudur. Bu nedenle elektronik ortamlardaki işlemlerin güvenilir bir şekilde cereyan etmesine olanak verecek teknoloji, bahsedilen özellikleri itibarıyla e-imzadır. Nitekim ETY'nin 12. maddesinin a bendinde bahsedildiği üzere muhatap ya güvenli e-imzasını kullanarak ya da kendisine verilen bir şifre veya parola kullanarak söz konusu işlemi gerçekleştirmesi mümkün olmaktadır.

10139 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 7201 sayılı Tebligat Kanun'una 11.01.2011 tarihli 6099 sayılı kanununun 2. maddesi ile eklenen e-tebligat başlıklı 7/a maddesinde elektronik tebligata ilişkin bir düzenleme yapılmış, elektronik tebligat yapılabilmesi ilgilinin tebligata elverişli bir elektronik adres vererek bu

adrese tebligat yapılması isteğine bağlanmış, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlere elektronik yolla tebligat yapılması zorunlu kılınmış, elektronik yolla tebligatın, muhatabın elektronik adresine ulaştığı tarihi izleyen 5.günün sonunda yapılmış sayılacağı hükme bağlanmıştır. Mevcut yasal düzenlemelere bakıldığında, elektronik tebligatın yetkili kişi tarafından yapılıp yapılmadığı, tebligatın içeriğinin değiştirilip değiştirilmediği, tebligatı alan kişinin gerçekte o kişi olup olmadığına ilişkin bir kontrol mekanizmasının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Muhatabın gerçek kişi olması halinde öne çıkan hususlardan biri, tebliğ edilen dokümanın e-imza kullanılarak düzenlenmesi, böylece ilgisi ve yetkisi olmayan kişilerce tebliğ edilmesinin ve tebligat içeriğinin değiştirilmesinin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Yine tebligatı alacak kişinin örneğin, mükellefin elektronik ortamda tebligatı almasına imkan sağlayacak teknolojik donanımının sabit olması ve doğru kişiye tebellüğ edildiğini tespit için mükellefin bir e-imzaya sahip olması gerekmektedir. E-imzanın yapısında yer alan zaman damgası, tebliğ anını tevsik edecektir. Ancak bu sayılan hususlar gerçekleştiğinde yapılan elektronik tebligatın usulüne uygun yani hukuki sonuç doğurmaya elverişli olduğundan bahsedilmesi mümkündür (Çakmakçaya, 2013:57).

E-tebligatın, ilgili idareler tarafından kullanımı, idari işlerin özellikle vergi tahsiline ilişkin süreçlerin daha seri bir şekilde işleyeceği anlamına gelmektedir. Vergi tahsillerinin sürelerinin kısılması, aynı zamanda mükellefin gerek menkul gerek gayrimenkul malları hakkındaki bildirim süreçleri kısılacak, tahsiline daha hızlı şekilde başlamak mümkün olacağından, vergi de tahsil kısmında verimlilik konusu sağlanmış olmaktadır. Bu uygulamanın da elektronik ortam kullanılarak mükellefe ulaştırılması sağlanacağından e-imza gibi güvenli bir aracıya ihtiyaç duyulmaktadır. Bahsedildiği üzere e-imza birçok özelliği ile söz konusu uygulamanın yaygınlaşması ve gelişmesine yardımcı olması mümkün olmaktadır.

27/08/2015 tarih 29458 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 456 Sıra No’lu VUKGT hükümlerine göre, elektronik adres kullanma zorunluluğu getirilen ve kendisine elektronik ortamda tebliğ yapılabilecek mükellef gruplarını şu şekilde sıralamak mümkündür;

- ✓ Kurumlar Vergisi Mükellefleri
- ✓ Ticari, zirai ve meslek kazanç yönünden gelir vergisi mükellefiyeti bulunanlar (Kazançları basit usulde tespit edilenlerle, gerçek usulde vergiye tabi olmayan çiftçiler hariç)
- ✓ İsteğe bağlı olarak kendilerine elektronik tebligat yapılmasını talep edenler

Kendisine elektronik ortamda tebliğ yapılabilecek olanlar, Tebliğle belirlenen sürelerde bildirimde bulunarak elektronik tebligat adresi almak ve elektronik tebligat sistemini kullanmak zorundadır. Bu mükelleflerin dışında kendilerine elektronik tebligat yapılmasını talep eden kişiler de sistemden isteğe bağlı olarak yararlanabileceklerdir.

Elektronik tebligat sistemini kullanmak zorunda olan kurumlar vergisi mükelleflerinin, 01.01.2016 tarihine kadar örneği Tebliğ ekinde yer alan “Elektronik Tebligat Talep Bildirimi (Şirketler ve Diğer Tüzel Kişiler İçin)”ni kurumlar vergisi yönünden bağlı buldukları vergi dairesine vermeleri gerekmektedir. Bu mükellefler, söz konusu bildirim kanuni temsilcileri veya elektronik tebligat sistemi ile ilgili işlemleri yapmaya yönelik özel yetki içeren noterde verilmiş vekâletnameyle yetkili kılınan kişiler aracılığıyla bizzat teslim etmeleri gerekmektedir.

456 sıra No’lu tebliğe göre, getirilen zorunlulukların başladığı tarihten (01/04/2016) sonra mükellefiyet tesis ettiren kurumlar vergisi mükellefleri ise işe başlama tarihini takip eden 15 gün içerisinde elektronik tebligat talep bildiriminde bulunmak zorundadır. Yapılan başvurunun değerlendirilmesi sonucu, gerekli şartları taşıyan mükelleflere internet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresi verilecektir. Böylece bu mükellefler elektronik tebligat adresi edinmiş olacaklardır.

Elektronik tebligat sistemini kullanmak zorunda olan gelir vergisi mükelleflerinin, “Elektronik Tebligat Talep Bildirimi (Gerçek Kişiler İçin)”ni internet vergi dairesinde elektronik ortamda doldurmaları ve elektronik tebligat sistemini kullanmaya başlamaları gerekmektedir. Bu mükelleflerin, söz konusu bildirim kendileri veya elektronik tebligat sistemi ile ilgili işlemleri yapmaya yönelik özel yetki içeren noterde verilmiş vekâletnameyle yetkili kılınan kişiler

aracılığıyla gelir vergisi yönünden bağlı buldukları vergi dairesine bizzat vermeleri de mümkündür.

İnternet vergi dairesini kullanarak elektronik ortamda bildirimde bulunan gelir vergisi mükelleflerine internet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresi verilmeyecek olup bu mükellefler sisteme her girişlerinde sistem tarafından kimlik doğrulaması yapılmak suretiyle elektronik tebligat sistemini kullanabileceklerdir.

Vergi dairesine bizzat veya vekili aracılığıyla başvuran gerçek kişi mükelleflerin başvuruları değerlendirilecek ve gerekli şartları taşıyan mükelleflere internet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresi verilecektir. İnternet vergi dairesini kullanarak elektronik ortamda veya vergi dairesine bizzat başvurarak sistemi kullanacak olan gelir vergisi mükellefleri, elektronik tebligat adresi edinmiş olacaklardır.

Elektronik tebligat sistemini kullanmak üzere, Tebliğ ekinde yer alan Elektronik Tebligat Talep Bildirimi ile bildirimde bulunan mükelleflere vergi dairesince, müracaat anında sistemden üretilecek internet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifreyi ihtiva eden kapalı bir zarf verilecektir.

213 sayılı Kanun hükümlerine göre tebliği gereken evrak, e-imza ile imzalanacak ve vergi dairesi adına Başkanlık tarafından tebliğ yapılacak muhatabın elektronik tebligat adresine iletilecektir. Elektronik tebligat sistemine internet vergi dairesi üzerinden erişilecektir. İnternet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresine sahip olan gerçek ve tüzel kişiler şifreleriyle elektronik tebligat adreslerine ulaşacaklardır. İnternet vergi dairesi kullanıcı kodu, parola ve şifresi olmayan gerçek kişiler ise sisteme her girişte yapılan kimlik doğrulaması ile elektronik tebligat adreslerine erişeceklerdir. VUK'nin 107/A maddesi gereğince, e-imzalı tebliğ evrakı, muhatabın elektronik ortamdaki adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayılacaktır.

E-Tebligat Sistemi ile mükelleflere tebliğ işleminin daha kolay ve pratik olarak yapılması sağlanmıştır. Söz konusu uygulama ile vergi idareleri zaman, mekan, kırtasiye, personel vb. tasarrufları sağlamaktadır. E-tebligat uygulamasının tüm mükellef gruplarını kapsayacak şekilde işlemesi mümkün görünmemektedir.

Nitekim, e-tebligat uygulaması elektronik ortamda yapılmakta olup, internet bağlantısının bulunduğu yerlerde geçerli bir uygulamadır. Gerek internet erişimi, gerekse bilgisayar gibi teknolojik unsurların varlığının olması, tüm mükellef gruplarının e-tebligata geçmesini engelleyen bazı unsurlar olarak görmek mümkündür. Kimsenin bilgisayara veya bilgisayarı olanların internet kullanımına zorlanması beklenemez. E-Tebligat'ın edinilmesi ve kullanılmasının yaygınlaşması için vergi idarelerinin uygulama hakkında mükelleflere internet ortamında bilgilendirmeleri bulunmaktadır. Mükelleflerin kolaylıkla e-tebligat hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır.

456 sayılı E-Tebligat GT'ne istinaden mükelleflerin sorumlulukları şu şekilde sıralanmaktadır;

- ✓ Elektronik Tebligat Talep Bildirimini süresinde, tam ve doğru olarak vergi dairesine beyan etmekle,
- ✓ Beyan edilen bilgilerde meydana gelecek değişiklikleri öncesinde veya en geç değişiklik tarihinde vergi dairesine bildirmekle,
- ✓ Elektronik Tebligat Talep Bildiriminde belirtilen tüm şartlara riayet etmekle,
- ✓ Sistem kullanımına ilişkin olarak kendisine verilmiş olan kullanıcı kodu, parola ve şifre gibi bilgilerini korumakla, üçüncü kişilerle paylaşmamakla ve başkasına kullandırmamakla,
- ✓ Sistem kullanımına ilişkin olarak kendisine verilmiş olan kullanıcı kodu, parola ve şifre gibi bilgilerin istenmeyen şekilde üçüncü kişilerin eline geçtiğini tespit ettiğinde derhal

vergi dairesine bilgi vermekle yükümlüdür.

3.1.1.9. Elektronik Yoklama (E-Yoklama)

Elektronik Yoklama Sistemi ile yoklama talebinin oluşturulması, oluşturulan talebin yoklamaya yetkililere iletilmesi, yoklama fişinin oluşturulması, kayıt altına alınması ve onaylanması ile yoklama fişinin ilgisine iletilmesi işlemleri elektronik ortamda gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır (453 Sıra Nolu VUKGT).

Söz konusu uygulama ile vergi yoklama memurları, taşınabilir bilgisayar ile anında yoklama sonuçlarını kayıt altına alması sağlanmıştır. Bu sayede bir anlamda vergide, mobil yoklama döneminin başladığını söylemek mümkündür (www.muhasibetr.com).

3.1.1.9.1. Elektronik Yoklama Mevzuatı

20 Haziran 2015 yılında yapılan 29392 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 453 Sıra No’lu Tebliğ ile elektronik yoklamanın kullanımı 1/9/2015 itibari ile uygulamaya alınmıştır (453 Sıra No VUKGT). Söz konusu genel tebliğ ile yoklamanın elektronik ortamda yapılabileceği düzenlenmektedir.

3.1.1.9.2. Elektronik Yoklamanın Amacı

Günümüzde mükellef ve mükellefiyete ilişkin faaliyetler ve işlemler her geçen gün artış göstermektedir. Söz konusu işlem ve faaliyetlerin hızlı ve ekonomik bir şekilde ilerlemesi ve gelişim göstermesi, vergi idareleri açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle yoklama işlemlerinin de etkinliğinin artırılması için gerekli teknolojik adımların atılması gerekmektedir.

Yoklama faaliyetlerinin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması için gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması, bu faaliyetlerin dinamik ve organize bir yapıda yürütülmesi ve gelişen teknolojiye uygun yeni usul ve esasların belirlenmesi zorunluluk haline gelmektedir (453 Sr.No. VUK G.T). Elektronik Yoklama Sistemi (EYS)’nin amacı, yoklama faaliyetlerine ilişkin süreçlerin elektronik ortamda yürütülebilmesini, yoklama faaliyeti sonucunda kayıt altına alınan delil niteliğindeki verilerin (resim, video, koordinat vs. dahil) GİB tarafından ve ilgisine elektronik ortamda iletilmesini sağlamaktır (2015/59 No’lu Vergi Sirküleri).

3.1.1.9.3. Elektronik Yoklama Fişinin Oluşturulması ve Onaylanması

29319 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6637 sayılı Kanun ile, 213 sayılı VUK’un 132. maddeden sonra gelmek üzere aşağıdaki 132/A maddesi eklenmiştir. 6637 sayılı Kanun ‘un 6’ncı maddesinde elektronik yoklama, ‘*Yoklama neticeleri, yoklama yerinde bu Kanununun 131 inci maddesinde yer alan yoklama fişi ile aynı*

mahiyette olan, elektronik ortamda tanzim olunan “yoklama fiş” ile de kayıt altına alınabilir. Bu fiş, nezdinde yoklama yapılan veya yetkilisi tarafından e-imza araçlarıyla imzalanır. Yoklama fişinin e-imza araçlarıyla imzalanmaması durumunda yoklama fişini temsil eden ve yoklama fiş muhteviyatının değiştirilemeyeceğini güvence altına alan benzersiz bir kodun üzerine yazıldığı bir form imzalanır.’ şeklinde ifade edilmektedir. Aynı maddenin devamında ‘Maliye Bakanlığı elektronik ortamda kayıt altına alınan yoklama fişleri ile birinci fıkrada belirtilen formların şekil ve muhteviyatını tespit etmeye, bunların şifre, e-imza veya diğer güvenlik araçları konulmak suretiyle imzalanması usul ve esaslarını belirlemeye, bunları internet de dâhil olmak üzere her türlü elektronik bilgi iletişim araç ve ortamında ilgili kişilere göndermeye ve elektronik ortamda yürütülecek yoklama faaliyetlerine ilişkin diğer usul ve esasları belirlemeye yetkil olduğu’ vurgulanmaktadır.

EYS’de yoklama fişleri, yetkililer tarafından mobil cihazlar ile oluşturulmaktadır. Sonrasında ise yoklama fişinin onaylanması iki şekilde olmaktadır; (2015/59 No’lu Vergi Sirküleri)

- Nezdinde yoklama yapılanın e-imzası var ise yoklama fişi yoklama yetkilileri tarafından, nezdinde yoklama yapılan kişiye elektronik ortamda e-imza aracı kullanılarak imzalatılır.
- Nezdinde yoklama yapılanın e-imza aracı yok ise, bu durumda yoklamaya ilişkin özet bilgilerle benzersiz kodun üzerine yazıldığı e-yoklama imza formu, tarih yazılmak suretiyle yoklamaya yetkililer ve yoklama yapılan kişi veya yetkilisi ile birlikte karşılıklı olarak ıslak imza ile imzalanacaktır.

E-imzanın kullanımı, 1 Eylül 2015 itibariyle Türkiye’de uygulanmaya başlanmıştır. Böylelikle vergi idareleri bir uygulamayı daha hayata geçirerek, e-imzanın kullanım alanlarını genişletmektedir. Burada e-imza unsuru, nezdinde yoklama yapılacak mükellef grupları hakkındaki karar alma organı olan vergi idareleri tarafından kullanılacak olup, ardından yoklama faaliyeti

gerçekleştirildikten sonra e-imza sahibi olan mükellef grupları olarak iki yerde karşımıza çıkmaktadır.

EYS ile normal de vergi idarelerinin kendi iç yazışmalarındaki kırtasiye süreci yaşanmamaktadır. Nitekim söz konusu evraklar elektronik ortamda düzenlenmektedir. Aynı şekilde elektronik ortamda vergi dairesi müdürleri tarafından onaylanmaktadır. Ardından söz konusu yoklama faaliyeti için zamandan tasarruf sağlanacaktır. Bu da genele uygulandığında işgücünden daha faydalanmak anlamına gelmektedir. EYS ile yoklama faaliyeti daha pratik işlemektedir. İlgili mükellef e-imzaya sahip ise yoklama faaliyeti yoklama alanında sonlanma imkanına sahip olmaktadır. Nitekim yoklamaya yetkili memur yoklanama alanında elektronik sistem üzerinden yoklama fişini oluşturarak süreci hızlandırmaktadır. Diğer bir yönü ise yoklama anında oluşturulan yoklama fişleri elektronik ortama kaydedilmekte olup mükellefler istediklerinde, yoklama fişlerini görüntüleme imkanına sahip olmaktadır.

E-imza sahibi olmayan mükellef için yoklama faaliyeti genel hükümler çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Fakat mükellefin yoklama fişini elektronik ortamda görmesi mümkün olmayacaktır. Nitekim mükellef ancak kağıt ortamında yoklama fişinin kendine verilmesini veya gönderilmesini talep etmesi halinde yoklama fişi, kendisine verilecek veya gönderilecektir. Bu da mükellefler için zaman kaybı anlamına gelmektedir. Hem vergi idarelerinin hem de mükelleflerin e-imza kullanarak, vurguladığımız üzere hem kağıt ortamından hem de zaman bakımından avantajlar sağlaması mümkün hale gelmektedir. Yoklama faaliyetinin süreklilik arz eden bir konu olduğundan hareketle, yekün olarak avantajların daha da büyüyeceğinden bahsetmek mümkündür.

3.2. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARINDA ELEKTRONİK İMZANIN KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bilgi teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler beraberinde birçok alanda yeniliklerin yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Devletin en önemli gelir kaynağı olan vergi konusunun tahsil usulü de bu gelişmelerin ışığında önemli değişimlere

uğramaktadır. E-imzanın, vergi tahsilinin etkinliğinin sağlanmasındaki kullanımının ve getireceği faydaların katkısı önemli bir husustur. Nitekim vergi olayının tarafları arasında devletin kurumları veya idareleri, bir tarafında ise verginin mükellefi yer almaktadır. Bu iki taraf arasındaki ilişkinin kurulması bazen çok sorunlu hale gelebilmektedir. Bu sorunların bazıları vergi idarelerinden bazıları ise mükellef tarafından kaynaklanmaktadır. Vergi konusu çok geniş ve kapsamlı bir konu olduğundan, tahakkuk sürecinden tahsil sürecine kadar çok önemli adımlara sahiptir. Devlet için önemli olan ise alacağı olan verginin, etkin, verimli ve ivedi bir şekilde tahsilinin gerçekleştirilmesidir. Burada milyonlarca vergi mükellefinin ve yüzlerce kamu kurumunun varlığı düşünüldüğünde ve aralarında bir koordinasyon sağlanması gerektiğinde, ortaya birçok sorunun çıkması kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu noktada en önemli sorunlardan biri olan zaman ve bürokrasi, verginin verimliliği ve ivedi bir şekilde tahsilini geciktirebilmektedir. Mükelleflerin çoğu zaman iş hayatından veya hayatın olağan akışında, vergi konusu kişiye çok uzak kalabilmekte ve gerek zaman gerek ise mekân olarak vergi için hususi zaman ayırmakta güçlük çıkabilmektedir. Bunların aşılması için e-imza, aracı olabilecek kapasiteye ve niteliğe sahip bir konuyu ifade etmektedir.

Zaman içinde vergi idarelerinin uygulamalarını internet ortamına aktarımı gözlenmektedir. Bunların çoğu kısmına çalışmanın ikinci bölümünde yer verilmişti. Bu uygulamaların kullanılmasında en çok dikkat edilmesi gereken konu ise güvenlik konusudur. Güven olgusunun oluşturulduğu bir ortamda mükellefler yükümlülüklerini daha düzenli ve güvenilir şekilde meydana getirebileceklerdir. Elektronik ortamın bu denli kullanımının yaygınlaştığı bir zaman diliminde devletlerin de bu teknolojiye yoksun kalması düşünülemez. Haliyle elektronik ortamın kullanılması sonucu birtakım virüsler ve sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kamu kurumlarının bu tür sorunlar karşısında mükelleflerin ve kendilerinin sıkıntılı durumlara düşmemesi için gerek hukuki gerek altyapı ve donanım gibi çalışmalar yapılarak ardından kullanımına geçilmesi gerekmektedir.

Elektronik Maliye (E-Maliye) uygulamaları olarak Türkiye’de önemli adımlar atılmıştır. Mükelleflerin vergiye olan katılımlarını ve sorumluluklarını artıracak,

uygulamalar hayata geçirilmiştir. E-beyanname, e-fatura, e-defter, e-arşiv, e-tebligat vb. gibi bazı uygulamalar Türk Vergi Sistemi'nde uygulamaya alınmış olan bazı uygulamalardır. Bu uygulamaların hayata geçirilmesi Türkiye'nin mali durumu açısından çok önemli adımlardır.

3.2.1. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARININ VERGİ İDARELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gelişmiş ülkelerde, kamuda hizmet sunumuna ilişkin eğilimler evrak bazlı iletişimden elektronik iletişime, hazırlayıcı-yardım edici sistemden kendi kendine yardım/uzman sistemlere, çek/nakit sisteminden elektronik fon transferlerine, manuel cevap sisteminden otomatik-sesli veya elektronik posta ile cevap sistemine reaktif programlardan proaktif programlara, bölünmüş servislerden bütünleştirilmiş-tek bir yerde işlemin bittiği servislere, mükelleflerden müşteriye doğru gitmektedir. Bu açıdan, elektronik ortamdaki kayıtların hukuksal açıdan kabul edilmesi dünyadaki genel eğitime uygun bir eğilimi ifade etmektedir. Evrak bazlı-kayıt, muhafaza, ibrazdan, elektronik bazlı-kayıt, elektronik ortamda muhafaza ve ibraz sistemine geçiş, gerek vergi idaresi gerekse mükellef açısından çok ciddi faydalar sağlamaktadır. (Alptürk, 2005:250).

Elektronik maliye uygulamaları, maliye birimlerinin vergi sisteminin ve diğer mali uygulamaların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için teknolojinin vergi sistemine adaptasyonunu içeren bir konudur. Vergi sistemi, içinde birden fazla değişken taşıyan bir konu olduğundan, teknoloji gibi güncel bir konu ile etkileşimini sağlamak bir süreci gerektirmektedir.

Vergi idaresinde bilgi işlem teknolojilerinin ilk kullanıldığı dönemlerde asıl amaç kurum içindeki iş ve işlem süreçlerini hızlı ve hatasız yapabilmek, mükellef hesap ve dosyalarının izlenebilmesini kolaylaştırmak için olduğu söylenmektedir. Ancak zamanla bilgisayar teknolojilerindeki gelişmeler vergi idarelerinin kendi iş ve işlem süreçlerini gittikçe daha çok otomatik hali getirirken doğal olarak mükellef hizmetlerinde de farklı ve yeni açılımlara yol açtığı ifade edilmektedir. Kamu kurumları günümüzde artık maddi varlıklarını büyük ölçüde fiziki ortamdan

elektronik ortama (sanal ortama) taşınırlardır. Gelecekte bazı kamu kurumlarının fiziki varlıklarını kaybederek bütünüyle sanallaşması pek uzak bir ihtimal olarak görülmemelidir.(Doğan, 2014:1-2).

Vergi idareleri, kamu kurumları arasında vergi konusu ile iç içe geçmiş ve vergi sisteminin en önemli parçalarından haline gelmiş bir kamu kurumudur. İdare'nin en büyük amaçlarından biri de, vergi mükelleflerinin olduğunca vergi dairesine ihtiyaçları olmadan vergi vb. tüm işlemlerinin elektronik ortamda yapılmasını sağlamaktır. Elektronik ortamda artık verginin sadece ivedi olarak tahsilinin yanında etkinlik ve vergiyi benimseme işlevleri de bu sayede yerine getirilmiş olmaktadır. Mesela önceki dönemlerde bir mükellefin vergisini ödemek için yoğun iş hayatının ortasında imkân bulup görevini icra etmekte zorluklarla karşılaşırken, şuan itibariyle bu süreç sadece sanal ortamda birkaç tuş ile yapılabilmektedir.

İnternet ortamının kamu gelirler sisteminde kullanılması, idarelerin zaman, mekan ve personel olarak tasarruflar sağlayabilir. Çünkü internet ortamından tahsil edilebilen bir vergi de ortada tahsilat işi ile ilgilenen bir personele, idare çalışanlarının hususi olarak ayırması gereken bir zamana ve mekana ihtiyaç duyulmaktadır. Elektronik ortam ile bu gibi süreçler kısaltılabilir ve elde edilen tasarrufların, vergi denetimlerine yönlendirilmesi veya daha başka alanlarda kullanılması sağlanabilir.

Türkiye e-maliyeye geçiş sürecinde, bazı uygulamaların kilit öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Bunların en önemlisi şüphesiz 'Tek Vergi Numarası' uygulamasıdır. İlk vergi numarası uygulamalarına 1980'li yıllarda tek sicil numarası ile başlandı ve 1998 yılından bu güne Vergi Kimlik Numarası (VKN) ile devam edilmiştir. Vergi numarası, karanlık ve dipsiz bir kuyuda idarenin elindeki en önemli ve vazgeçilmez bir feneri ifade etmektedir. Zira vergi numarası olmaksızın kurum içerisinde vergi mükelleflerinin iş ve işlemlerini yapmak mümkün olmadığı gibi, onun vergiye esas teşkil eden ekonomik ve mali hareketlerini takip etmekte imkânsızdır. Bu gün ise elimizde vergi numarasının yanında ona benzer ikinci bir

fener daha bulunmaktadır, bu da T.C. Kimlik Numarası'dır. Bu gün bu her iki anahtar ile aynı zamanda mükellefler hakkında her türlü veri analizi yapmak ve buradan çıkan sonuçları başta vergiye gönüllü uyum faaliyetleri ve vergi incelemesi olmak üzere sektörel ve bölgesel birçok ekonomik ve mali projeksiyonların geliştirilmesinde de kullanmak mümkündür (Doğan, 2014:1). VKN ve T.C. Kimlik Numaralarının kullanımının vergi idarelerine faydası muhakkaktır. Tabii olarak bunların kaydedilmesi ve istenildiğinde analiz edilerek yerinde kullanımı, teknoloji ile olabilmektedir. Vergi idarelerinin bu şekilde mükellefler nezdinde bu denli araştırmalar yaparak, bir veri kaynağı oluşturması, kullanması ve bunların güvenli bir şekilde saklanması gerekmektedir. İdare elektronik uygulamalar sayesinde bu depolama çalışmalarını ve analizlerini yapabilecek, ihtiyaç olduğu vakitte kullanabilecektir.

Kamu gelirlerinin elektronik ortamda kategorize edilmesi mümkün olabilir. Bunun neticesinde programlar yapılarak hangi alanda ne şekilde ve hangi yöntem veya teknolojilerin kullanılarak daha çok verimin sağlanabileceği konusunda karar verilebilecektir. Burada teknolojinin çok çabuk değişime uğrayabileceği niteliğinden faydalanma söz konusu olabilir. Değişen teknolojinin ise söz konusu idarenin iş alanına giren kısımlarına uygulanması ise zor olmayacaktır.

Elektronik maliye uygulamalarında, idareler açısından önemli olabilecek bir konu da mükelleflerin önceden ıslak imza imzalayıp vermiş oldukları beyanları artık e-imza sayesinde, elektronik ortamda da mükelleflerin gerçek kimliğinin ortaya koyması konusudur. Elektronik ortamlarda yapılan işlemlerin mükellefin kendisi tarafından yapıldığının, kendi iradesini ortaya koyduğunun bilinmesi gerekmektedir. Bu da günümüzde en güvenli şekilde e-imza ile olabilmektedir. İdare, söz konusu işlemlerin mükellefler tarafından e-imza kullanılması ile yapılması sonrasında, hukuki olarak bu işlemin hem idare hem de mükellefi bağlayabileceği kanısına varabilecektir.

Diğer önemli konu ise süreler hakkındadır. Mükelleflerin yükümlülüklerini yerine getirirken ne zamanda yerine getirdiğinin bazen vergi hukukunda çok büyük

önemi vardır. Elektronik ortama geçiş ile e-imzanın 'Zaman Damgası' özelliği sayesinde, mükellefler tarafından söz konusu işlemlerin ne zamanda yapıldığı tespit edilebilecektir. Bu da olası bir idare-mükellef arasındaki uyuşmazlıklar sırasında kilit rol oynayabilecek önemli bir fonksiyondur. Başvuru süreçlerinin ortaya konulması ve ispatlanmasında faydası olacak ve kullanılması tercih edilecektir.

Vergi idaresi açısından ise, elektronik ortamdaki kayıtların denetimi ve bunların ilgili olduğu hesapların incelenmesi mevcut uygulamaya göre hızlı, kolay ve kesin olacağı belirtilmektedir. Aynı şekilde vergi incelemesinin amacına uygun olarak, verilerin istenilen formatta alınması incelemenin hızını artıracaktır. Daha da önemlisi, Maliye Bakanlığı tarafından hazırlattırılacak yazılımlar kullanılarak internet aracılığı ile mükelleflerin büyük bir kısmının verilerinin belirli kıstaslara göre ön incelemeye tabi tutulması mümkündür. Bu ön inceleme veya taramalar neticesinde vergisel açıdan sorunlu olma ihtimali bulunan mükelleflerin öncelikle ve ivedilikle vergi incelemesine tabi tutulmasının sağlanması mümkündür olmaktadır (Alptürk, 2005:251).

3.2.2. ELEKTRONİK MALİYE UYGULAMALARININ VERGİ MÜKELLEFLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elektronik ortama aktarılan vergi uygulamalarının idareler açısından birden fazla sonucu olduğu gibi, vergi konusunun diğer tarafı olan mükellefler içinde bu uygulamaların bazı sonucu bulunmaktadır. Mükellefler, tüzel ve gerçek kişi olarak değerlendirilirken, çalışmanın şimdiki kısmında öncelikle tüzel kişi mükellef olan kurumlar ardından ise gerçek kişi açısından elektronik vergi uygulamalarının ele alınması planlanmaktadır.

3.2.2.1. Elektronik Vergisel Uygulamaların Tüzel Kişiler Açısından Değerlendirilmesi

E-imza uygulamasının tüzel kişilikler açısından kullanım şekline, çalışmanın önceki bölümlerinde daha önceden değinilmişti. Tüzel kişi kurumlar söz konusu uygulamayı, Mali Mühür Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısı (MM ESHS), TÜBİTAK BİLGEM Kamu sertifikasyon Merkezi (Kamu SEN) tarafından, e-imza

işlemlerinde kullanmaları üzere GİB için kurulmuş ve işletilmek üzere kurulan bu kurumdan alacakları MM ile işlem yapabileceklerdir.

Kurumların yapmış oldukları işlemlerinde vergi konusu şüphesiz öneme sahip bir konudur. Vergi konusu ilgili kanunlarda da açıklandığı üzere, gerek vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan gerek ise ülke sınırları içinde faaliyet göstermekte olan kişi ve kurumların vergi konusunun kapsamına girdiği ve bunun bir ihtiyarilikten ziyade bir yükümlülük olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle vergi konusunun önemseneceği bir kurum düşünülemez ki böyle bir durumda karşı karşıya kalınabilecek ceza-i müeyyideler söz konusu olabilmektedir. Günümüz açısından gittikçe çeşitlenen ürünlerin ve hizmetlerin takiplerinin zor olduğu ve her geçen gün mevzuata yeni hükümlerin katılması sonucu, bunların takipleri de güç duruma düşmektedir. Nitekim Türkiye’de de vergi ile alakalı gelişmelerin hızlılığı gerçekten önemsenecek boyuttadır. Ve bu konu ile ilgili yukarıda üzerinde durulduğu gibi birden fazla uygulama hayata geçirilmiştir. Bu uygulamaları hayata geçirmeye çalışan ve gelişmesi için yatırımlar yapan vergi idarelerinin tek amacı da vergi konusunun sağlam bir zemin üzerinde işletilmesini sağlamaktır.

Kurumların tabi oldukları vergi konusunda ilgili gelişmeleri sağlayacak ve takibini daha kolay yapacak bu uygulamaların, faydalarını her kurumun bünyesinde farklı açıdan değerlendirmek mümkündür. Fakat genel olarak düşünüldüğünde, gelişen internet ortamı ile bu uygulamaların çoğunun takibini ve kurumların vergi konusu hakkındaki işlemleri yapabildiklerini göz önünde bulundurulduğunda bunların ilk olarak zaman açısından, mükellefi olan kurum ile vergi idaresinin bir araya gelmediği bir ortam söz konusu olabilmektedir. Burada şuna dikkat etmek gerekir ise mükellef ile vergi idarelerinin hiç buluşmadan vergi konusu gibi bir konuyu istenilen düzeyde yerine getirilmiş olmasının birçok olumlu sonucu doğurduğundan bahsetmek mümkündür. Bu olumlu sonuçları, zaman, mekân, işgücü, enerji, kırtasiye malzemeleri, mali kaynakların kullanımı vb. olarak sıralamak mümkündür. Bu gibi tasarruflar yekün olarak ele alındığında maliyet açısından makro düzeyde sonuçlar elde edilebilmektedir. Nitekim bu kaynaklar da ekonominin diğer alanlarında farklı amaçlar ile kullanılabilir.

Uygulamaların ekserisinin internet ortamında uygulama alanına sahip olması, yanında tabii olarak ilk başta kimlik problemlerini ve güvenlik sorularını akıllara getirmektedir. Konumuz açısından e-imzanın önemi de burada ortaya çıkmaktadır. Yukarıda bahsedilen birçok olumlu sonucun doğması, bu uygulamaların hayata geçirilmesi ve beklenen getirilerinin sağlanması ancak kurumların elektronik ortamda gereken düzeyde güvenin sağlanması ile söz konusu olabilecektir. E-imza konusu, bahsedilen kimlik olgusu ve güven ortamının sağlanması açısından yeterli donanımına sahip olup bu alanlarda hem kurumlara hem de vergi açısından vergi idarelerine gerekli imkanları sunmaktadır. Kurumların yapacakları tek konu ise gerekli hukuki ve teknik altyapı çalışmalarını yaparak e-imza temin ederek kullanılmasıdır.

3.2.2.2. Elektronik Vergisel Uygulamaların Gerçek Kişiler Açısından Değerlendirilmesi

Gerçek kişi mükelleflerin de vergi kapsamında bazı uygulamalara tabii olup yükümlülükleri mevcuttur. Söz konusu mükellefler bu yükümlülüklerini yerine getirirken bazı zorluklar ile karşılaşabilmektedirler. Olağan iş hayatında bu sorumluluğun yerine getirilmesi bazen mümkün olmayabilir. Vergi idarelerinin elektronik maliye uygulamalarını daha kullanışlı ve basit şekilde mükelleflerin kullanımına sunması, mükellefler tarafından vergiye katılımı arttırmaktadır. Bu da vergi idarelerinin birinci ve olmazsa olmaz bir amacıdır. Nitekim vergi konusunun toplum tarafından daha iyi algılanması ve katılımın artması, bu konudaki gelişimleri beraberinde getirmektedir.

Gerçek kişi mükellef açısından kullanılabilir olan e-imzanın aynı kurumlar açısından olduğu üzere birtakım kolaylıkları ve olumlu sonuçları olacaktır. En önemlisi de zaman olarak bir imkan tanınacak olup bu da mükellefin işlemlerini daha rahat yapabilmesine ve kısa zaman içinde gerçekleştirilebilmesine yardımcı olacaktır. Diğer getirilerinin ise aynı kurumlarda olanlar ile paralel olduğundan bahsetmek mümkündür.

İnternet ortamında yapılacak olan bu uygulamaların verimliliğinin sağlanabilmesinde, toplumun eğitim düzeyinin ne olduğunun da önemi büyüktür. Nitekim eğitim düzeyine paralel olarak kişilerin internet ve söz konusu uygulamaları kullanım oranı da artacaktır. Bu da bilinçli kullanım sonucunda istenilen hedefe varılmasını sağlayacaktır. Burada tekrardan vurgulamak gerekir ki e-imza ile birlikte gerçek kişi mükelleflerin internet ortamındaki maliye uygulamalarında, kimlik tespiti ve güvenlik problemleri de ortadan kalkmış olacaktır.

SONUÇ

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişme süreklilik arz etmektedir. Gerek bilgi birikiminin sağlanması gerekse bu bilgilerin kurumlar ve kişiler arasında paylaşılması önemli bir konudur. Çünkü bilgi, hayatın her alanında karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle gelişen teknolojiyi takip etmek ve faydalanmak gerekmektedir. Teknolojinin sağlamış olduğu imkanları araştırmak ve kullanmak artık zorunlu bir hal almaktadır. Söz konusu zorunluluğun nedeni rasyonel seçimlerdir. Teknolojinin sunmuş olduğu imkanlar diğer seçeneklere göre daha verimli olunca teknolojinin kullanım tercihi artmaktadır.

Bilgisayar teknolojisi ve devamında gelen diğer teknolojik gelişmeler hem iş hayatını hem de sosyal hayatı etkilemektedir. Nitekim uygulamada kullanılan bir teknolojinin hukuk alanında da karşılığının bulunması zorunlu bir konudur. E-imza da teknoloji ile birlikte kendini gösteren ve gelişim sağlayan bir unsur ifade etmektedir. İmza konusu, çok önemli bir konudur. Söz konusu klasik imzanın yerini yavaş yavaş e- imzaya bırakmasının nedeni, bazı konularda e-imzanın klasik imzaya göre daha verimli sonuçlar ortaya koymasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada bu özellikle vurgulanmaya çalışılmıştır. Netice itibari ile olumlu sonuçlar vermesinden dolayı e-imzanın kullanım alanı her geçen gün artmaktadır. Ve gerekli adımların atılması ile birlikte (eğitim, reklam vb.) daha da kullanımının artması düşünülmektedir. E-imza hem mevzuat hem de uygulama alanı olarak yeni bir konudur. Bu nedenle kullanımı sırasında dikkatli olunması gerekmektedir. Uygulama sırasında problemler ile karşılaşmak mümkündür. Söz konusu problemleri aşmak ve gereken tüm güvenlik adımlarının sağlanması gerekmektedir.

E-imza, klasik imzanın bilgisayar ortamındaki karşılığıdır. Klasik imza, günümüzde bazı konularda yetersiz kalmaktadır. Bu konu, çalışmanın ilk bölümünde ifade edilmektedir. Bu nedenle e-imza, hukuken 2004 yılında çıkarılan 5070 sayılı EİK ile birlikte kabul edilmiştir. 2000'li yılların başından itibaren yapılan çalışmalar ve kurulan bazı çalışma gruplarının raporları sonrasında bu kanunun çıkarılması

gerekli görülmüştür. Söz konusu kanun ile birlikte e- imzanın hukuken yasal zemini oluşturulmuş ve kullanımına başlanmıştır. İnternet teknolojisinin gelişmesi ile birlikte resmi kurumların vatandaş ile birlikte gerçekleştirdiği işlemler de yeniden gözden geçirilmiştir. E-imzanın kullanımı ile birlikte birçok alanda tasarruflar sağlanması düşünülmektedir. Konu itibari ile bu tasarrufların vergi uygulamalarında neler olduğu anlatılmaya çalışılmıştır. Vergi idaresi, söz konusu devletin en önemli gelir kaynağı olan verginin zamanında ve verimlilik esasları çerçevesinde tahsili ile görevli birimdir. Türkiye’de vergi konusunun gerekli görülen tüm çalışmaları MB biriminde yapılmaktadır. MB, mükelleflerin vergiye katılımını artırıcı çalışmalar yapmak durumundadır. Günümüz itibari ile MB’nin vergi konusunda yapmış olduğu teknoloji ile bütünleşmiş içinde bulunan birden fazla uygulaması bulunmaktadır. Söz konusu uygulamalar Türkiye’nin Elektronik Devlet (e-Devlet) olma yolundaki çabalarının bir örneğinden ibarettir. Çünkü 2000’li yılların başında teknolojinin gelişimi incelenmiş ve devletin resmi kurumlarının da bundan faydalanması gerektiği vurgulanmıştır. E-devlet, kamu hizmetlerinin güvenli, kesintisiz, hızlı ve ortak bir yapıda tek kalem halinde vatandaşlara sunulması sistemidir. Burada ortak bir yapıda, devletin kurumlarının söz konusu uygulamalarını topyekun şekilde bir arada bulundurması ve vatandaşın gerekli olan tüm resmi işlemlerini yapabilmesine imkan tanınmaktadır.

E-imza, internet ortamında devlet ile vatandaşın buluşmasına ve işlemlerin güvenilir bir şekilde yürütülmesine imkan tanıyacak bir uygulamadır. E-imza söz konusu güvenliği, içinde barındırdığı birden fazla özelliği ile birlikte sağlamaktadır. Özellikle vergi konusunda vergi idarelerine ve mükelleflere çok imkanlar tanımaktadır. Kamu kurumlarında e-imzanın Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), e-fatura, e-defter, e-yoklama, bankalarda, KEP uygulamasında, E-devlet uygulamasında vb. gibi alanlarda kullanıldığı görünmektedir. Örneğin, UYAP uygulaması ile birlikte, yargı sürecindeki evraklar ortak bir portal üzerinden elektronik ortamda görüntülenebilmekte olup yine güvenli e-imza ile birlikte gerektiğinde delil niteliği kazanmaktadır. Bu sayede kağıt süreci ortadan kalkacak olup ormanların kullanımının önüne geçilebilmektedir. Aynı zaman da elektronik

ortamda evrakların güvenli e-imza ile onaylanma özelliğinden dolayı adliyelerde iş yükü azalacaktır. İş yükünden sağlanan tasarruflar işlemlerin verimliliğinin artırılmasında kullanılabilir hale getirilecektir. Yine konumuz itibari ile vergi idarelerinde de e-fatura, e-defter, e-arşiv, e-yoklama gibi uygulamalar sayesinde avantajlar ve tasarruflar sağlanabilecektir. Örneğin, vergide yoklama sisteminde önceden düzenlenen yoklama fişleri, elektronik ortama geçmekle birlikte ortadan kalkmış, artık gerek yoklama fişlerinin oluşturulması gerekse bunların düzenlenmesi, kaydedilmesi, görüntülenmesi elektronik ortamda yapılabilmektedir. EYS’de tam olarak evrak sisteminden kurtulması. Güvenli e-imza birlikte olabilmektedir. Çünkü e-yoklama sürecinin sonunda ilgili e-yoklama fişinin elektronik ortamda imzalanması gerekmektedir. Burada da nezdin de e-yoklama yapılan mükellefin güvenli e-imza sahibi olması gerekmektedir. Aksi takdirde kağıtsız olarak başlatılan e-yoklama faaliyeti, mükellefin güvenli e-imza sahibi olmamasından dolayı yeniden kağıt ortamı kullanılacaktır. Bu noktada mükelleflerin e-yoklama faaliyetlerinin hızlı, ekonomik olabilmesi amacı ile güvenli e-imza sahibi olmaları konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir.

E-fatura uygulaması ile zorunlu olarak e-fatura düzenlemekte olan kurumlar, kağıt ortamında fatura düzenlenmesine gerek olmadan faturalarını elektronik ortamda düzenleme imkanına sahiptirler. Burada internet ve elektronik ortam kullanılarak işlemlerin hızlı, ekonomik, pratik ve daha az masrafla yapılması mümkün hale gelmiştir. Yine elektronik ortamda oluşturulan e-faturaların takibi de kolay hale gelmiştir. Burada güvenli e-imzanın kullanılmasının en önemli kısmı, ilgili faturaya hukuki delil niteliği katmasındandır. Nitekim söz konusu faturalar aynı ıslak imza ile imzalanmış gibi hukuken geçerli sayılmaktadır. Aynı şekilde e-defter uygulaması ile mükelleflerin tutmak zorunda olduğu defterler elektronik ortama taşınmış ve e-imza ile kullanımı mümkün hale gelmektedir. Mükelleflerin e-imza ile e-defterlerini tasdik etmeleri ve vergi mercileri tarafından istenilmesi durumunda eskisine nazaran daha pratik şekilde defterlerini göndermeleri sağlanmıştır. Burada mükellef defterlerini elektronik ortama taşımakla birlikte gerek ekonomik yönden gerekse zaman bakımından tasarruflar sağlamaktadır. Nitekim defterlerini depolama

alanları ile ilgili sıkıntılar aşılmaktadır. Aynı şekilde kırtasiye malzemeleri ciddi anlamda azalmaktadır. İşlemlerini daha hızlı şekilde yapabilme imkanına sahip olmaktadır. Bunun yanında vergi idaresine ulaştırılan e-defterlerin araştırılması da eskisine göre daha kolay hale gelmektedir. Vergi idareleri defterler ile ilgili hesaplarında teknolojinin vermiş olduğu imkanlardan faydalanarak işlemleri hızlı şekilde gerçekleştirme imkanına sahip olacaktır.

E-imza, vergi idarelerine ve mükelleflere mekan, işgücü, zaman, kırtasiye, güvenilirlik, yol, kargo gibi konularda avantajlar sağlamaktadır. Bunlar yekün olarak düşünüldüğünde, ciddi anlamda getirilerin sağlanacağı düşünülmektedir. Mükellefler işlemlerini internet ortamında kolaylıkla ve kısa zaman içinde gerçekleştirdiğinde vergiye gönüllü katılımın da artış göstermesi beklenmektedir. Bu da vergi idarelerinin vergiyi tahsil konusunda başarısını arttırmaktadır.

E-imzanın Türkiye'deki kullanıcı sayısının, 2 milyon olduğu yönündedir. Bu sayının, e-imzanın farkındalığının anlatılması ile birlikte artması beklenmektedir. Şuan için Türkiye'de Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Adalet Bakanlığı tarafından uygulanmakta olup sosyal güvenlik işlemlerinde, sağlık uygulamalarında, vergi ödemelerinde, sınav başvurularında, e-ticarete, e-siparişlerde, sigortacılık hizmetinde ve daha birçok alanda aktif olarak kullanımı bulunmaktadır. Fakat uygulama alanı bulunmakla birlikte vatandaşların söz konusu uygulamalarda e-imzayı tercih etmelerinin oranı önem arz etmektedir. Uygulamaların sadece oluşturulması yeterli olmamakla birlikte, uygulamaların e-imza ile kullanıldığında ne gibi sonuçları doğuracağı anlatılmalıdır. Türkiye nüfusunun 2015 itibari ile 78 milyon (Türkiye İstatistik Kurumu Raporu, 2015) olduğu düşünüldüğünde ve EİK'nin 2004 yılında yasalaştığı göz önünde bulundurulduğunda, e-imzanın daha tam anlamı ile istenilen seviyede kullanılıp kullanılmadığı tartışmaya açık bir konudur.

E-imzanın avantajlarının yanında birtakım sıkıntılardan da bahsetmek mümkündür. Nitekim e-imzanın kullanımı için bilgisayar ve internet ortamı gerekmektedir. Tüm mükellef gruplarının bu iki unsura sahip olmalarını beklenemez.

Aynı şekilde iki unsurda sahip olan mükelleflerin veya vatandaşların e-imzayı kullanım anlamında zorlanmalarının ne kadar doğru olacağı tartışmaya açık bir konudur. Fakat e-imzanın kullanımını sonrasındaki avantajları mükelleflere anlatıldığında, olumlu sonuçların alınacağı düşünülmektedir. E-imza her yönü ile mükelleflere veya vatandaşlara anlatılmalıdır. Çünkü hayatın her alanında kullanılan ıslak imzanın, yerini, e-imzaya bırakması beklenmektedir. Bu bir süreci ifade etmektedir.

E-imza güncel bir konu olmakla birlikte kullanım kolaylığı açısından yaygınlaşmasının da kısa sürmesi beklenmektedir. Nitekim kullanımının artması tabii olarak birçok etkene bağlıdır. Konu açısından düşünüldüğünde, hem vergi idarelerinin hem de mükelleflerin e-imza konusunda bilgilendirilmeleri gerekmektedir. Öncelikli olarak e-imza tabanlı vergi uygulamaları teknoloji ile birlikte oluşturulmalıdır. Uygulamaların oluşturulmasında vergi konusunun sağlıklı şekilde tahsili ve mükelleflerin vergiye gönüllü katılımının artması gibi konular göz önünde bulundurulmalıdır. Ardından söz konusu uygulamaların kullanıcılarına gerekli eğitimlerin devlet tarafından sağlanması gerekmektedir. Kullanıcılarına eğitimi ve donanımı verilmeyen uygulamalardan verim beklemek yanlış olacaktır. Aynı şekilde uygulamaların oluşturulması yeterli olmamakla birlikte mükelleflerin söz konusu uygulamalardan haberlerinin olması çeşitli yollar ile sağlanmalıdır. Çünkü varlığı bilinmeyen bir uygulamanın kullanımının da yaygınlaşması beklenemez. Bu noktada devlete ve vergi konusunda ilgili birimlere çok görevler düşmektedir. Vergi konusunda gönüllü katılımın artması önem arz etmektedir. Bu nedenle vergi idareleri görevlerini yerine getirirken ilk önce verginin sağlıklı, hızlı, ekonomik bir şekilde tahsilinin sağlanmasını, ardından da bunun süreklilik arz etmesi için mükelleflerin gönüllü katılımını sağlamak durumundadır. E-imzanın hem mevcut hem de yeni oluşturulacak uygulamalarda yer alması, sağladığı imkanlardan dolayı önemli bir konuyu ifade etmektedir. Bunun yanında e-imza ile ilgili uygulamaların hukuki boyutlarının araştırılması ve çıkabilecek tüm sorunların hukuki süreçte çözüme kavuşturulması için çalışmaların yapılması gerekmektedir. Netice itibari ile e-imza vergi alanındaki düzenlemelerde kullanılmaya

başlanmaktadır. İleri ki dönemlerde de e-imzanın, vergi alanlarında daha sık karşılaşacağımız bir uygulama olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ALPTÜRK, Ercan (2005), '**Elektronik Ticaretin Hukuku ve Vergilendirilmesi**', 1.Baskı, İstanbul: Kazancı Yayıncılık.
- ALPTÜRK, Ercan (2008), '**Elektronik Denetim Rehberi**', 1.baskı, İstanbul: Kurtiş Yayıncılık.
- BENSGHİR, Türksel Kaya; TOPCAN, Ferda (2010), '**E-imza: Türkiye'de Kamu Kurumlarında Uygulanması**' 1.baskı, Ankara: Öncü Yayıncılık.
- BİYAN, Özgür (2012), '**Türk Vergi Hukukunda İspat ve Delil**' 1.Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi.
- ÇAKMAKKAYA, Baki Yiğit (2013), '**Türk Vergi Hukukunda Elektronik İmza Uygulamaları ve Adaptasyonu**', 1.baskı, İstanbul: Legal Yayıncılık.
- DOĞAN, Uğur (2014), '**Elektronik Vergisel Uygulamalar**', 1.Baskı, Ankara TÜRMOB Yayınları.
- ORER, Gürsel (2011), '**Elektronik İmza ve Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısının Hukuki ve Cezai Sorumluluğu**', 1.baskı, Ankara: Adalet Yayıncılık.
- ORTA, Mesut (2005), '**Elektronik İmza ve Uygulaması**' 1.baskı: Eylül-2005, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILDIZ, Habib (2005), '**Küreselleşmenin Vergileme Üzerine etkileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**' İstanbul: Seçkin Yayıncılık.

Sürelî Yayınlar

- AKBULAK, Yavuz (2012), '**Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Esaslar**' İSMMMO Mali Çözüm Dergisi, Kasım-Aralık 2012, Sayı: 114.
- ALTUNDAĞ, Selahattin (2006), '**Dijital İmzanın Ticari Hayatta Kullanılması ve Düzenlenmesi**' Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (2006).

- BAKMAZ, Zübeyir (2007), ‘**Son Düzenlemeler Işığında Tüm Yönleriyle E-Beyanname Uygulaması**’, Mali Çözüm Dergisi, Eylül-Ekim 2007, Sayı:83.
- BELGİN, Derya (2009), ‘**Elektronik İmzalı Belgelerin Delil Değeri (HUMK mad. 295/A)**’ Hukuk Gündemi Dergisi Yaz 2009/2.
- BİÇKİN, İnci (2006), ‘**Elektronik İmza ve Elektronik İmza ile İlgili Yasal Düzenlemeler**’ Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Dönem/Sayı:2006/63.
- BİRİNCİOĞLU; İsmail; ÖZKARA, Erdem, (2010), ‘**Adli Belge incelemelerinde bilinmeyenler, örneklerle yazı ve imza analizi ile ıslak imza kavramı**’ Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı:87.
- ÇEKİCİ, H.Mehmet; KAYA, Serkan, (2011), ‘**E-imza**’, Dış Denetim Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2011, Cilt:3.
- ÇETİN, Ayten; ÇİTLİ, Zehra Cahide (2012), ‘**Elektronik Sigortacılıkta E-İmza**’ Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü E-Dergisi, sayı:2.
- ERDÖNMEZ, Güray (2013), ‘**Hukuk Muhakemeleri Kanun’una göre delillerin gösterilmesi ve ibrazı**’, İstanbul Barosu Dergisi, Cilt:87 sayı:55.
- ERMİŞ, Kemal, (2006), ‘**Sayısal İmza ve Elektronik Belge Yönetimi**’ Bilgi Dünyası Dergisi, Cilt:7, Sayı: 1.
- ERTURGUT, Mine (2004), ‘**Elektronik İmza Kanunu Bakımından E-belge ve E-imza**’ Bankacılar Dergisi, 2004, Sayı: GÜLER, Mustafa; ÖMÜRGÖNÜLŞEN, Uğur (2011), ‘**Türkiye’de E-imza Alanındaki Hukuki Düzenlemeler ve Bazı Kamu Kurumlarındaki E-imza Uygulamaları**’, Dergipark, Cilt:14, Sayı:14.
- GÜNDEŞLİ, Ersan (2006), ‘**Mükellef Nezdinde Bulunan Elektronik Kayıtların Vergi Hukukunda İspat ve Delil Niteliği**’ Yaklaşım Dergisi, Kasım 2006. Sayı:176
- İNALÖZ, Ayşe (2003), ‘**Telekomünikasyon Regülasyonları Çerçevesinde Elektronik ticaretin İncelenmesi**’ Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Yayın No: 10, Ankara.

- KÖHNTOPP, Kristian, (2000), **‘İmzalıyorum O Halde Varım’** (Çvr: BERBER, Leyla Keser), Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Dönem/Sayı-2000/2.
- ÖZ, Ersan; BOZDOĞAN, Doğan (2012), **‘Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları’**, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi. İdari. Bilimler. Fakültesi Dergisi, Cilt:17, Sayı:2.
- ÖZDEMİRCİ, Fahrettin (2002) **"e-Arşivlere Giden Yolda Belge Yönetim Birimleri"** e-Türkiye Sürecinde Kütüphaneler: 38. Kütüphane Haftası Bildirileri, 25-31 Mart 2002, Ankara.
- SAĞIROĞLU, Şeref; ALKAN, Mustafa, (2007), **‘Elektronik İmza ve Uygulamaları’** İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2007-56.
- SONSUZOĞLU, Elif (2005), **‘Elektronik İmza Kanunu, İlgili Düzenlemeler ve Bunların Vergi Hukuku Alanındaki Yansımaları-I’** Yaklaşım Dergisi Eylül 2005, Sayı:153.
- SONSUZOĞLU, Elif (2005), **‘Elektronik İmza Kanunu, İlgili Düzenlemeler ve Bunların Vergi Hukuku Alanındaki Yansımaları-II’** Yaklaşım Dergisi Ekim 2005, Sayı:154.
- SONSUZOĞLU, Elif (2005), **‘Elektronik İmza Kanunu, İlgili Düzenlemeler ve Bunların Vergi Hukuku Alanındaki Yansımaları-III’** Yaklaşım Dergisi Kasım 2005, Sayı:155.
- ŞAKAR, Ayşe YİĞİT (2011), **‘Türkiye’de E-devlet Uygulamalarının Vergi Hukuku Alanına Yansımaları: E-Haciz Uygulaması ve Karşılaşılan Sorunlar’** Mali Çözüm Dergisi, Sayı:106, Temmuz-Ağustos 2011.
- ŞENOCAK, Zarife (2001), **‘Dijital İmza ve Dijital İmzanın Borçlar Kanunu Hükümleri Açısından Ele Alınması’** Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:50, Sayı.2.
- TURAN; Aykut Hamit, ÖZGEN; Ferhat Başkan, (2009), **‘Türkiye’de e-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi: Geliştirilmiş Teknoloji kabul Modeli ile Ampirik bir Çalışma’**, Doğu Üniversitesi Dergisi, Cilt:10, Sayı:1.

YALTI, Billur (2001), ‘**E-İmza ve E-Belge: Kağıtsız ve mürekkepsiz Dünyada Hukuk-
I**’, Vergi Sorunları Dergisi, s.152.

YAVUZCAN, Emrah (2007), ‘**Dijital İmza**’, Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi,
2007, Sayı:2007/1.

YILDIRIM, Mustafa Fadıl (2004),‘**Nitelikli Elektronik Sertifika Hizmet Sağlayıcısının
Hukuki Sorumluluğu**’, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt.8, Sayı.3

Tezler

ATKAN, Mehmet Ali (2010), ‘**İdari Yargılama Usulünün Özellikleri Açısından İspat ve
Deliller**’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Diyarbakır.

AVAROĞLU, Erdiñ (2007) ‘**Elektronik İmza**’, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
İnönü Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

BURAN, Burçin (2013), ‘**Türk Vergi Hukukunda Haciz ve Elektronik Haciz
Uygulaması**’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Gazi
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Delucia, G. (2013), ‘**Elektronik Beyanname Uygulamasına Yönelik Muhasebecilerin
Tutumları**’, (Çev. S.M. ALAGÖZ).Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gebze
İleri teknoloji Enstitüsü 2013 Kocaeli.

GÖZTAŞ, Kenan (2011), ‘**İdari Yargıda İspat**’ Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,
İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÜLER, Mustafa (2008), ‘**Türkiye’de E-imza Alanındaki Hukuki Düzenlemelerin ve
Kamu Kurumlarında Bazı E-imza Uygulamalarının İncelenmesi**’
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Ankara.

- GÜRBÜZ, Ayşe (2005), '**Elektronik İmza**', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- OĞUR, BEŞİR (2007), '**Elektronik İmza Uygulamaları**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ÖNDER, Fatih (2007), '**Borçlar Hukuku Açısından Elektronik İmza**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- ÖZ, Emine (2006), '**Elektronik İmza, Hukuki Boyutu**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZLER, İsmail (2007), '**Bilgi Güvenliği ve Elektronik İmza Kavramları, Ekonomik Boyutlarının İncelenmesi ve Elektronik İmza Uygulamaları**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- ÖZLÜ, Mustafa (2011), '**E-İmza Güvenliğinin Artırılmasına Yönelik Konum Damgası Sistemi Önerisi ve Uygulaması**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- PARLAK, Bayram (2006), '**İdari Yargıda İspat ve İspata Yarayan Araçlar**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- SEVİM, Tuğrul (2006), '**Elektronik İmza Uygulamasında Kullanılan Zorunlu ve İhtiyari Dokümanlar**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ŞAHİNBAŞ, Kevser (2009), '**Bazı devlet Kurumlarında Elektronik İmza uygulaması ve Karşılaşılan Sorunlar**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ŞAMLI, Rüya (2009), '**Dijital İmzanın Hukuksal Açısından İncelenmesi**', Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

YARDIM, Mehmet Ertan (2006), '**Elektronik İmza ve Elektronik İmzanın Medeni Hukukumuzda Etkileri**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

YÜKSEL DURMAZ, Zeynep (2010), '**Vergi Hukukunda İspat ve Delil**' Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Seminer ve Raporlar

Ankara Barosu ve Türkiye Bilişim Derneği. (2006). '**Elektronik İmza El Kitabı**', Ankara. Ankara Barosu ve Türkiye Bilişim Derneği.

ÖZGEN, Ferhat Başkan (26-28 Aralık 2007), '**Kamu Hizmet Arzında Verimlilik Açısından E-Vergilendirme Uygulamaları (Türkiye'de E-Beyanname Sistemi Üzerine Bir İnceleme)**' Uluslararası 6. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Grand Cevahir Hotel, İstanbul.

SAĞIROĞLU, Ş.; KABASAKAL, D.; ALKAN, M. (2006), '**Elektronik İmzadan Mobil Elektronik İmzaya Geçiş Sürecinde Türkiye**' 1.Ulusal Elektronik İmza Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara.

SAĞIROĞLU, Şeref; ÖZKAYA, Necla, (2006), '**Açık Anahtar Altyapısı ve Biyometrik Teknikler**' Gazi Üniversitesi, Ankara ve Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

ŞANVER, Ali (2011), '**Türk Vergi Hukukunda Yorum ve İspat Paneli Değerlendirme Raporu**', TÜSİAD Vergi Çalışma Grubu Toplantılar Serisi-II, İstanbul.

TC Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü (2004), 2004 yılı Faaliyet Raporu, Ankara

Türkiye Bilişim Derneği Kamu Bilişim Platformu (TBD-Kamu BİB), (2005), '**E-imza, E-imzanın Toplumsal Boyutu**' II.Çalışma Grubu, 26-29 Mayıs 2005.

Türkiye Bilişim Derneği Kamu Bilişim Platformu (TBD-Kamu BİB), (2006), '**Elektronik İmza El Kitabı**' Aralık 2006.

Ulusal Koordinasyon Kurulu Hukuk Çalışma Grubu, (2004), 'Elektronik İmza Ulusal Koordinasyon Kurulu Hukuk Çalışma Grubu Sonuç Raporu' İstanbul.

ÜZELTÜRK, Hakan (2011, Aralık), ‘**Türk Vergi Hukukunda Yorum ve İspat Paneli Değerlendirme Raporu**’ Tüsiad Vergi Çalışma Grubu Toplantılar Serisi II, İstanbul.

Mevzuat Kaynakları

23/01/2004 tarih 25355 Resmi gazete No’lu 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu

20/01/1982 tarih 17580 Resmi gazete No’lu 2577 sayılı İdari yargılama Usulü Kanunu

22/01/2001 tarih 24608 Resmi gazete No’lu 8049 sayılı Türk Medeni Kanunu

28/07/1953 tarih 8469 Resmi gazete No’lu 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkındaki Kanun

13/01/2011 tarih 27846 Resmi gazete No’lu 6098 sayılı Borçlar Kanunu

10/01/1961 tarih 10705 Resmi gazete No’lu 213 sayılı Vergi Usulü Kanunu

20/06/2015 tarih 29392 Resmi gazete No’lu 453 Sıra No VUK Genel Tebliği

14/12/2012 tarih 28497 Resmi gazete No’lu 421 sayılı VUK Genel Tebliği).

2015 tarih 59 No’lu Vergi Sirküleri

İnternet Kaynakları

ALTAŞ, Mustafa Bahadır (2014), ‘**E-Deftere Hazır mıyız?**’ Web: <http://www.edeften.gov.tr/> 8 Şubat 2015’te alınmıştır.

ERTÜK Yeminli Mali Müşavirlik ve Bağımsız Denetim A.Ş. (2014), ‘**E-Defter ile İlgili Açıklamalar**’ Web: http://www.erturkymm.com.tr/dosyalar/duyuru/165_2.pdf 5 Kasım 2014’te alınmıştır.

KÖKBULUT, İsmail (2013), ‘**E-Fatura ve E-Defter Zorunluluğu**’ Web: <http://www.bugun.com.tr/e-fatura-ve-e-defter-zorunlulugu-yazisi-699893>, 8 Şubat 2015’te alınmıştır.

<https://www.e-imzatr.com/elektronik-imza> (Erişim Tarihi: 28.01.2016).

<http://www.turkkep.com.tr/e-defter-nedir/> (Erişim Tarihi: 25.02.2016).

<http://www.gib.gov.tr/e-Tebligat> (Erişim Tarihi: 30.03.2016).

http://www.gib.gov.tr/e-Tebligat/gercek_kisi (Erişim Tarihi: 15.03.2016).

<https://www.innova.com.tr/pdfs/Dunyada-e-Fatura.pdf> (Erişim Tarihi: 24.01.2016).

<https://ebeyanname.gib.gov.tr/index.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2016).

<http://www.edeferter.gov.tr/edeferterhakkinda.html> (Erişim Tarihi: 06.04.2016)

http://www.goc.gov.tr/icerik/kayitli-elektronik-posta-kep_409_590 (Erişim Tarihi: 20.01.2016).

<http://www.efatura.gov.tr/efaturayararlanmayontemleri.html> (Erişim Tarihi: 28.02.2016).

<http://www.btk.gov.tr/tr-TR/Kurumdan-Haberler/Sayan-KEP-kullanicisi-120-Bini-asti> (Erişim Tarihi: 19.01.2016).

<https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss333m.htm> (Erişim Tarihi: 22.01.2016)

<http://www.muhasebettr.com/yazarlarimiz/mustafaalpaslan/0222/>

<http://www.uludagsozluk.com/k/paraf/> (Erişim Tarihi: 22.07.2016)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050721-1.htm> (Erişim Tarihi: 20.07.2016)

<https://ebeyanname.gib.gov.tr/tanitim/ebeyanname.html> (Erişim Tarihi: 23.07.2016)